

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Secció d'Història contemporània i
Món Actual

Congrés Cruïlles / Crossroads

Barcelona, 28, 29 i 30 de gener de 2026

Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona

Call for papers

El comitè organitzador **del congrés Cruïlles / Crossroads**, que es celebrarà a Barcelona els dies 28, 29 i 30 de gener de 2026, informa de les meses acceptades per al citat congrés i anima a participar-hi a totes les persones interessades en aquestes temàtiques.

Les propostes de comunicació hauran d'incloure les següents dades:

- Un títol i un resum de la proposta de màxim 350 paraules
- Autor, institució i correu electrònic.

Les propostes hauran de dirigir-se **a les adreces e-mail dels coordinadors-/es de cada mesa que figuren en aquest document**. La coordinació de cada mesa avaluarà i seleccionarà les propostes que es rebin donant resposta afirmativa o negativa abans de **l'1 de maig de 2025**. Les comunicacions acceptades es faran públiques en una tercera circular amb el programa definitiu del Congrés.

Les propostes acceptades s'hauran de concretar en un text de treball, no publicable però sí apte per al debat, d'entre 2.000 i 4000 paraules, que es podrà fer circular abans de la celebració del congrés i adient per una presentació/ intervenció de 10 minuts. Aquest text haurà d'estar a disposició dels coordinadors de taula **l'1 de desembre de 2025**.

INSCRIPCIÓ: El registre en el congrés, imprescindible per presentar - hi una comunicació, comportarà un pagament de **65€ per comunicació acceptada**. Els autors i autores registrats apareixeran en el programa del congrés i rebran el certificat corresponent. Els detalls per efectuar la inscripció s'especificaran en la tercera circular.

Congreso Cruïlles / Crossroads

Barcelona, 28, 29 y 30 de enero de 2026

Sección de Historia Contemporánea y Mundo Actual

Facultad de Geografía e historia de la Universidad de Barcelona

Call for papers

El comité organizador del **congreso Cruïlles / Crossroads**, que se celebrará en Barcelona los días 28, 29 y 30 de enero de 2026, informa de las mesas aceptadas para el citado congreso y anima a participar a todas las personas interesadas en estas temáticas.

Las propuestas de comunicación tendrán que incluir los siguientes datos:

- Un título y un resumen de la propuesta de máximo 350 palabras
- Autor, institución y correo electrónico.

Las propuestas deberán dirigirse a las **direcciones e-mail de los coordinadores-/as de cada mesa que figuran en este documento**. La coordinación de cada mesa evaluará y seleccionará las propuestas que se reciban dando respuesta afirmativa o negativa antes del **1 de mayo de 2025**. Las comunicaciones aceptadas se harán públicas en una tercera circular con el programa definitivo del Congreso.

Las propuestas aceptadas deberán concretarse en un texto de trabajo, no publicable, pero apto para el debate, de entre 2.000 y 4000 palabras, que se podrá hacer circular antes de la celebración del congreso y adecuado para una presentación/ intervención de 10 minutos. Este texto tendrá que estar a disposición de los coordinadores de mesa el **1 de diciembre de 2025**.

INSCRIPCIÓN: El registro en el congreso, imprescindible para presentar una comunicación, comportará un pago de **65€ por comunicación aceptada**. Los autores y las autoras registrados aparecerán en el programa del congreso y recibirán el certificado correspondiente. Los detalles para efectuar la inscripción se especificarán en la tercera circular.

Cruïlles / Crossroads Conference

Barcelona, January 28–30, 2026

Section of Contemporary History and Current Affairs

Faculty of Geography and History, University of Barcelona

Call for Papers

The organizing committee of the **Cruïlles / Crossroads Conference**, to be held in Barcelona from January 28 to 30, 2026, announces the accepted panels for the event and encourages all interested individuals to participate in these topics.

Proposals for presentations must include the following information:

- A title and an abstract of up to 350 words
- Author's name, institution, and email address

The proposals must be sent **to the email addresses of the panel coordinators listed in this document**. Each panel coordination team will evaluate and select the received proposals, providing a positive or negative response by **May 1, 2025**. The accepted proposals will be announced in a third circular containing the final program of the congress.

Accepted proposals must be developed into a working text, not intended for publication but suitable for discussion. This text should be between 2,000 and 4,000 words and should be appropriate for a 10-minute presentation or intervention. The working text must be made available to the panel coordinators by **December 1, 2025**, and it may be shared before the congress.

REGISTRATION: Registration for the conference, which is mandatory for presenting a paper, will require a fee of **€65 per accepted paper**. Registered authors will be included in the conference program and receive the corresponding certificate. Details on how to register will be provided in the third circular.

Llistat de taules / listado de mesas / list of panels

Migracions i cruïlles metodològiques: un diàleg necessari entre les diverses aproximacions historiogràfiques.....	8
Migraciones y encrucijadas metodológicas: un diálogo necesario entre las diversas aproximaciones historiográficas.....	8
Migrations and Methodological Crossroads: A Necessary Dialogue Between Different Historiographical Approaches.....	8
Palestina a les cruïlles de la història contemporània i el món actual.....	12
Palestina en las encrucijadas de la historia y el mundo actual.....	12
Palestine at the crossroads of history and the modern world.....	12
La fil·loxera a Europa: noves aproximacions a les conseqüències socials i econòmiques d'una plaga global (s. XIX-XX)	14
La filoxera en Europa. nuevas aproximaciones a las consecuencias sociales y económicas de una plaga global (s. XIX-XX)	14
Phylloxera in Europe: New Approaches to the social and economic consequences of a global plague (19th–20th Centuries).....	14
Les cruïlles de la història a través de les representacions, els usos i les pràctiques a l'espai públic (1808-1931)	17
Las encrucijadas de la historia a través de las representaciones, los usos y las prácticas en el espacio público (1808-1931).....	17
Crossroads in History: Representations, Uses, and Cultural Practices in Public Space (1808-1931)	17
Entre la llar i el mercat: transformacions del servei domèstic en la llarga durada (segle XVIII-XXI).....	21
Entre el hogar y el mercado: transformaciones del servicio doméstico en la larga duración (siglo XVIII-XXI)	21
Between Home and the Market: Transformations of Domestic Service in the Long Term (18th-21st Century)	21
Manifestacions Públiques Transnacionals en els Moviments Dissidents: Mítings, Commemoracions i Vetllades Artístiques (1868-1939)	24
Manifestaciones Públicas Transnacionales en los Movimientos Disidentes: Mítines, Conmemoraciones y Veladas Artísticas (1868-1939)	24
Transnational Public Demonstrations in Dissident Movements: Rallies, Commemorations and Artistic Evenings (1868-1939).....	24
Dissidents, febles o fracassats : masculinitats allunyades de la norma a l'Espanya Contemporània	28
Disidentes, débiles o fracasados: masculinidades alejadas de la norma en la España Contemporánea	28
Dissidents, Weak or Failed: Masculinities Outside the Norm in Contemporary Spain.....	28
Materialitats, objectes i vides quotidianes: una finestra al passat més recent	31

Materialidades, objetos y vidas cotidianas: una ventana al pasado más reciente.....	31
Materialities, objects, and everyday lives: a window into the recent past	31
Noves tendències en la història del treball: dialogant amb la història de la ciència, la tècnica i la medicina.....	34
Nuevas tendencias en la historia del trabajo: dialogando con la historia de la ciencia, técnica y medicina.....	34
New Trends in the History of Work: Dialoguing with the History of Science, Technology, and Medicine	34
La Segona República a la seva primera cruïlla (1931-1933): idees, acció de govern, cultures polítiques i protagonistes.....	37
La Segunda República en su primera encrucijada (1931-1933): ideas, acción de gobierno, culturas políticas y protagonistas.	37
The Second Republic at its first crossroads (1931-1933): ideas, government action, political cultures and protagonists.....	37
Historiar el “gir forense” en relació amb els conflictes del passat recent.	40
Historiar el “giro forense” en relación con los conflictos del pasado reciente.	40
Historicise the ‘forensic turn’ in relation to the conflicts of the recent past.	40
Els cementiris com a escenari: transformacions a les <i>ciutats dels morts</i>	43
Los cementerios como escenario: transformaciones en la <i>ciudad de los muertos</i>	43
Cemeteries as scenery: transformation in <i>the city of the dead</i>	43
Cruïlles de la història i identitat	46
Encrucijadas de la historia e identidad.....	46
History crossroads and identity.....	46
Les rereguardes en la contemporaneïtat: centres neuràlgics del conflicte?	49
Las retaguardias en la contemporaneidad: ¿centros neurálgicos del conflicto?	49
The rearguards in contemporaneity: neuralgic centers of conflict?.....	49
La transició democràtica a través de les seves fonts: problemes, reptes i oportunitats.....	53
La transición democrática a través de sus fuentes: problemas, retos y oportunidades.....	53
The democratic transition through its sources: problems, challenges and opportunities.	53
L’impacte del <i>fin de siècle</i> , el naixement d’un nou món? La <i>crisi</i> de la identitat: degeneració i regeneració (c. 1870-1931).....	56
El impacto del <i>fin de siècle</i> , ¿el nacimiento de un nuevo mundo? La <i>crisis</i> de la identidad: degeneración y regeneración (c. 1870-1931).....	56
The Impact of the <i>Fin de Siècle</i> : The Birth of a New World? The <i>Crisis</i> of Identity: Degeneration and Regeneration (c. 1870-1931)	56
El cinema com a reflex i motor de la història: fets, processos i etapes de canvi.....	59
El cine como reflejo y motor de la historia: hechos, procesos y etapas de cambio.	59
Cinema as a reflection and driving force of history: facts, processes and stages of change.	59
La salvaguarda del patrimoni en la cruïlla República-Franquisme.....	62
La salvaguarda del patrimonio en la encrucijada República – Franquismo	62

Safeguarding heritage at the crossroads of the Republic and Francoism	62
El cinema de (no) ficció feminista espanyol del segle XXI: encreuament de memòria, denúncia i resistència.	65
El cine de (no) ficción feminista español del siglo XXI: encrucijada de memoria, denuncia y resistencia.	65
Spanish feminist (non)fiction cinema of the 21st century: crossroads of memory, denunciation and resistance.	65
ETA i l'Esquerra Abertzale: carrer de direcció múltiple. Una introducció al debat entre classe, nació i lluita armada.....	68
ETA y la izquierda abertzale: calle de dirección múltiple. Una introducción al debate entre clase, nación y lucha armada.	68
ETA and the Abertzale Left: a multi-directional street. An introduction to the debate between class, nation and armed struggle.....	68
1974-1976: Portugal a la cruïlla.....	71
1974-1976: Portugal en la encrucijada.....	71
1974-1976: Portugal at a crossroads	71
L'ajuda humanitària als conflictes contemporanis: quan la solidaritat no entén de fronteres.	74
La ayuda humanitaria en los conflictos contemporáneos: cuando la solidaridad no entiende de fronteras.	74
Humanitarian aid in contemporary conflicts: when solidarity knows no borders.....	74
Dones en moviment: la perspectiva de gènere i les seues possibilitats per superar la disjuntiva espai rural / espai urbà.....	76
Mujeres en movimiento: la perspectiva de género y sus posibilidades para superar la disyuntiva espacio rural / espacio urbano.....	76
Women in motion: the gender perspective and its possibilities to overcome the rural space / urban space dichotomy.....	76
Memòria i conflicte en les societats contemporànies: el convuls segle XX	80
Memoria y conflicto en las sociedades contemporáneas: el convulso siglo XX	80
Memory and conflict in contemporary societies: the turbulent 20th century.....	80
Les memòries de les guerres carlines a l'Espanya contemporània: els usos polítics d'un passat conflictiu.	83
Las memorias de las guerras carlistas en la España contemporánea: los usos políticos de un pasado conflictivo.....	83
The memories of the carlist wars in contemporary Spain: the political uses of a conflicted past .	83
Ocio y sociabilidad popular en el siglo XX: Entrecruces entre el trabajo y el recreo en el deporte, la fiesta y el turismo.....	86
Oci i sociabilitat popular al segle XX: Entrecreuaments entre el treball i l'esbarjo a l'esport, la festa i el turismo.	86
Leisure and Popular Sociability in the 20th Century: Connections Between Work and Recreation in Sports, Festivities, and Tourism.	86
Trepitjar el país: excursionisme, ball i altres pràctiques quotidianes d'incorporació emocional i significació regional-nacional de l'espai.....	89

Pisar el país: excursionismo, baile y otras prácticas cotidianas de incorporación emocional y significación regional-nacional del espacio.....	89
Stepping into the country: hiking, dancing and other everyday practices of emotional incorporation and regional-national significance of space.....	89
Democràcia, quina democràcia? Espanya des de 1977.....	91
Democracia, ¿qué democracia? España desde 1977	91
Democracy, what democracy? Spain since 1977.....	91
Paisatges de l'energia. Modernització i extractivisme al sud d'Europa als segles XIX i XX.	94
Paisajes de la energía. Modernización y extractivismo en el sur de Europa en los siglos XIX y XX.	94
Landscapes of Energy. Modernization and Extractivism in Southern Europe in the 19th and 20th Centuries	94
Símbols en disputa a l'Espanya Contemporània: personatges, dates i commemoracions.	98
Símbolos en disputa en la España contemporánea: personajes, fechas y conmemoraciones.	98
Disputed symbols in Contemporary Spain: characters, dates and commemorations	98
Diversitat, identitat, política en el fenomen urbà, entre la modernitat i la postmodernitat	101
Diversidad, identidad, política en el fenómeno urbano, entre la modernidad y la posmodernidad	101
Diversity, identity, politics in the urban phenomenon, between modernity and postmodernity	101
Les formes de dominació i la violència de masses a l'Espanya contemporània: una mirada des dels marges i el gir material.....	104
Las formas de dominación y la violencia de masas en la España contemporánea: una mirada desde los márgenes y el <i>giro material</i>	104
The forms of domination and mass violence in contemporary Spain: A view from the margins and the <i>material turn</i>	104
Esport i Política: Espais de Poder, Identitat i Transformació Social	107
Deporte y Política: Espacios de Poder, Identidad y Transformación Social	107
Sport and Politics: Spaces of Power, Identity, and Social Transformation	107
“Obrerisme corporatiu” en el <i>crossroads</i> de l'antic règim: estratègies de supervivència i lluita dels treballadors artesanals.....	110
“Obrerismo corporativo” en el <i>crossroads</i> del antiguo régimen: estrategias de supervivencia y lucha de los trabajadores del artesanado.	110
“Corporate labor” at the crossroads of the <i>ancien régime</i> survival and struggle strategies of artisan workers.....	110
Joves del món, uniu-vos. Solidaritats internacionals i internacionalismes entre la joventut de la segona meitat del segle XX (1945-2003).....	112
Jóvenes del mundo, uníos. Solidaridades internacionales e internacionalismos entre la juventud de la segunda mitad del siglo XX (1945-2003).....	112
Youth of the world, unite. International solidarities and internationalisms among youth in the second half of the 20th century (1945-2003)	112

Taules / Mesas / Panels

Migracions i cruïlles metodològiques: un diàleg necessari entre les diverses aproximacions historiogràfiques.

Migraciones y encrucijadas metodológicas: un diálogo necesario entre las diversas aproximaciones historiográficas.

Migrations and Methodological Crossroads: A Necessary Dialogue Between Different Historiographical Approaches.

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Joan Roger Goncé (Universitat de Barcelona) joanroger@ub.edu

Enrique Tudela Vázquez (Universidad de Granada) etudelava@ugr.es

L'estudi dels processos migratoris és un terreny privilegiat per a poder observar l'evolució de les societats amb perspectiva històrica, tant aquelles d'on procedeixen els corrents migratoris com aquelles que les acullen. L'amplitud de qüestions que implica el fenomen de les migracions al món contemporani permet diversos tipus d'aproximacions, des de les que s'interroguen per qüestions més culturals fins aquelles que fan èmfasi en els seus aspectes socials o polítics, suggerint, en definitiva, un encreuament entre totes elles. Si afegim la importància dels exilis al llarg del segle XX, podem observar a més que aquests moviments de població migrant i refugiada han suposat moments d'interconnexió que no només van transformar els espais on s'instal·larien els nouvinguts, sinó que també han servit per reconfigurar les dinàmiques socials i laborals, impregnant la memòria col·lectiva.

Aquesta taula pretén aproximar-se al fenomen de les migracions durant el segle XX, enteses com a fenòmens de cruïlla, i atenent el fet que aquestes poden ser analitzades a partir d'una combinació de metodologies i perspectives interdisciplinàries. La complexitat d'aquests processos requereix una aproximació on, cada cop més, es percep com a imprescindible l'encreuament de fonts i el diàleg entre aquestes. És el cas dels padrons d'habitants, les fonts orals i altra documentació innovadora d'arxiu, que en permet abordar aquest fet migratori d'una forma més integral i matisada.

Amb aquesta proposta de taula volem convidar a investigadors i investigadores que dins de camps com la història urbana, la història social i la història del treball, vulguin compartir eines per a aprofundir en l'estudi de les migracions i exilis. En aquesta línia, la taula està oberta a la participació d'historiadors/es amb perfils diversos, com pot ser l'experiència en l'estudi de les ciutats com a espais d'acollida i cruïlla, especialistes en la història del treball que analitzin les mobilitats laborals i les seves implicacions o també d'altres que a través de les fonts orals explorin les memòries de la migració, i també a disciplines afins, com la sociologia i l'antropologia, que puguin aportar noves perspectives sobre aquests processos i enriquir el debat dins de la interdisciplinarietat. D'aquesta manera, volem fomentar el diàleg entre investigadors i investigadores que treballin amb eines i enfocaments diversos, de les metodologies més acadèmiques fins a aquelles més aplicades.

En definitiva, us convidem a aportar estudis i treballs que ens ajudin a donar resposta col·lectiva a preguntes clau sobre les dinàmiques de canvi que les migracions generen, identificant tant les oportunitats com les limitacions que emergeixen en aquests moments de cruïlla històrica.

El estudio de los procesos migratorios es un terreno privilegiado para observar la evolución de las sociedades con perspectiva histórica, tanto aquellas de donde proceden los flujos migratorios como aquellas que los acogen. La amplitud de cuestiones que implica el fenómeno de las migraciones en el mundo contemporáneo permite diversos tipos de aproximaciones, desde aquellas que indagan en cuestiones más culturales hasta las que enfatizan sus aspectos sociales o políticos, sugiriendo, en definitiva, un cruce entre todas ellas. Si añadimos la importancia de los exilios a lo largo del siglo XX, podemos observar además que estos movimientos de población migrante y refugiada han supuesto momentos de interconexión que no solo transformaron los espacios donde se instalaron los recién llegados, sino que también sirvieron para reconfigurar las dinámicas sociales y laborales, impregnando la memoria colectiva.

Esta mesa pretende aproximarse al fenómeno de las migraciones durante el siglo XX, entendidas como fenómenos de encrucijada, y atendiendo al hecho de que pueden ser analizadas a partir de una combinación de metodologías y perspectivas interdisciplinarias. La complejidad de estos procesos requiere una aproximación en la que, cada vez más, se percibe como imprescindible el cruce de fuentes y el diálogo entre ellas. Es el caso de los padrones de habitantes, las fuentes orales y otra documentación innovadora de archivo, que permiten abordar este fenómeno migratorio de una forma más integral y matizada.

Con esta propuesta de mesa queremos invitar a investigadores e investigadoras que, dentro de campos como la historia urbana, la historia social y la historia del trabajo, deseen compartir herramientas para profundizar en el estudio de las migraciones y los exilios. En esta línea, la mesa está abierta a la participación de historiadores/as con perfiles diversos, como aquellos/as con experiencia en el estudio de las ciudades como espacios de acogida y encrucijada, especialistas en historia del trabajo que analicen las movilidades laborales y sus implicaciones, o también quienes, a través de fuentes orales, exploren las memorias de la migración. Asimismo, está abierta a disciplinas afines, como la sociología y la antropología, que puedan aportar nuevas perspectivas sobre estos procesos y enriquecer el debate dentro de la interdisciplinariedad. De este modo, buscamos fomentar el diálogo entre investigadores e investigadoras que trabajen con herramientas y enfoques diversos, desde las metodologías más académicas hasta aquellas más aplicadas.

En definitiva, os invitamos a aportar estudios y trabajos que nos ayuden a dar respuesta colectiva a preguntas clave sobre las dinámicas de cambio que generan las migraciones, identificando tanto las oportunidades como las limitaciones que emergen en estos momentos de encrucijada histórica.

The study of migratory processes is a privileged field for observing the evolution of societies from a historical perspective, both in the places where migratory flows originate and in those that receive them. The wide range of issues involved in the phenomenon of migration in the contemporary world allows various approaches, from those that focus on cultural aspects to those that emphasize social or political dimensions, suggesting an intersection between all of them. If we also consider the importance of exiles throughout the 20th century, we can see that these movements of migrant and refugee populations have created moments of interconnection that not only transformed the spaces where newcomers settled but also contributed to the reconfiguration of social and labour dynamics, leaving a mark on collective memory.

This panel aims to explore the phenomenon of migration during the 20th century, understanding it as a crossroads and recognizing that it can be analysed through a combination of methodologies and interdisciplinary perspectives. The complexity of these processes requires an approach in which the intersection of sources and dialogue between them are increasingly seen as essential. This is the case with registers of inhabitants, oral history, and other innovative archival documents, which enable a more comprehensive and nuanced understanding of migration.

With this panel proposal, we invite researchers from fields such as urban history, social history, and labour history who wish to share tools for deepening the study of migration and exile. In this regard, the panel is open to historians with diverse backgrounds, including those with experience studying cities as spaces of reception and intersection, specialists in labour history analysing labour mobility and its implications, and scholars who explore migration memories through oral sources. It is also open to related disciplines such as sociology and anthropology, which can bring new perspectives to these processes and enrich the debate through interdisciplinarity. In this way, we seek to foster dialogue among researchers working with diverse tools and approaches, from the most academic methodologies to more applied perspectives.

Ultimately, we invite you to contribute studies and research that help us collectively answer key questions about the dynamics of change driven by migration, identifying both the opportunities and the limitations that emerge in these moments of historical intersection.

Palestina a les cruïlles de la història contemporània i el món actual.

Palestina en las encrucijadas de la historia y el mundo actual

Palestine at the crossroads of history and the modern world

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Oscar Monterde Mateo – Universitat de Barcelona – oscarmonterde@ub.edu

Mar Gijón Mendigutía – Universidad del País Vasco - mar.gijon@ehu.eus

Diego Checa Hidalgo – Universidad de Granada - diegoch@ugr.es

Aquesta taula pretén contribuir als debats entorn la història contemporània de Palestina des de diferents perspectives teòriques. La persistència de la qüestió palestina al llarg del segle XX i inicis del segle XXI fa que la història contemporània de Palestina sigui un tema rellevant i presenti encara preguntes importants i necessàries a la investigació del món actual.

L'objectiu de la taula és acollir i debatre investigacions que avancin en el coneixement en torn a l'evolució dels projectes colonials a la regió, als canvis i les continuïtats del moviment nacional palesí i del sionisme, així com situar al centre de la reflexió les grans qüestions que han persistit al llarg de la història contemporània i el món actual. Així doncs, serà també objectiu de la taula debatre propostes que plantegin preguntes sobre com la qüestió palestina ha persistit a les cruïlles dels canvis a les relacions internacionals, com s'ha situat la qüestió palestina dins les dinàmiques internacionals i regionals, sobre la política exterior dels països àrabs i musulmans i la centralitat de la problemàtica per aquests actors i la seva creixent rellevància en el sistema internacional del segle XX i XXI.

El taller està també obert a la presentació d'investigacions que abordin la qüestió palestina des d'enfocaments que posin al centre la perspectiva de gènere, els estudis sobre la nació, la identitat, les diàspores y la història cultural.

Esta mesa pretende contribuir a los debates en torno a la historia contemporánea de Palestina desde diferentes perspectivas teóricas. La persistencia de la cuestión palestina a lo largo del siglo XX e inicios del siglo XXI hace que la historia contemporánea de Palestina sea un tema relevante y presente todavía importantes y necesarias preguntas a la investigación del mundo actual.

El objetivo de la mesa es acoger y debatir investigaciones que avancen en el conocimiento en torno a la evolución de los proyectos coloniales en la región, a los cambios y continuidades del movimiento nacional palestino y del sionismo, así como situar en el centro de la reflexión las grandes cuestiones que han persistido a lo largo de la historia contemporánea y el mundo actual. Así pues, será también objetivo de la mesa debatir propuestas que planteen preguntas sobre cómo la cuestión palestina ha persistido en las encrucijadas de los cambios en las relaciones internacionales, cómo se ha situado la cuestión palestina dentro de las dinámicas internacionales y regionales, sobre la política exterior de los países árabes y musulmanes y la centralidad de la problemática por estos actores y su creciente relevancia en el sistema internacional del siglo XX y XXI.

El taller está también abierto a la presentación de investigaciones que aborden la cuestión palestina desde enfoques que pongan en el centro la perspectiva de género, los estudios sobre la nación, la identidad, las diásporas y la historia cultural.

The objective of this panel is to contribute to the debates on the contemporary history of Palestine from different theoretical perspectives. The persistence of the Palestinian question throughout the 20th century and the beginning of the 21st century makes the contemporary history of Palestine a relevant topic that still raises important and necessary questions for research in today's world.

The aim of the panel is to host and debate research that advances knowledge about the evolution of colonial projects in the region, the changes and continuities of the Palestinian national movement and Zionism, as well as to place at the centre of reflection the major questions that have persisted throughout contemporary history and today's world. Consequently, the panel will also provide a forum for deliberation on proposals that raise questions about how the Palestinian question has persisted at the crossroads of changes in international relations, how the Palestinian question has been situated within international and regional dynamics, about the foreign policy of Arab and Muslim countries and the centrality of the issue for these actors and its growing relevance in the international system of the 20th and 21st centuries.

The panel is also open to papers that address the Palestinian question from approaches that focus on gender, nation, identity, diaspora and cultural history.

La fil·loxera a Europa: noves aproximacions a les conseqüències socials i econòmiques d'una plaga global (s. XIX-XX)

La filoxera en Europa. nuevas aproximaciones a las consecuencias sociales y económicas de una plaga global (s. XIX-XX)

Phylloxera in Europe: New Approaches to the social and economic consequences of a global plague (19th–20th Centuries)

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Llorenç Ferrer Alòs (UB), llferreralos@gmail.com

Ricard Garcia Orallo (UB), ricard.garcia@ub.edu

Pocs fenòmens d'arrel agrària van tenir tanta transcendència per a la història contemporània europea com l'expansió de la plaga fil·loxèrica per les vinyes del continent durant la darreres dècades del segle XIX i les primeres del XX. Les seves conseqüències econòmiques i socials, però també les seves implicacions polítiques i culturals, van tenir un abast global, regional i local que ha estat estudiat des d'antic. Ara bé, si les visions tradicionals havien insistit en els impactes negatius, els treballs més recents mostren l'interès de considerar el cicle fil·loxèric —tant l'auge econòmic del període anterior a l'arribada de la plaga com el de la crisi posterior— com una etapa d'especial rellevància en termes històricament més amplis. Així, i tal com il·lustra l'experiència catalana, en el primer moment es va obrir un ample ventall d'oportunitats que va propiciar la confluència d'interessos de grups socials i econòmics de procedència molt diversa, superant-se amb escreix les fronteres geogràfiques o sectorials —pensi's, per exemple, en la “febre d'or” financera—. En la segona fase, les conseqüències de la plaga i la fi del boom econòmic es van fer evidents: l'enfonsament de les economies de desenes de milers de famílies, la despoblació rural, les transformacions de les pautes demogràfiques i de les relacions socials —contractes de conreu, estructura de la propietat, conflictivitat— en són només alguns exemples. Però nombrosos estudis han posat també de relleu les noves oportunitats que el context post-fil·loxèric va oferir i que van donar pas, per exemple, a la renovació tecnològica i a la diversificació dels cultius, a la reorganització de la producció vitivinícola —incloent-hi la mercantilització de nous productes, com el cava—, a una nova ramaderia o al desenvolupament de l'associacionisme patronal i del sindicalisme agrari.

Tots aquests elements dibuixen un escenari historiogràfic complex que, creiem, val la pena que sigui repensat per part de les noves generacions d'historiadors. En aquest sentit, seran benvingudes comunicacions que, des de punts de vista temàtics, geogràfics i cronològics el

més amplis possible, reexaminin la transcendència històrica de la plaga, o que plantegin estudis de cas des de perspectives historiogràfiques o metodologies innovadores.

Pocos fenómenos de raíz agraria tuvieron tanta trascendencia para la historia contemporánea europea como la expansión de la plaga filoxérica por las viñas del continente durante las últimas décadas del siglo XIX y las primeras del XX. Sus consecuencias económicas y sociales, però también sus implicaciones políticas y culturales, tuvieron un alcance global, regional y local que ha sido estudiado desde antiguo. Ahora bien, si las visiones tradicionales habían insistido en los impactos negativos, los trabajos más recientes muestran el interés de considerar el ciclo filoxérico —tanto el auge económico del periodo anterior a la llegada de la plaga como el de la crisis posterior— como una etapa de especial relevancia en términos históricamente más amplios. Así, y tal como ilustra la experiencia catalana, en el primer momento se abrió un amplio abanico de oportunidades que propició la confluencia de intereses de grupos económicos y sociales de procedencia muy diversa, superándose con creces las fronteras geográficas o sectoriales —piénsese, por ejemplo, en la “fiebre de oro” financiera—. En la segunda fase, las consecuencias de la plaga y el fin del boom económico se hicieron evidentes: el hundimiento de las economías de decenas de miles de familias, la despoblación rural, las transformaciones de las pautas demográficas y de las relaciones sociales —contratos de cultivo, estructura de la propiedad, conflictividad— son solo algunos ejemplos. Pero numerosos estudios han puesto también de relieve las nuevas oportunidades que el contexto postfiloxérico ofreció y que dieron lugar, por ejemplo, a la renovación tecnológica y a la diversificación de los cultivos, a la reorganización de la producción vitivinícola —incluyendo la mercantilización de Nuevos productos, como el cava—, a una nueva ganadería o al desarrollo del asociacionismo patronal y del sindicalismo agrario.

Todos estos elementos dibujan un escenario historiográfico complejo que, creemos, merece la pena que sea repensado por parte de las nuevas generaciones de historiadores. En este sentido, serán bienvenidas comunicaciones que, desde puntos de vista temáticos, geográficos y cronológicos lo más amplios posible, reexaminen la transcendencia histórica de la plaga, o que planteen estudios de caso desde perspectivas historiográficas o metodologías innovadoras.

Few agrarian phenomena had as much significance for European contemporary history as the spread of the phylloxera plague across the continent’s vineyards during the late nineteenth and early twentieth centuries. Its economic and social consequences, as well as its political and cultural implications, had global, regional, and local repercussions that have long been studied. Traditional interpretations have typically emphasised the negative impacts of the crisis.

However, more recent research highlights the importance of considering the phylloxera cycle—not only the economic boom preceding the arrival of the plague but also the crisis that followed—as a historically significant phase in broader terms. As the Catalan experience illustrates, the initial stage of the crisis created a wide range of opportunities, fostering an alignment of interests among economic and social groups from diverse backgrounds, transcending geographical and sectoral boundaries—one example being the financial “gold fever” of the time. In the second phase, the consequences of the plague and the end of the economic boom became apparent: the collapse of livelihoods for tens of thousands of families, rural depopulation, demographic shifts, and transformations in social relations—such as changes in tenancy contracts, landownership structures, and social conflict—are just some examples. Yet numerous studies have also highlighted the new opportunities that emerged in the post-phylloxera context. These included technological renewal and crop diversification, the reorganisation of wine production—including the commercialisation of new products such as cava—the development of new livestock farming practices, and the rise of both employers’ associations and agrarian trade unionism.

All these elements outline a complex historiographical landscape that, we believe, deserves to be reconsidered by new generations of historians. In this regard, we welcome papers that, from the broadest possible thematic, geographical, and chronological perspectives, re-examine the historical significance of the plague or present case studies based on innovative historiographical approaches or methodologies.

Les cruïlles de la història a través de les representacions, els usos i les pràctiques a l'espai públic (1808-1931)

Las encrucijadas de la historia a través de las representaciones, los usos y las prácticas en el espacio público (1808-1931)

Crossroads in History: Representations, Uses, and Cultural Practices in Public Space (1808-1931)

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Jordi Roca Vernet, Universitat de Barcelona, jrocavernet@ub.edu

Ainhoa Gilarranz Ibáñez, Universidad Complutense de Madrid, ainhoagi@ucm.es

Núria Miquel Magrinyà, Universitat de Barcelona, nuriamiquel@ub.edu

Pep Rueda Sabala, Universitat de Barcelona, peprueda@ub.edu

La contemporaneïtat està associada a l'extensió del procés d'urbanització a nivell global. Les revolucions i la formació de règims liberals basats amb una participació més o menys àmplia de la població va comportar una transformació de l'espai públic que va esdevenir un escenari principal de les mobilitzacions polítiques, socials i culturals, i alhora es va convertir en un lloc tant de representació del poder com de desafiament violent del status quo. Des d'una perspectiva interdisciplinària, tenim especial interès en abordar com en les cruïlles històriques de la contemporaneïtat s'intensifiquen els processos de transformació, representació i reutilització de l'espai públic per al desenvolupament de la vida social, política i cultural. Aquesta taula vol acollir comunicacions que reflexionin, des de perspectives diverses, sobre l'espai públic durant el vuit-cents i el primer terç del nou-cents. Els quatre eixos en els que es poden vincular les propostes són:

1. L'espai públic com a representació. La construcció de la nova ciutat liberal i l'aparició de noves tècniques i llenguatges comunicatius van afavorir noves representacions de l'espai públic urbà. El primer eix se centra en aquestes representacions, tant visuals com narratives, creades per individus i col·lectius van modelar la relació de les cultures polítiques i identitats amb l'espai urbà.
2. L'espai públic com a espai de mobilització i poder. L'època contemporània va implicar l'aparició de noves formes de mobilització, nous subjectes polítics i una reorganització de les fonts de poder precedents. Ens interessem, aquí, per l'espai públic com a escenari de les cerimònies de representació del poder i de les expressions desafidores amb l'ordre establert, violentes o pacífiques.

3. L'espai públic i la transformació urbanística. Atès que la urbanització és un dels processos més definitoris de la contemporaneïtat, ens proposem abordar les transformacions de l'espai públic a partir dels seus nous usos i significats, els projectes urbanístics o la industrialització, com a translació de les noves cosmovisions polítiques i socioeconòmiques.
4. L'espai públic i la materialitat. La materialitat adquireix importància durant aquest període en els usos i les representacions de l'espai públic i en la mobilització que hi tenia lloc. Aquest últim eix se centra, doncs, en qüestions com els usos i discursos al voltant del patrimoni, l'impacte material de la violència i la repressió o la significació política dels objectes a l'espai públic.

La contemporaneidad está asociada a la extensión del proceso de urbanización a nivel global. Las revoluciones y la formación de regímenes liberales, basados en una participación más o menos amplia de la población, comportaron una transformación del espacio público, que se convirtió en un escenario principal de las movilizaciones políticas, sociales y culturales. A la vez, este espacio se transformó en un lugar de representación del poder y de desafío, a menudo violento, del *statu quo*. Desde una perspectiva interdisciplinaria, tenemos especial interés en abordar cómo en los cruces históricos de la contemporaneidad, se intensifican los procesos de transformación, representación y reutilización del espacio público para el desarrollo de la vida social, política y cultural.

Esta mesa invita a presentar comunicaciones que reflexionen, desde perspectivas diversas, sobre el espacio público durante el ochocientos y el primer tercio del novecientos. Los cuatro ejes en los que se pueden vincular las propuestas son:

1. El espacio público como representación. La construcción de la nueva ciudad liberal y la aparición de nuevas técnicas y lenguajes comunicativos favorecieron nuevas representaciones del espacio público urbano. El primer eje se centra en estas representaciones, tanto visuales como narrativas, creadas por individuos y colectivos moldearon la relación de las culturas políticas e identidades con el espacio urbano.
2. El espacio público como espacio de movilización y poder. La época contemporánea implicó la aparición de nuevas formas de movilización, nuevos sujetos políticos y una reorganización de las fuentes de poder precedentes. Nos interesamos, aquí, por el espacio público como escenario de las ceremonias de representación del poder y de las expresiones desafiantes con el orden establecido, violentas o pacíficas.

3. El espacio público y la transformación urbanística. Siendo la urbanización uno de los procesos más definitorios de la contemporaneidad, nos proponemos abordar las transformaciones del espacio público a partir de sus nuevos usos y significados, los proyectos urbanísticos o la industrialización, como traslación de las nuevas cosmovisiones políticas y socioeconómicas.
4. El espacio público y la materialidad. La materialidad adquiere importancia durante este periodo en los usos y representaciones del espacio público y en la movilización que en él tenía lugar. Este último eje se centra, pues, en cuestiones como los usos y discursos alrededor del patrimonio, el impacto material de la violencia y la represión o la significación política de los objetos en el espacio público.

Contemporaneity is intrinsically linked to the global expansion of urbanisation. The emergence of revolutions and the establishment of liberal regimes—characterised by varying degrees of public participation—brought about a profound transformation of public space. This space evolved into a central stage for political, social, and cultural mobilisations, while simultaneously becoming a site for the representation of power and a site of resistance, often expressed through violent challenges to the status quo. From an interdisciplinary perspective, this panel seeks to examine how, at critical historical junctures of contemporaneity, processes of transformation, representation, and the repurposing of public space have intensified, shaping the social, political, and cultural spheres.

We invite scholars to submit papers that explore public space during the nineteenth century and the first three decades of the twentieth century from diverse methodological perspectives. Contributions should align with one of the following four thematic areas:

1. Public space as a site of representation. The construction of the liberal city and the advent of new communicative techniques facilitated new representations of urban public space. This theme examines visual and narrative portrayals of public space, created by individuals and collectives, which shaped the relationship between political cultures, identities, and the urban environment.
2. Public space as a stage for mobilisation and power. The modern era witnessed the rise of new forms of political mobilisation, the emergence of new political actors, and the reconfiguration of existing power structures. This section focuses on public space as a setting for both the ceremonial affirmation of power and acts of resistance—whether peaceful or violent—against established authority.

3. Public space and urban transformation. As urbanisation constitutes a defining feature of contemporaneity, this theme explores transformations in public space, considering its evolving functions and meanings, urban planning initiatives, and industrialisation. These developments reflect broader shifts in political and socio-economic paradigms.
4. Public space and materiality. The material dimension of public space played a crucial role during this period in shaping its use, representation, and the dynamics of mobilisation occurring within it. This theme addresses issues such as discourses surrounding cultural heritage, the material consequences of violence and repression, and the political significance of objects within the public space.

**Entre la llar i el mercat: transformacions del servei domèstic en la llarga durada
(segle XVIII-XXI)**

**Entre el hogar y el mercado: transformaciones del servicio domèstico en la larga
duración (siglo XVIII-XXI)**

**Between Home and the Market: Transformations of Domestic Service in the Long
Term (18th-21st Century)**

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Mónica Borrell Cairol. Universitat de Barcelona monicaborrell@ub.edu

Tura Tusell, Universitat de Barcelona, turatusell@ub.edu

Segons l'última Enquesta de Població Activa (2024) hi ha, a Espanya, 568.000 persones ocupades com a treballadores de la llar, de les quals un 88,9% són dones. Això situa Espanya com un dels països de la Unió Europea amb major percentatge d'empleats domèstics. Malgrat la seva poca presència en l'economia formal (una part important es desenvolupa en l'economia submergida), el pes econòmic d'aquesta activitat no és negligible. Representa, avui dia, una activitat essencial per garantir les cures de col·lectius dependents i sostenir el treball domèstic de moltes famílies. Les característiques que regeixen aquest mercat laboral-feminització, alta presència d'immigrants, precarietat, informalitat i baixa consideració social- no són noves, sinó que presenten una destacable continuïtat històrica. Des d'una perspectiva legislativa, la inclusió del servei domèstic en les regulacions laborals va ser tardana i és encara incompleta, cosa que va dificultar que els treballadors es beneficiessin dels drets laborals gaudits en altres àmbits laborals. La vinculació entre immigració i servei domèstic és destacable des de temps preindustrials, tot i que al llarg del segle XIX es va consolidar la ruralització de la mà d'obra, fent del servei domèstic una via de recepció i inserció de persones d'origen rural en entorns urbans. La distància migratòria s'ha anat ampliant, i actualment, la demanda de treballadores de la llar a les ciutats del nord global és la causant de la feminització d'alguns corrents migratoris procedents del sud global, fenomen que s'ha denominat "cadena global de cures".

Entendre el comportament d'aquest sector laboral en l'actualitat precisa d'una reconstrucció històrica. En aquesta taula esperem comunicacions que analitzin, en clau històrica, el servei domèstic i el treball remunerat a la llar. Seran especialment benvingudes les propostes que analitzin les continuïtats i ruptures que ha experimentat aquest sector laboral a llarg termini en qüestions com la composició sexual, l'origen sociogeogràfic, la inclusió o exclusió en la legislació laboral, les condicions laborals, la importància numèrica del servei domèstic en diferents contextos històrics, processos de desqualificació o professionalització,

les relacions entre famílies i treballadors domèstics o les trajectòries vitals dels treballadors domèstics, entre d'altres.

Según la última Encuesta de Población Activa (2024) existen, en España, 568.000 personas empleadas como trabajadoras del hogar, de las cuales un 88,9% son mujeres. Esto sitúa a España como uno de los países de la Unión Europea con mayor porcentaje de empleados domésticos. Pese a su poca presencia en la economía formal (una parte importante se desarrolla en la economía sumergida), el peso económico de esta actividad no es despreciable. Representa, hoy día, una actividad esencial para garantizar los cuidados de colectivos dependientes y sostener el trabajo doméstico de muchas familias. Las características que rigen este mercado laboral -feminización, alta presencia de inmigrantes, precariedad, informalidad y baja consideración social- no son nuevas, sino que presentan una destacable continuidad histórica. Desde una perspectiva legislativa, la inclusión del servicio doméstico en las regulaciones laborales fue tardía y es todavía incompleta, lo que dificultó que los trabajadores se beneficiaran de los derechos laborales disfrutados en otros ámbitos laborales. La vinculación entre inmigración y servicio doméstico es destacable desde tiempos preindustriales, aunque a lo largo del siglo XIX se consolidó la ruralización de la mano de obra, haciendo del servicio doméstico una vía de recepción e inserción de personas de origen rural en entornos urbanos. La distancia migratoria se ha ido ampliando, y actualmente, la demanda de trabajadoras del hogar en las ciudades del norte global es la causante de la feminización de algunas corrientes migratorias procedentes del sur global, fenómeno que se ha denominado "cadena globales de cuidados".

Entender el comportamiento de este sector laboral en la actualidad requiere una reconstrucción histórica. En esta mesa esperamos comunicaciones que analicen, desde una perspectiva histórica, el servicio doméstico y el trabajo remunerado en el hogar. Serán especialmente bienvenidas las propuestas que examinen las continuidades y rupturas que ha experimentado este sector laboral a largo plazo en aspectos como la composición sexual, el origen socio-geográfico, la inclusión o exclusión en la legislación laboral, las condiciones de trabajo, la importancia numérica del servicio doméstico en distintos contextos históricos, los procesos de descalificación o profesionalización, las relaciones entre las familias y los trabajadores domésticos o las trayectorias vitales de estos trabajadores, entre otros.

According to the latest Labour Force Survey (2024), there are 568,000 people employed as domestic workers in Spain, 88.9% of whom are women. This makes Spain one of the countries in the European Union with the highest percentage of domestic workers.

Despite its low presence in the formal economy (a significant part of it takes place in the underground economy), the economic weight of this activity is not negligible. Today, it represents an essential sector for ensuring the care of dependent groups and sustaining domestic work for many families. The characteristics that define this labour market—feminisation, a high presence of immigrants, precariousness, informality, and low social recognition—are not new but rather show remarkable historical continuity. From a legislative perspective, the inclusion of domestic service in labour regulations was delayed and remains incomplete, making it difficult for workers to benefit from the labour rights enjoyed in other sectors. The link between immigration and domestic service has been significant since pre-industrial times. However, throughout the 19th century, the ruralization of the workforce became more pronounced, turning domestic service into a means of integrating people of rural origin into urban environments. Migratory distances have expanded over time, and today, the demand for domestic workers in the cities of the Global North has led to the feminisation of certain migratory flows from the Global South, a phenomenon known as the “global care chain”.

Understanding the current dynamics of this labor sector requires a historical reconstruction. This panel welcomes papers that analyze domestic service and paid household work from a historical perspective. We particularly encourage proposals that examine the continuities and disruptions this labor sector has experienced over the long term in aspects such as gender composition, socio-geographical origins, inclusion or exclusion in labor legislation, working conditions, the numerical significance of domestic service in different historical contexts, processes of deskilling or professionalization, relationships between families and domestic workers or the life trajectories of domestic workers, among others.

Manifestacions Públiques Transnacionals en els Moviments Dissidents: Mítings, Commemoracions i Vetllades Artístiques (1868-1939)

Manifestaciones Públicas Transnacionales en los Movimientos Disidentes: Mítines, Commemoraciones y Veladas Artísticas (1868-1939)

Transnational Public Demonstrations in Dissident Movements: Rallies, Commemorations and Artistic Evenings (1868-1939)

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Ginés Puente, Universitat Rovira i Virgili, ISOCAC gines.puente@urv.cat

Amparo Sánchez Cobos, Universitat Jaume I, HSC cobos@his.uji.es

Han estat diversos els estudis que han dilucidat les diverses manifestacions que van tenir lloc en el si del moviment llibertari per a expressar-se i manifestar-se des de la seva aparició en el segle XIX. La “cultura obrera”, tal com s'ha denominat a aquesta mena d'expressions propagandístiques, han estat abordades per la historiografia a partir de diferents recerques sobre la premsa, les editorials, la pedagogia o fins i tot l'art. No obstant això, s'ha dedicat menys atenció a un element d'agitació social tan popular i estès com els mítings, festejos, commemoracions o vetllades artístiques en espais públics. Tots ells van constituir espais privilegiats de sociabilitat per a la interacció de les idees llibertàries i del món obrer.

Igualment, el terme divergents fa referència a moviments o manifestacions que s'aparten del corrent principal, és a dir, moviments que qüestionen, discrepen o divergeixen de la norma establerta, especialment en l'àmbit de les idees i pràctiques polítiques. En aquest cas, els moviments dissidents o divergents fan referència a grups, com l'anarquisme i altres moviments alternatius o contestataris, que plantegen una postura crítica davant el sistema dominant i que busquen transformar o resistir l'estructura de poder vigent.

Aquesta taula, situada cronològicament entre 1868 i 1939, pretén reunir recerques que explorin i analitzin les formes en què l'anarquisme i els moviments dissidents es van apropiari de l'espai públic a través d'aquests esdeveniments, ja fos com una eina d'agitació política, de construcció identitària o com a mecanismes de resistència cultural. En concret, busquem abordar qüestions com ara:

- Com es van organitzar els mítings, commemoracions o vetllades artístiques anarquistes i dissidents, i quin paper van exercir en la difusió de les seves idees?

- Quina va ser la resposta de les autoritats a aquesta mena de manifestacions i de quina manera van intentar reprimir-les o controlar-les?
- Com es van viure i van experimentar aquests esdeveniments des de la perspectiva de les i els assistents?
- Quina importància van tenir les festivitats i rituals públics en la construcció d'una cultura política pròpia de l'anarquisme i dels moviments dissidents?

En definitiva, aquesta proposta ofereix una oportunitat per a generar un debat i diàleg entre investigadors i investigadores interessades en la cultura anarquista i dissident, la història del moviment obrer i els estudis d'agitació social en l'àmbit públic. En aquest aspecte, es pretenen enriquir les perspectives historiogràfiques sobre els usos de l'espai públic en els moviments socials.

Han sido varios los estudios que han dilucidado las diversas manifestaciones que tuvieron lugar en el seno del movimiento libertario para expresarse y manifestarse desde su aparición en el siglo XIX. La “cultura obrera”, tal y como se ha denominado a este tipo de expresiones propagandísticas, han sido abordadas por la historiografía a partir de diferentes investigaciones sobre la prensa, las editoriales, la pedagogía o incluso el arte. Sin embargo, se ha dedicado menos atención a un elemento de agitación social tan popular y extendido como los mítines, festejos, conmemoraciones o veladas artísticas en espacios públicos. Todos ellos constituyeron espacios privilegiados de sociabilidad para la interacción de las ideas libertarias y del mundo obrero.

Igualmente, el término divergentes hace referencia a movimientos o manifestaciones que se apartan de la corriente principal, es decir, movimientos que cuestionan, discrepan o divergen de la norma establecida, especialmente en el ámbito de las ideas y prácticas políticas. En este caso, los movimientos disidentes o divergentes hacen referencia a grupos, como el anarquismo y otros movimientos alternativos o contestatarios, que plantean una postura crítica ante el sistema dominante y que buscan transformar o resistir la estructura de poder vigente.

Esta mesa, situada cronológicamente entre 1868 y 1939, pretende reunir investigaciones que exploren y analicen las formas en que el anarquismo y los movimientos disidentes se apropiaron del espacio público a través de estos eventos, ya fuera como una herramienta de agitación política, de construcción identitaria o como mecanismos de resistencia cultural. En concreto, buscamos abordar cuestiones tales como:

- ¿Cómo se organizaron los mítines, conmemoraciones o veladas artísticas anarquistas y disidentes, y qué papel desempeñaron en la difusión de sus ideas?
- ¿Cuál fue la respuesta de las autoridades a este tipo de manifestaciones y de qué manera intentaron reprimirlas o controlarlas?
- ¿Cómo se vivieron y experimentaron estos eventos desde la perspectiva de las y los asistentes?
- ¿Qué importancia tuvieron las festividades y rituales públicos en la construcción de una cultura política propia del anarquismo y de los movimientos disidentes?

En definitiva, esta propuesta ofrece una oportunidad para generar un debate y diálogo entre investigadores e investigadoras interesadas en la cultura anarquista y disidente, la historia del movimiento obrero y los estudios de agitación social en el ámbito público. En este aspecto, se pretenden enriquecer las perspectivas historiográficas sobre los usos del espacio público en los movimientos sociales.

Different studies have elucidated the various demonstrations that have taken place within the anarchist movement to express and manifest itself since its emergence in the 19th century. The “workers’ culture”, as this type of propagandistic expression has been called, has been studied by the historiography from different approaches, by analyzing the press, the publishing houses, the specific pedagogy and even the art. However, less attention has been devoted to such a popular and widespread element of social agitation as rallies, celebrations, commemorations or artistic evenings developed in public spaces. All of these were privileged spaces of sociability for the interaction of anarchist ideas and the working-class world.

Similarly, the term divergent refers to movements or manifestations that deviate from the mainstream, i.e. movements that question, disagree or diverge from the established norm, especially in the field of political ideas and practices. In this case, dissident or divergent movements refer to groups, such as anarchism and other alternative or anti-establishment movements, that take a critical stance towards the dominant system and seek to transform or resist the existing power structure.

This roundtable, chronologically situated between 1868 and 1939, aims to bring together research that explore and analyze the ways in which anarchism and dissident movements appropriated public space through these events, whether as a tool of political agitation, identity construction or as mechanisms of cultural resistance. Specifically, we seek to address questions such as:

- How were anarchist and dissident rallies, commemorations or artistic evenings organized, and what role did they play in the dissemination of their ideas?
- What was the response of the authorities to such demonstrations and how did they try to repress or control them?
- How those who attended those events lived and experienced them?
- How important were public festivities and rituals in the construction of a political culture specific to anarchism and dissident movements?

Overall, this proposal offers an opportunity to generate debate and dialogue between researchers interested in anarchist and dissident culture, the history of the workers' movement and social agitation in the public sphere. The aim is to enrich historiographical perspectives on the uses of public space in social movements.

Dissidents, febles o fracassats : masculinitats allunyades de la norma a l'Espanya Contemporània

Disidentes, débiles o fracasados: masculinidades alejadas de la norma en la España Contemporánea

Dissidents, Weak or Failed: Masculinities Outside the Norm in Contemporary Spain

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Javier Fernández Galeano, Universitat de València, javier.fernandez-galeano@uv.es
javier.fernandez.galeano@gmail.com

Marie Walin, Université de Poitiers, marie.walin@univ-poitiers.fr

Gemma Torres Delgado, Universitat de Barcelona, gemmatorresdelgado@ub.edu

En aquesta taula abordarem la història de les masculinitats a l'Espanya Contemporània (segles XIX i XX, Espanya metropolitana i territoris colonitzats). Volem reflexionar no només sobre les masculinitats consolidades i hegemòniques sinó sobre experiències, contextos i pràctiques de les masculinitats allunyades de la norma: masculinitats activament dissidents, o també experiències de fracàs o pràctiques que incomplien els mandats de la masculinitat. Partint d'estudis de cas i investigacions situades tant al territori metropolità com a les colònies, volem traçar llenguatges teòrics i conceptuals comuns per entendre les lògiques relacionals, jeràrquiques, problemàtiques i subversives en la construcció i qüestionament de la masculinitat en intersecció amb altres eixos de subjectivitat. Aquestes experiències històriques de masculinitats allunyades de la norma es poden relacionar amb la sexualitat i l'expressió de gènere, però també amb la pertinença a un grup social subaltern en termes de classe, raça o posicionament ideològic o relacionar-se amb contextos específics, com els contextos bèl·lics, la malaltia, o les capacitats diverses.

Volem visibilitzar, per tant, no només els processos de construcció de la norma de gènere, sinó també les experiències dels subjectes que no aconsegueixen complir-la o que la contravenen, la seva agència en qüestionar aquesta norma, així com les formes de repressió que castiguen aquestes experiències i pràctiques. Volem pensar conjuntament també sobre com estudiar històricament aquestes experiències, que solen quedar invisibilitzades, en relació amb les fonts o l'abordatge teòric més adequades per analitzar-les. Així com reflexionar sobre l'excessiva rigidesa de les categories de masculinitat hegemònica i subaltern, sobre la flexibilitat i variabilitat contextual i històrica de la categoria "home" o sobre l'estudi de la configuració històrica del gènere a través del discurs, però també a través de les pràctiques, les

experiències, les emocions, o allò quotidià. Així volem visibilitzar la pluralitat de les experiències, pràctiques i discursos històrics al voltant de la masculinitat.

En esta mesa abordaremos la historia de las masculinidades en la España Contemporánea (siglos XIX y XX, España metropolitana y territorios colonizados). Queremos reflexionar en este caso no solo sobre las masculinidades consolidadas y hegemónicas sino sobre experiencias, contextos y prácticas de las masculinidades alejadas de la norma: masculinidades activamente disidentes, o también de experiencias de fracaso o prácticas que incumplían los mandatos de la masculinidad. Partiendo de estudios de caso e investigaciones situadas tanto en el territorio metropolitano como en las colonias, queremos trazar lenguajes teóricos y conceptuales comunes para entender las lógicas relacionales, jerárquicas, problemáticas y subversivas en la construcción y cuestionamiento de la masculinidad en intersección con otros ejes de subjetividad. Estas experiencias históricas de masculinidades alejadas de la norma pueden relacionarse con la sexualidad y la expresión de género, pero también con la pertenencia a un grupo social subalterno en términos de clase, raza o posicionamiento ideológico o relacionarse con contextos específicos, como los contextos bélicos, la enfermedad, o las capacidades diversas.

Con ello queremos visibilizar no solamente los procesos de construcción de la norma de género, sino también las experiencias de los sujetos que no logran cumplir con ella o que la contravienen, su agencia en cuestionar esta norma, así como las formas de represión que castigan estas experiencias y prácticas. Queremos pensar conjuntamente también sobre cómo estudiar históricamente estas experiencias, que suelen quedar invisibilizadas, en relación con las fuentes o al abordaje teórico más adecuadas para analizarlas. Así como reflexionar sobre la excesiva rigidez de las categorías de masculinidad hegemónica y subalterna, sobre la flexibilidad y variabilidad contextual e histórica de la categoría “hombre” o sobre el estudio de la configuración histórica del género a través del discurso, pero también a través de las prácticas, las experiencias, las emociones, o lo cotidiano. Así queremos visibilizar la pluralidad de las experiencias, prácticas y discursos históricos entorno a la masculinidad.

In this panel, we will address the history of masculinities in contemporary Spain (19th and 20th centuries, both metropolitan Spain and colonized territories). Our aim is to reflect not only on consolidated and hegemonic masculinities but also on the experiences, contexts, and practices of masculinities that deviate from the norm: actively dissident masculinities, as well as those marked by failure or practices that defied the mandates of masculinity. Drawing from case studies and situated research conducted both in the metropolitan territory and the

colonies, we aim to establish common theoretical and conceptual frameworks to understand the relational, hierarchical, problematic, and subversive logics in the construction and questioning of masculinity, in intersection with other axes of subjectivity.

These historical experiences of masculinities outside the norm may be connected to sexuality and gender expression, but also to belonging to a subordinate social group in terms of class, race, or ideological positioning, or may be related to specific contexts such as war, illness, or diverse abilities.

Through this, we seek to highlight not only the processes of gender norm construction but also the experiences of those who fail to meet or who transgress these norms, their agency in questioning them, as well as the forms of repression that punish such experiences and practices. We also wish to collectively think about how to historically study these often invisible experiences, in relation to the appropriate sources or theoretical approaches for their analysis. Furthermore, we aim to reflect on the excessive rigidity of the categories of hegemonic and subordinate masculinity, the flexibility and contextual and historical variability of the category "man," and the study of the historical configuration of gender through discourse, but also through practices, experiences, emotions, and the everyday. In this way, we aim to bring visibility to the plurality of historical experiences, practices, and discourses surrounding masculinity.

Materialitats, objectes i vides quotidianes: una finestra al passat més recent

Materialidades, objetos y vidas cotidianas: una ventana al pasado más reciente

Materialities, objects, and everyday lives: a window into the recent past

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Laia Gallego-Vila, Universitat autònoma de Barcelona, laia.gallego@uab.cat

Queralt Solé, Universitat de Barcelona, queraltsole@ub.edu

La cultura material s'ha consolidat en les últimes dècades com a font rellevant per a l'estudi del s. XX. Una ja important bibliografia des de disciplines com l'arqueologia, la història de l'art, l'antropologia o fins i tot la sociologia contribueix al coneixement històric des de mirades diverses a la materialitat. El "Gir Material" a la Història s'ha anat intensificant, valorant l'interès de la relació de les societats i les comunitats amb les seves coses, així com la manera com aquestes materialitats co-modifiquen l'ésser humà en totes les seves esferes: social, política, econòmica, cultural i mental. Els objectes són fenòmens històrics polièdrics que resulten una vessant més d'anàlisi històric de les formes de representació i reproducció material de les dimensions de la vida social.

L'època contemporània és precisament un període de radical transformació de la relació amb la materialitat: el desenvolupament de nous materials, la societat de masses, el nou mode de producció industrial i en sèrie, la profusió de la diversitat i quantitat d'objectes, l'exacerbació de les deixalles, la segregació de les identitats, i la mobilització de sentits, emocions i afectes, entre d'altres. Els objectes constitueixen agents de les cruïlles històriques del temps recent: de les pervivències, els canvis i els conflictes en les cosmovisions i vida social de les diverses comunitats i grups que l'habiten.

La taula aquí presentada té com a objectiu posar en comú la importància de la materialitat per a l'estudi del s. XX. A través de les aportacions d'enfocs i disciplines diverses es pretén copsar conjuntament el recorregut i l'evolució d'aquest(s) gir(s) material(s) en el coneixement de la història contemporània.

Són d'interès aquí propostes transdisciplinars sobre l'estudi *dels* objectes -de la seva vida social, la seva agència, les seves narratives, discursos o imaginaris- o *des dels* objectes -aquests com a font material per a l'estudi de la història, sobre les formes o condicions de vida i la quotidianitat- que contribueixin a generar reflexions sobre el rol de la materialitat en el coneixement històric.

La cultura material se ha consolidado en las últimas décadas como una fuente relevante para el estudio del siglo XX. Una existente y ya importante bibliografía desde disciplinas como la arqueología, la historia del arte, la antropología o incluso la sociología contribuye al conocimiento histórico desde diversas perspectivas sobre la materialidad. El "Giro Material" en la Historia se ha ido intensificando, valorando el interés de la relación de las sociedades y las comunidades con sus cosas, así como la manera en que estas materialidades co-modifican al ser humano en todas sus esferas: social, política, económica, cultural y mental. Los objetos son fenómenos históricos poliédricos que resultan una vertiente más de análisis histórico de las formas de representación y reproducción material de las dimensiones de la vida social.

La época contemporánea es precisamente un período de radical transformación de la relación con la materialidad: el desarrollo de nuevos materiales, la sociedad de masas, el nuevo modo de producción industrial y en serie, la profusión de la diversidad y cantidad de objetos, la exacerbación de los desechos, la segregación de las identidades, y la movilización de sentidos, emociones y afectos, entre otros. Los objetos constituyen agentes de las encrucijadas históricas del tiempo reciente: de las pervivencias, los cambios y los conflictos en las cosmovisiones y vida social de las diversas comunidades y grupos que la habitan.

La mesa aquí presentada tiene como objetivo poner en común la importancia de la materialidad para el estudio del siglo XX. A través de las aportaciones de enfoques y disciplinas diversas se pretende captar conjuntamente el recorrido y la evolución de este(s) giro(s) material(es) en el conocimiento de la historia contemporánea.

Son de interés aquí propuestas transdisciplinares sobre el estudio de los objetos -de su vida social, su agencia, sus narrativas, discursos o imaginarios- o desde los objetos -estos como fuente material para el estudio de la historia, sobre las formas o condiciones de vida y la cotidianidad- que contribuyan a generar reflexiones sobre el rol de la materialidad en el conocimiento histórico.

Material culture has consolidated in recent decades as a significant source for the study of the 20th century. An already substantial bibliography from disciplines such as archaeology, art history, anthropology, and even sociology contributes to historical knowledge from various perspectives on materiality. The "Material Turn" in History has been intensifying, appreciating the interest in the relationship between societies and communities with their things, as well as how these materialities co-modify the human being in all its spheres: social, political, economic, cultural, and mental. Objects are polyhedral historical phenomena that constitute another aspect of historical analysis of the forms of material representation and reproduction of the dimensions of social life.

The contemporary era is precisely a period of radical transformation in the relationship with materiality: the development of new materials, mass society, the new mode of industrial

and serial production, the profusion of the diversity and quantity of objects, the exacerbation of waste, the segregation of identities, and the mobilisation of senses, emotions, and affections, among others. Objects constitute agents of the historical crossroads of recent times: of the survivals, changes, and conflicts in the worldviews and social life of the various communities and groups that inhabit it.

The table presented here aims to share the importance of materiality for the study of the 20th century. Through the contributions of various approaches and disciplines, it seeks to jointly capture the trajectory and evolution of this/these material turn(s) in the knowledge of contemporary history.

Of interest here are transdisciplinary proposals on the study of objects - their social life, their agency, their narratives, discourses, or imaginaries - or from objects - these as a material source for the study of history, on the forms or conditions of life and everyday life - that contribute to generating reflections on the role of materiality in historical knowledge.

Noves tendències en la història del treball: dialogant amb la història de la ciència, la tècnica i la medicina

Nuevas tendencias en la historia del trabajo: dialogando con la historia de la ciencia, técnica y medicina

New Trends in the History of Work: Dialoguing with the History of Science, Technology, and Medicine

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Darina Martykánová. Universidad Autónoma de Madrid. darina.martykanova@uam.es

Adrià Velasco. Universitat de Barcelona. adriavelasco@ub.edu

La sessió té com a propòsit posar en contacte les diferents formes d'historiar les professions i els oficis a l'Espanya contemporània, fomentant el diàleg entre la història de la ciència, la tècnica i la medicina, d'una banda, i la història social del treball, de l'altra. L'objectiu és avançar en la comprensió de les noves realitats socioprofessionals dels segles XIX i inicis del XX, així com les seves cultures del treball i les estratègies, coneixements i actuacions dels oficis que les van integrar. D'aquesta manera, es posarà un especial interès en la construcció d'identitats professionals, la circulació de sabers i coneixements i la seva instrumentalització per als diferents projectes de transformació social, però també en les innovacions científiques i tècniques i els seus efectes sobre el món del treball. Ens interessen no només els professionals tècnics i tecnocientífics vinculats a la construcció de l'Estat (arquitectes, enginyers, metges, pèrits, etc.), sinó també diferents oficis de les classes treballadores que van veure transformats els seus horitzons socials de la mà de la industrialització, de l'expansió de les relacions de mercat i de les diverses formes d'intervenció governamental, i que van contribuir a modelar aquests processos, bé mitjançant la seva participació activa o bé resistint-s'hi. Les transformacions econòmiques i tècniques van portar canvis en les estratègies d'adaptació i mobilitat sociolaboral dels col·lectius socials, en les quals interessa comprendre la incidència canviant del factor treball, juntament amb els de classe, gènere o origen, en aquest moment de nous encreuaments.

Així doncs, seran benvingudes comunicacions, relatives a qualsevol àmbit geogràfic i cultural, sobre temàtiques vinculades a la història del treball i a la història de la ciència i la tècnica de l'època contemporània, amb un especial interès en la història de les professions, les identitats professionals i les cultures del treball, les estratègies de mobilitat dels oficis o les transformacions tècniques i la circulació de sabers.

La sesión tiene como propósito poner en contacto las distintas formas de historiar las profesiones y los oficios en la España contemporánea, fomentando el diálogo entre la historia de la ciencia, técnica y medicina, por una parte, y la historia social del trabajo, por la otra. El objetivo es avanzar en la comprensión de las nuevas realidades socio-profesionales de los siglos XIX e inicios del XX, así como sus culturas del trabajo y las estrategias, conocimientos y actuaciones de los oficios que las integraron. De este modo, se pondrá un especial interés en la construcción de identidades profesionales, la circulación de saberes y conocimientos y su instrumentalización para los distintos proyectos de transformación social, pero también las innovaciones científicas y técnicas y sus efectos sobre el mundo del trabajo. Nos interesan no solo profesionales técnicos y tecnocientíficos vinculados a la construcción del Estado (arquitectos, ingenieros, médicos, peritos, etc.), sino también distintos oficios de clases trabajadoras que vieron transformados sus horizontes sociales de la mano de la industrialización, de la expansión de las relaciones del mercado y de las distintas formas de intervención gubernamental, y contribuyeron a moldear estos procesos, fuera mediante su participación activa o resistiéndose a ellos. Las transformaciones económicas y técnicas trajeron cambios en las estrategias de adaptación y movilidad sociolaboral de los colectivos sociales, en las que interesa comprender la cambiante incidencia del factor trabajo, junto a los de clase, género u origen, en este momento de nuevos cruces.

Así pues, serán bienvenidas comunicaciones, concernientes a cualquier ámbito geográfico y cultural, sobre temáticas relativas a la historia del trabajo y a la historia de la ciencia y la técnica de época contemporánea, con un especial interés en la historia de las profesiones, de las identidades profesionales y las culturas del trabajo, las estrategias de movilidad de los oficios o las transformaciones técnicas y la circulación de saberes.

The session aims to bring together different approaches to studying professions and trades in contemporary Spain, fostering dialogue between the history of science, technology, and medicine, on the one hand, and social labour history, on the other. The goal is to advance the understanding of new socio-professional realities in the 19th and early 20th centuries, as well as their work cultures and the strategies, knowledge, and practices of the trades that shaped them. In this regard, special attention will be given to the construction of professional identities, the circulation of knowledge, and its instrumentalization for various social transformation projects, as well as scientific and technical innovations and their effects on the world of work. We are interested not only in technical and technoscientific professionals linked to state-building (architects, engineers, doctors, experts, etc.) but also in various working-class

trades that saw their social horizons transformed by industrialization, the expansion of market relations, and different forms of government intervention. These trades also played a role in shaping these processes, either by actively participating in them or resisting them. Economic and technical transformations brought changes in adaptation strategies and socio-labour mobility among social groups. Understanding the evolving role of labour, alongside class, gender, and origin, in these new intersections is of particular interest.

Therefore, we welcome contributions on topics related to labour history and the history of science and technology in the contemporary era, from any geographical or cultural context. Special emphasis will be placed on the history of professions, professional identities and work cultures, mobility strategies within trades, technical transformations, and the circulation of knowledge.

La Segona República a la seva primera cruïlla (1931-1933): idees, acció de govern, cultures polítiques i protagonistes.

La Segunda República en su primera encrucijada (1931-1933): ideas, acción de gobierno, culturas políticas y protagonistas.

The Second Republic at its first crossroads (1931-1933): ideas, government action, political cultures and protagonists.

Coordinador

Francisco M. Balado Insunza, UNED, fbalado@geo.uned.es

Després de la conformació del govern de signe republicà i socialista el desembre de 1931, la II República es va trobar davant la seva primera cruïlla. Les diferents posicions socials i polítiques, des d'una perspectiva de gran abast, van intentar ressituar els seus projectes. L'essencialisme republicà no admetia res més que una democràcia construïda per i per a republicans amb visions no sempre univoques ni coordinades, plantejava discursos de màxims que intentaven deslegitimar fins i tot el llerrouxisme. A les dretes, sustentats en la tradició catòlica amb tints populistes, els sectors més conservadors pretenien construir un projecte social i polític que, després del retraïment inicial, atregués les masses sobre la base del revisionisme del sistema i en el si del qual es percebien tensions entre accidentalistes i monàrquics intransigents amb derivades filofascistes. L'anarcosindicalisme es llançava a una campanya insurreccional que erosionava tant l'acció sindical, amb fortes dissensions entre sindicalistes i anarquistes, com la política social del govern mentre s'accentuaven les disputes entre reformistes i revolucionaris al Partit Socialista Obrer Espanyol.

En un context de creixent tensió social, la política reformista del primer govern constitucional republicà intentava desenvolupar-se. Hi trobem una acció política de profundes reformes en l'àmbit socioeconòmic, educatiu, religiós o militar, cosa que accentuava la sensació de cruïlla. El manteniment de l'ordre públic, la censura i la lluita contra la involució militar i la insurrecció camperola i obrera es creuaven amb l'esforç per superar la misèria, la humiliació i la incultura. Moderació i reforma davant l'extremisme i la revolució amb l'objectiu, en totes les percepcions, que l'efecte del 14 d'abril s'expressés en la direcció pretesa per cada projecte polític.

Amb aquests paràmetres aquesta taula temàtica pretén recollir propostes centrades en un temps concret (1931-1933) en què les idees defensades, els projectes polítics, les accions de govern i els protagonistes del període i les seves decisions, amb causes múltiples de processos previs i intenses i molt diferents projeccions a futur, obrien camins que generaven connexions,

confluències i disjuntives de caràcter polític, cultural i social amb què pretenem contribuir a compondre una mirada historiogràfica àmplia i actualitzada sobre el període proposat.

Tras la conformación del gobierno de signo republicano y socialista en diciembre de 1931, la II República se halló ante su primera encrucijada. Las diferentes posiciones sociales y políticas, desde una perspectiva de amplio alcance, trataron de resituar sus proyectos. El esencialismo republicano no admitía otra cosa que una democracia construida por y para republicanos con visiones no siempre univocas ni coordinadas, y planteaba discursos de máximos que trataban de deslegitimar incluso al lerrouxismo. En las derechas, sustentados en la tradición católica con tintes populistas, los sectores más conservadores pretendían construir un proyecto social y político que, tras el retraimiento inicial, atrajese a las masas sobre la base del revisionismo del sistema y en cuyo seno se percibían tensiones entre accidentalistas y monárquicos intransigentes con derivadas filofascistas. El anarcosindicalismo se lanzaba a una campaña insurreccional que erosionaba tanto la acción sindical, con fuertes disensiones entre sindicalistas y anarquistas, como la política social del gobierno mientras se acentuaban las disputas entre reformistas y revolucionarios en el Partido Socialista Obrero Español.

En un contexto de creciente tensión social, la política reformista del primer gobierno constitucional republicano trataba de desenvolverse. En ella encontramos una acción política de profundas reformas en el ámbito socioeconómico, educativo, religioso o militar lo que acentuaba la sensación de encrucijada. El mantenimiento del orden público, la censura y la lucha contra la involución militar y la insurrección campesina y obrera se cruzaban con el esfuerzo por superar la miseria, la humillación y la incultura. Moderación y reforma frente a extremismo y revolución con el objetivo, en todas las percepciones, de que el efecto del 14 de abril se expresase en la dirección pretendida por cada proyecto político.

Con estos parámetros esta mesa temática pretende recoger propuestas centradas en un tiempo concreto (1931-1933) en el que las ideas defendidas, los proyectos políticos, las acciones de gobierno y los protagonistas del periodo y sus decisiones, con causas múltiples de procesos previos e intensas y muy diferentes proyecciones a futuro, abrían caminos que generaban conexiones, confluencias y disyuntivas de carácter político, cultural y social con las que pretendemos contribuir a componer una mirada historiográfica amplia y actualizada sobre el periodo propuesto.

After the formation of the republican and socialist government in December 1931, the Second Republic found itself at its first crossroads. The different social and political positions, from a broad perspective, tried to reposition their projects. Republican essentialism did not admit anything other than a democracy built by and for republicans with visions that were not always univocal or coordinated, and it proposed maximal discourses that tried to delegitimize even Lerrouxism. On the right, supported by the Catholic tradition with populist overtones, the most conservative sectors sought to build a social and political project that, after the initial withdrawal, would attract the masses on the basis of the revisionism of the system and within which tensions were perceived between accidentalists and intransigent monarchists with pro-fascist derivatives. Anarcho-syndicalism launched an insurrectional campaign that eroded both trade union action, with strong disagreements between trade unionists and anarchists, and the social policy of the government while disputes between reformists and revolutionaries in the Spanish Socialist Workers' Party were accentuated.

In a context of growing social tension, the reformist policy of the first constitutional republican government tried to develop. In it we find a political action of profound reforms in the socioeconomic, educational, religious or military spheres, which accentuated the feeling of a crossroads. The maintenance of public order, censorship and the fight against military regression and peasant and worker insurrection intersected with the effort to overcome poverty, humiliation and ignorance. Moderation and reform versus extremism and revolution with the aim, in all perceptions, that the effect of April 14 would be expressed in the direction intended by each political project.

With these parameters, this thematic table aims to collect proposals focused on a specific time (1931-1933) in which the ideas defended, the political projects, the actions of government and the protagonists of the period and their decisions, with multiple causes of previous processes and intense and very different projections into the future, opened paths that generated connections, confluences and disjunctions of a political, cultural and social nature with which we intend to contribute to composing a broad and updated historiographical view of the proposed period.

Historiar el “gir forense” en relació amb els conflictes del passat recent.

Historiar el “giro forense” en relación con los conflictos del pasado reciente.

Historicise the ‘forensic turn’ in relation to the conflicts of the recent past.

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Dra. Míriam Saqqa Carazo msc.sa.ca@gmail.com UB / CSIC-INCIPIIT

Dr. Oriol Dueñas Iturbe. oriolduenas@ub.edu Universitat de Barcelona

Dra. Queralt Solé i Barjau, queraltsole@ub.edu Universitat de Barcelona

El concepte de «gir forense» s'ha obert pas en la darrera dècada, molt vinculat a l'estudi interdisciplinari dels llegats materials de les violències contemporànies, existint una centralitat important de les investigacions sobre restes humanes: la identificació i la determinació de la causa de la mort. Sovint aquestes restes es troben en fosses comunes i constitueixen el focus central de la investigació, que pot abraçar diverses etapes d'anàlisi arqueològiques, antropològiques, físiques i forenses. En alguns casos, com a Espanya, el gir forense s'incorpora a l'estudi d'una fase de la recerca històrica, atès que les fosses exhumades des de l'any 2000 estan vinculades a la Guerra Civil (1936-1939) i la dictadura franquista (1939 -1975).

Aquesta centralitat dels ossos com a objecte d'anàlisi en el marc judicial i dels DDHH, es va començar a desenvolupar a partir de la dècada dels vuitanta del segle XX a Amèrica Llatina, bàsicament a Argentina, i el seu principal agent fou l'Equip Argentí d'Antropologia Forense (EAAF), que buscava localitzar i identificar els desapareguts de la dictadura militar (1976-1983). L'aparició de la ciència forense, la visibilitat de la seva pràctica, idea i concepte es van incrementar a partir de les matances i genocidis que es van produir a Bòsnia Hercegovina (1992-1995) i Rwanda (1994). Els fets de Bòsnia Hercegovina i Rwanda van fer que es legislés a nivell internacional al voltant de com s'havien de fer les investigacions per localitzar persones desaparegudes i aclarir la causa i forma de la mort de les víctimes d'aquestes matances, unes indagacions que es practicaven, però que fins llavors no tenien una reglamentació global.

Són justament aquestes investigacions i els documents resultants les noves fonts primàries que permeten analitzar històricament i des de moltes altres ciències aquest tipus de processos, creant cruïlles interdisciplinàries d'anàlisi que poden participar en el “gir forense”. Tota la documentació que es crea és actual, però de vegades estudia fets antics, com ara la Guerra Civil espanyola i la postguerra. Aquests estudis, memòries, informes, etc. científics, realitzats en el present o durant els mateixos fets, en el cas espanyol presenten uns resultats

respecte a fets succeïts entre 1936 i els primers anys de la dictadura franquista, i és aquí on els historiadors i altres disciplines tenen possibilitats interpretatives per participar en el “gir forense”. Aquestes cruïlles d’anàlisi son les que cerquem amb aquesta taula, on esperem propostes de comunicacions des d’àmbits ben diversos que treballen interdisciplinàriament a partir del “gir forense” les violències del passat recent a Catalunya, Espanya i el món.

El concepto de «giro forense» se ha abierto paso en la última década, muy vinculado al estudio interdisciplinar de los legados materiales de las violencias contemporáneas, existiendo una centralidad importante de las investigaciones sobre restos humanos: la identificación y la determinación de la causa de la muerte. A menudo, estos restos se encuentran en fosas comunes y constituyen el foco central de la investigación, que puede abarcar diversas etapas de análisis arqueológicos, y antropológicos, físicos y forenses. En algunos casos, como en España, el “giro forense” se incorpora al estudio de una fase de investigación histórica, dado que las fosas exhumadas desde el año 2000 están vinculadas a la Guerra Civil (1936-1939) y la dictadura franquista (1939-1975).

Esta centralidad de los huesos como objeto de análisis en el marco judicial y de los DDHH, se empezó a desarrollar a partir de la década de los ochenta del siglo XX en América Latina, básicamente en Argentina, siendo su principal agente el Equipo Argentino de Antropología Forense (EAAF), que buscaba localizar e identificar a los desaparecidos consecuencia de la dictadura militar (1976-1983). La aparición de la ciencia forenses, la visibilidad de sus práctica, idea y concepto se incrementaron a partir de las matanzas y genocidios que se sucedieron en Bosnia Herzegovina (1992-1995) y Ruanda (1994). Los hechos de Bosnia Herzegovina y Ruanda hicieron que se legislara a nivel internacional en torno a cómo debían hacerse las investigaciones para localizar a personas desaparecidas y aclarar la causa y forma de la muerte de las víctimas de estas matanzas, unas pesquisas que se practicaban, pero que hasta entonces carecían de una reglamentación global.

Son precisamente estas investigaciones y los documentos resultantes de las nuevas fuentes primarias los que permiten analizar históricamente y desde otras muchas ciencias este tipo de procesos, creando cruces interdisciplinares de análisis que pueden participar en el «giro forense». Toda la documentación que se crea es actual, pero en ocasiones estudia hechos del pasado, como la Guerra Civil española y la posguerra. Estos estudios, memorias, informes, etc., científicos, realizados en el presente o durante los mismos hechos, en el caso español, presentan resultados respecto a hechos sucedidos entre 1936 y los primeros años de la dictadura franquista, y es ahí donde los historiadores y otras disciplinas pueden aportar su granito de arena al «giro forense». Con esta mesa buscamos precisamente estos cruces de

análisis, y esperamos propuestas de comunicaciones de ámbitos muy diversos que trabajen interdisciplinariamente a partir del «giro forense» sobre las violencias del pasado reciente en Cataluña, España y el mundo.

The concept of the ‘forensic turn’ has gained ground in the last decade, closely linked to the interdisciplinary study of the material legacies of contemporary violence, with an important focus of research on human remains: the identification and determination of the cause of death. Often, these remains are found in mass graves and constitute the central focus of the investigation, which may involve various stages of archaeological, anthropological, physical and forensic analysis. In some cases, as in Spain, the ‘forensic turn’ is incorporated into the study of a historical research phase, given that the graves exhumed since 2000 are linked to the Civil War (1936-1939) and the Franco dictatorship (1939-1975).

This centrality of bones as an object of analysis in the judicial and Human Rights framework began to develop in the 1980s in Latin America, basically in Argentina, with the Argentinean Forensic Anthropology Team (EAAF) as its main agent, which sought to locate and identify the disappeared as a consequence of the military dictatorship (1976-1983). The emergence of forensic science, the visibility of its practice, idea and concept increased after the massacres and genocides that took place in Bosnia Herzegovina (1992-1995) and Rwanda (1994). The events in Bosnia Herzegovina and Rwanda led to international legislation on how investigations should be carried out to locate missing persons and to clarify the cause and manner of death of the victims of these massacres, investigations which were practised, but which until then lacked global regulation.

It is precisely this research and the documents resulting from the new primary sources that allow this type of process to be analysed historically and from many other sciences, creating interdisciplinary crossroads of analysis that can participate in the ‘forensic turn’. All the documentation that is created is current, but sometimes studies events from the past, such as the Spanish Civil War and the post-war period. These scientific studies, memoirs, reports, etc., carried out in the present, in the case of Spain, present results regarding events that took place between 1936 and the early years of the Franco dictatorship, and this is where historians and other disciplines can contribute their bit to the ‘forensic turn’. With this panel we are looking for precisely these crossroads of analysis, and we expect proposals for papers from very diverse fields that work interdisciplinarity on the basis of the ‘forensic turn’ on the violence of the recent past in Catalonia, Spain and the world.

Els cementiris com a escenari: transformacions a les *ciutats dels morts*.

Los cementerios como escenario: transformaciones en la *ciudad de los muertos*.

Cemeteries as scenery: transformation in *the city of the dead*.

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Almudena García-Rubio, Sociedad de Ciencias Aranzadi, agarciarubio@aranzadi.eus

Eulàlia Díaz i Ramoneda, Arqueòloga i antropòloga forense, eulalia.drl@gmail.com

Al llarg dels temps, els espais dedicats a la mort han tingut un paper destacat en el desenvolupament de les ciutats, els quals no són immutables sinó que canvien amb les societats que els configuren. No sempre han ocupat els mateixos emplaçaments ni s'han configurat de la mateixa manera, sinó que registrem contínuament canvis, trasllats, abandonaments i creació de nous espais cementerials en funció de les necessitats dels nuclis urbans dels que deriven.

Igualment, en el seu interior apreciem nombroses variacions, des de la distribució dels espais, les estructures que els conformen, els materials que utilitzen i les representacions que mostren, parlant-nos, des de la materialitat, de les característiques de les poblacions de les que deriven i dels moments que aquestes travessen.

Així doncs algunes transformacions de l'espai cementerial ens parlen d'un canvi ràpid com pot ser l'arribada de molts cossos a enterrar degut un episodi traumàtic com ara una epidèmia, una catàstrofe o un conflicte bèl·lic, però també d'altres més paulatins com ara canvis en les tendències del ritual funerari d'un grup.

Les circumstàncies que travessen les societats es reflecteixen en l'espai cementerial de moltes maneres, des de l'espai físic que ocupen als elements que contínuament s'incorporen als espais, convivint o bé substituint els anteriors ja sigui de manera brusca o bé de manera més transitòria. Així doncs, els cementiris, com llocs de depòsit de cadàvers, escenaris de cerimònies funeràries i indrets de memòria, són espais vius en constant transformació, la qual pot ser analitzada des de múltiples perspectives.

En aquesta taula convidem a presentar tots aquells treballs i reflexions que utilitzin els cementiris (i els espais d'enterrament) com a element d'anàlisi d'aquestes societats que els configuren i els canvis que les travessen. D'aquesta manera, seran benvinguts nous enfocaments que, des de diferents disciplines, enriqueixin la posada en comú de com estudiem les *ciutats dels morts* fins a la contemporaneïtat.

A lo largo del tiempo, los espacios dedicados a la muerte han tenido un papel destacado en el desarrollo de las ciudades, los cuales no son inmutables, sino que cambian con las sociedades que los configuran. No siempre han ocupado los mismos emplazamientos ni se han configurado del mismo modo, sino que se registran continuamente cambios, traslados, abandonos y creación de nuevos espacios cementeriales en función de las necesidades de los cascos urbanos de los que derivan.

Igualmente, en su interior se aprecian numerosas variaciones, desde la distribución de los espacios, las estructuras que los conforman, los materiales que utilizan y las representaciones que muestran, hablándonos, desde la materialidad, de las características de las poblaciones de las que parten y de los momentos que estas atraviesan.

Así pues, algunas transformaciones del espacio cementerial nos hablan de un cambio rápido como puede ser la llegada de muchos cuerpos a enterrar debido un episodio traumático como por ejemplo una epidemia, una catástrofe o un conflicto bélico, pero también de otros más paulatinos como, por ejemplo, cambios en las tendencias del ritual funerario de un grupo.

Las circunstancias que atraviesan las sociedades se reflejan de muchas maneras en el espacio cementerial, desde el espacio físico que ocupan a los elementos que continuamente se incorporan a los espacios, conviviendo o bien sustituyendo los anteriores, ya sea de manera brusca o bien de manera más transitoria. Así pues, los cementerios, como lugares de depósito de cadáveres, escenarios de ceremonias funerarias y lugares de memoria, son espacios vivos en constante transformación, la cual puede ser analizada desde múltiples perspectivas.

En esta mesa invitamos a presentar todos aquellos trabajos y reflexiones que utilicen los cementerios (y los espacios de entierro) como elemento de análisis de estas sociedades que los configuran y los cambios que las atraviesan. De este modo, serán bienvenidos nuevos enfoques que, desde diferentes disciplinas, enriquezcan la puesta en común de cómo estudiamos las *ciudades de los muertos* hasta la contemporaneidad.

Throughout time, the spaces dedicated to death have played an important role in the development of cities, which are not immutable, but change with the societies that shape them. They have not always occupied the same locations nor have they always been configured in the same way; changes, relocations, abandonments and the creation of new cemetery spaces are continually being recorded, depending on the needs of the cities from which they derive.

Likewise, there are numerous variations in their interiors, from the distribution of the spaces, the structures that make them up, the materials they use and the representations they show, telling us, from the materiality, of the characteristics of the populations from which they originate and the times they go through.

Thus, some of the transformations of the cemetery space speak to us of a rapid change, such as the arrival of many bodies to be buried due to a traumatic event such as an epidemic, a catastrophe or a war, but also more gradual ones such as, for example, changes in the tendencies of the funerary ritual of a group.

The circumstances that societies go through are reflected in many ways in the cemetery space, from the physical space they occupy to the elements that are continuously incorporated into the spaces, coexisting or replacing the previous ones, either abruptly or in a more transitory way. Thus, cemeteries, as places for the deposit of corpses, scenarios of funeral ceremonies and places of memory, are living spaces in constant transformation, which can be analysed from multiple perspectives.

In this panel we invite to present all those works and reflections that use cemeteries (and burial spaces) as an element of analysis of these societies that shape them and the changes they undergo. In this way, new approaches from different disciplines will be welcome to enrich the sharing of how we study the *cities of the dead* up to the present day.

Cruïlles de la història i identitat

Encrucijadas de la historia e identidad

History crossroads and identity

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Carlos Cárdenas Blesa, Universitat d'Alacant carlos.cardenas@ua.es

Antonio Alejandro López Torregrosa, Universitat d'Alacant,
Antonio.lopeztorregrosa@ua.es

José Miguel Santacreu Soler, Universitat d'Alacant, jm.santacreu@ua.es

La identitat és un procés performatiu que no pot excloure's de les cruïlles de la història. Considerem que l'ésser humà està travessat per identitats múltiples —artístiques, culturals, de classe, de gènere, esportives, estètiques, ètniques, familiars, musicals, nacionals, polítiques, religioses, socials— que regeixen la vida de les persones i els col·lectius, empresonen i/o alliberen. La nostra taula temàtica està oberta a les aportacions que vullguen presentar-hi resultats de llurs investigacions històriques. En aquest sentit, animem a plantejar propostes que analitzen els següents àmbits:

- El pas de les identitats modernes a les identitats postmodernes.
- Els paradigmes identitaris i la historiografia: postmodernitat, modernitat líquida, gir lingüístic, postestructuralisme, performativitat, etc.
- La relació entre els entramats identitaris del món postmodern i les fonts de poder.
- La reivindicació i/o qüestionament de les identitats múltiples de la postmodernitat.
- La presència dels discursos identitaris en el món polític contemporani.
- Les identitats ètniques i nacionals en un món multicultural.
- El feminisme i els estudis queer: entre la unió i la polèmica.
- Les manifestacions identitàries en la cultura: música, art, esport.

Atenent al moment històric en què ens trobem, amb un sentit de canvi en el temps històric que encara no som capaços de definir, el pas d'allò que denominem “Història Contemporània”

cap a nous paradigmes, entenem que és altament interessant analitzar quins elements de continuïtat i trencament convergeixen en aquesta “cruïlla” respecte a les identitats amb què els éssers humans formem la nostra personalitat. Volem que la nostra taula siga un espai de debat del qual extraguem conclusions rellevants que permeten albirar nous camins en el camp de la recerca històrica.

La identidad es un proceso performativo que no puede excluirse de las encrucijadas de la historia. Consideramos que el ser humano está atravesado por múltiples identidades — artísticas, culturales, de clase, de género, deportivas, estéticas, étnicas, familiares, musicales, nacionales, políticas, religiosas, sociales— que rigen la vida de las personas y los colectivos, encarcelan y/o liberan. Nuestra mesa temática está abierta a las aportaciones que quieran presentar resultados de la investigación histórica al respecto. En este sentido, animamos a plantear propuestas que analicen los siguientes ámbitos:

- El paso de las identidades modernas a las identidades posmodernas.
- Los paradigmas identitarios y la historiografía: posmodernidad, modernidad líquida, giro lingüístico, posestructuralismo, performatividad, etc.
- La relación entre los entramados identitarios del mundo posmoderno y las fuentes de poder.
- La reivindicación y/o cuestionamiento de las identidades múltiples de la posmodernidad.
- La presencia de los discursos identitarios en el mundo político contemporáneo.
- Las identidades étnicas y nacionales en un mundo multicultural.
- El feminismo y los estudios queer: entre la unión y la polémica.
- Las manifestaciones identitarias en la cultura: música, arte, deporte.

Atendiendo al momento histórico en que nos encontramos, con un sentido de cambio en el tiempo histórico que todavía no somos capaces de definir, el paso de lo que denominamos “Historia Contemporánea” hacia nuevos paradigmas, entendemos que es altamente interesante el analizar qué elementos de continuidad y ruptura convergen en esta “encrucijada” respecto a las identidades con que los seres humanos formamos nuestra personalidad. Queremos que nuestra mesa sea un espacio de debate del que extraigamos conclusiones interesantes que permitan avistar nuevos caminos en el campo de la investigación histórica.

Identity is a performative process that cannot be excluded from the crossroads of history. We believe that human beings are traversed by multiple identities —artistic, cultural, class, gender, sporting, aesthetic, ethnic, family, musical, national, political, religious, social— that govern the lives of individuals and collectives, imprison and/or liberate. Our thematic roundtable is open to contributions from those who wish to present the results of historical research on the subject. In this sense, we encourage proposals that analyse the following areas:

- The passage from modern identities to postmodern identities.
- Identity paradigms and historiography: post-modernity, liquid modernity, the linguistic turn, post-structuralism, performativity, etc.
- The relationship between the identity networks of the postmodern world and the sources of power.
- The vindication and/or questioning of the multiple identities of postmodernity.
- The presence of identity discourses in the contemporary political world.
- Ethnic and national identities in a multicultural world.
- Feminism and queer studies: between union and polemic.
- Identity manifestations in culture: music, art, sport.

Given the historical moment in which we find ourselves, with a sense of change in historical time that we are not yet able to define, the transition from what we call ‘Contemporary History’ to new paradigms, we believe that it is highly interesting to analyse what elements of continuity and rupture converge at this ‘crossroad’ with respect to the identities with which we human beings form our personality. We want our panel to be a space for debate from which we can draw interesting conclusions that will enable us to foresee new paths in the field of historical research.

Les rereguardes en la contemporaneïtat: centres neuràlgics del conflicte?

Las retaguardias en la contemporaneidad: ¿centros neurálgicos del conflicto?

The rearguards in contemporaneity: neuralgic centers of conflict?

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Sabina Mompó Toribio, Universitat Autònoma de Barcelona, sabina.mompo@uab.cat

Sandra Morón Rocés, Universitat Autònoma de Barcelona, sandra.moron@uab.cat

Margalida Roig Sureda, Universitat Autònoma de Barcelona, margalida.roig@uab.cat

La rereguarda, concebuda com a espai físic i funcional de suport al front, és també un espai simbòlic i complex, carregat de significats polítics, socials i culturals. Aquesta taula de debat proposa analitzar la rereguarda en la seva dimensió plural, abordant-la com a escenari de trobades i tensions, on es creuen dinàmiques i actors diversos que redefeixen la relació entre la societat civil, les institucions i el conflicte bèl·lic.

En el context de la guerra total, la separació entre front i rereguarda es dilueix. La rereguarda es converteix en un espai on s'encreuen dinàmiques de resistència, repressió, refugi i col·laboració. És un lloc físic de suport logístic, però també un àmbit d'interacció i transferència entre governs, civils desplaçats, organismes internacionals i altres actors. També pot esdevenir una línia de batalla més que se suma a les del front, travessada per violències, disputes ideològiques i processos de construcció identitària.

En definitiva, es convida a reflexionar sobre la rereguarda com un àmbit de conflicte, mobilització i creació que condensa la totalitat de l'experiència bèl·lica. Es valoraran propostes de comunicació que, entre altres, girin al voltant dels següents eixos temàtics:

- Les rereguardes, escenaris de guerra total. Circumstàncies que condicionen els fronts de manera directa, determinant el transcurs dels esdeveniments. Suport logístic, localització de l'economia i indústries de guerra.
- Conviure en guerra: canvis en les relacions derivades de la nova quotidianitat bèl·lica. Alteracions de les comunitats. Contacte entre elements civils i militars. Emergència de xarxes de suport. Sorgiment de tensions fruit de la convivència entre víctimes i perpetradors, també entre població autòctona i els nous arribats.

- Canvis en la fisonomia del territori. Les rereguardes com escenari d'arribada de refugiats, de gestió de mobilitat interna i suport a col·lectius vulnerables.
- Les rereguardes en perspectiva transnacional: presència de corresponsals, combatents, organismes d'ajuda, polítics i diplomàtics, filantrops, voluntaris...
- Desplegament de polítiques de violència. Repressió, dinàmiques d'ocupació i beneficiaris de la violència. Espais de sospita, quintacolumnisme i espionatge.
- Rereguardes com a "cresols culturals". Iniciatives que sorgeixen en aquests espais de transferència i contacte.

La retaguardia, concebida como espacio físico y funcional de apoyo al frente, es también un espacio simbólico y complejo, cargado de significados políticos, sociales y culturales. Esta tabla de debate propone analizar la retaguardia en su dimensión plural, abordándola como escenario de encuentros y tensiones, donde se creen dinámicas y actores diversos que redefinen la relación entre la sociedad civil, las instituciones y el conflicto bélico.

En el contexto de la guerra total, la separación entre frente y retaguardia se diluye. La retaguardia se convierte en un espacio donde se cruzan dinámicas de resistencia, represión, refugio y colaboración. Es un lugar físico de apoyo logístico, pero también un ámbito de interacción y transferencia entre gobiernos, civiles desplazados, organismos internacionales y otros actores. También puede acontecer una línea de batalla más que se suma a las del frente, atravesada por violencias, disputas ideológicas y procesos de construcción identitaria.

En definitiva, se invita a reflexionar sobre la retaguardia como un ámbito de conflicto, movilización y creación que condensa la totalidad de la experiencia bélica. Se valorarán propuestas de comunicación que, entre otras, giren alrededor de los siguientes temas:

- Las retaguardias, escenarios de guerra total. Circunstancias que condicionan los frentes de manera directa, determinando el transcurso de los acontecimientos. Apoyo logístico, localización de la economía e industrias de guerra.
- Convivir en guerra: cambios en las relaciones derivadas de la nueva cotidianidad bélica. Alteraciones de las comunidades. Contacto entre elementos civiles y militares. Emergencia de redes de apoyo. Surgimiento de tensiones fruto de la convivencia entre víctimas y perpetradores, también entre población autóctona y los recién llegados.
- Cambios en la fisonomía del territorio. Las retaguardias como escenario de llegada de refugiados, de gestión de movilidad interna y apoyo a colectivos vulnerables.

- Las retaguardias en perspectiva transnacional: presencia de corresponsales, combatientes, organismos de ayuda, políticos y diplomáticos, filántropos, voluntarios...
- Despliegue de políticas de violencia. Represión, dinámicas de ocupación y beneficiarios de la violencia. Espacios de sospecha, quintacolumnismo y espionaje.
- Retaguardias como “candiles culturales”. Iniciativas que surgen en estos espacios de transferencia y contacto.

The rearguard, conceived as a physical and functional space to support the front, is also a symbolic and complex space, loaded with political, social and cultural meanings. This discussion table proposes to analyze the rearguard in its plural dimension, addressing it as a scenario of encounters and tensions, where diverse dynamics and actors are created that redefine the relationship between civil society, institutions and the war conflict.

In the context of total war, the separation between front and rear is diluted. The rearguard becomes a space where dynamics of resistance, repression, refuge and collaboration intersect. It is a physical place of logistical support, but also an area of interaction and transfer between governments, displaced civilians, international organizations and other actors. It can also become one more line of battle that joins those of the front, traversed by violence, ideological disputes and processes of identity construction.

In short, it is invited to reflect on the rearguard as an area of conflict, mobilization and creation that condenses the entire war experience. Communication proposals will be valued that, among others, revolve around the following thematic axes:

- The rearguards, scenarios of total war. Circumstances that condition the fronts directly, determining the course of events. Logistic support, location of the economy and war industries.
- Living in war: changes in the relations derived from the new wartime. Alterations of communities. Contact between civil and military elements. Emergency of support networks. The emergence of tensions resulting from the coexistence between victims and perpetrators, also between the native population and the new arrivals.
- Changes in the appearance of the territory. The rearguards as a scenario for the arrival of refugees, internal mobility management and support for vulnerable groups.
- The rearguards in transnational perspective: presence of correspondents, combatants, aid agencies, politicians and diplomats, philanthropists, volunteers...

- Deployment of policies of violence. Repression, employment dynamics and beneficiaries of violence. Spaces of suspicion, fifth column and espionage.
- Rearguards as “cultural crucible”. Initiatives that arise in these spaces of transfer and contact.

La transició democràtica a través de les seves fonts: problemes, reptes i oportunitats.

La transición democrática a través de sus fuentes: problemas, retos y oportunidades.

The democratic transition through its sources: problems, challenges and opportunities.

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Adrián Magaldi Fernández, Universidad Complutense de Madrid, adrian@magaldi.es

Pilar Sánchez Millas, Universidad Pontificia de Comillas y Syracuse University Center in Madrid, psmillas@comillas.edu / psanchez@syr.edu

La transició democràtica espanyola és l'autèntica matriu del nostre temps actual, una cruïlla entre el franquisme i la democràcia on es va definir la nostra realitat política, social, econòmica i cultural. La seva rellevància ha despertat un interès creixent en els darrers anys, generant diferents tipus d'enfocaments historiogràfics. Tot i això, sembla que totes les investigacions comparteixen el mateix problema, com ara les dificultats per accedir i treballar amb fonts primàries com ara testimonis orals, material periodístic o, especialment, documentació d'arxiu. Mentre que a les entrevistes personals ens enfrontem a reptes metodològics en la nostra relació entrevistador-entrevistat, en el treball amb hemeroteques es destaquen el risc i les mancances d'una digitalització que està determinant i limitant aquells caps utilitzats com a font. Tanmateix, el major repte sorgeix al voltant del treball amb els arxius, apareixent diversos obstacles que, en molts casos, dificulten l'accés a la documentació, tant en arxius públics com privats, com en arxius institucionals o personals. Així, ens enfrontem a problemes que van des de qüestions jurídiques -amb un model d'accés encara ancorat en el marc de la Llei de Secrets Oficials- fins a qüestions econòmiques -amb una manca de finançament que minimitzi el personal i les inversions necessàries per posar en marxa el servei de recerca-.

La finalitat d'aquest taller és crear un fòrum de debat i diàleg per apropar la realitat que envolta les fonts primàries per a l'estudi de la transició, amb l'objectiu d'abordar elements com la situació existent, els problemes generats, els reptes als quals ens enfrontem i les oportunitats o rutes alternatives que podem utilitzar per superar aquestes dificultats i accedir al coneixement científic. Aquesta taula pretén convocar historiadors, arxivers i arxivistes -així com tots aquells professionals interessats en la història del nostre passat recent- per compartir experiències, intercanviar reflexions i generar les bases que permetin establir vies d'actuació i reivindicacions

per millorar l'accés a la documentació i facilitar la transparència essencial per al coneixement del nostre passat.

La transición democrática española se trata de la auténtica matriz de nuestro tiempo presente, una encrucijada entre el franquismo y la democracia donde se definió nuestra realidad política, social, económica y cultural. Su relevancia ha despertado un creciente interés durante los últimos años, generando diferentes tipos de aproximaciones historiográficas. Sin embargo, todas las investigaciones parecen compartir un mismo problema, como son las dificultades para acceder y trabajar con fuentes primarias como testimonios orales, material hemerográfico o, especialmente, documentación de archivos. Mientras en las entrevistas personales afrontamos retos metodológicos en nuestra relación entrevistador-entrevistado, en el trabajo con hemerotecas se atisba el riesgo y las carencias de una digitalización que está determinando y limitando aquellas cabeceras empleadas como fuente. No obstante, el mayor reto surge en torno al trabajo con archivos, apareciendo diversos obstáculos que, en muchos casos, dificultan nuestro acceso a la documentación, tanto en archivos públicos y privados, como en archivos institucionales o personales. Así, afrontamos desde problemas de tipo jurídico -con un modelo de acceso todavía anclado en el marco de la Ley de Secretos Oficiales- a problemas de carácter económico -con una falta de financiación que minimiza el personal y las inversiones necesarias para poner la documentación al servicio de la investigación-.

El propósito de esta mesa-taller es crear un foro de debate y diálogo para poner en común la realidad en torno a las fuentes primarias para el estudio de la transición, con el propósito de abordar elementos como la situación existente, los problemas generados, los retos que afrontamos y las oportunidades o vías alternativas que podemos recorrer para sortear tales dificultades y acceder al conocimiento científico. Esta mesa pretende convocar a historiadores e historiadoras, archiveros y archiveras -así como a todos aquellos profesionales interesados por la historia de nuestro pasado reciente-, para exponer experiencias, intercambiar reflexiones y generar las bases que permitan establecer vías de acción y reivindicación para mejorar el acceso a la documentación y facilitar la transparencia indispensable para el conocimiento de nuestro pasado.

The Spanish democratic transition is the true matrix of our present time, a crossroads between Francoism and democracy where our political, social, economic and cultural reality was defined. Its relevance has aroused growing interest in recent years, generating different types of historiographical approaches. However, all research seems to share the same problem, which is the difficulties in accessing and working with primary sources such as oral testimonies,

newspaper material or, especially, archival documentation. While in personal interviews we face methodological challenges in our interviewer-interviewee relationship, in working with newspaper archives we glimpse the risk and shortcomings of a digitalization that is determining and limiting those newspapers used as sources. However, the greatest challenge arises around working with archives, with various obstacles appearing that, in many cases, hinder our access to documentation, both in public and private archives, as well as in institutional or personal archives. Thus, we face problems ranging from legal issues -with an access model still anchored within the framework of the Official Secrets Act- to economic issues -with a lack of funding that minimises the staff and investments necessary to put documentation at the service of research.

The purpose of this workshop is to create a forum for debate and dialogue to share the reality surrounding primary sources for the study of the transition, with the aim of addressing elements such as the current situation, the problems generated, the challenges we face and the opportunities or alternative paths we can take to overcome such difficulties and access scientific knowledge. This roundtable aims to bring together historians, archivists -as well as all those professionals interested in the history of our recent past- to present experiences, exchange reflections and generate the bases that allow for establishing paths of action and vindication to improve access to documentation and facilitate the transparency essential for the knowledge of our past.

L'impacte del *fin de siècle*, el naixement d'un nou món? La *crisi* de la identitat: degeneració i regeneració (c. 1870-1931)

El impacto del *fin de siècle*, ¿el nacimiento de un nuevo mundo? La *crisis* de la identidad: degeneración y regeneración (c. 1870-1931)

The Impact of the *Fin de Siècle*: The Birth of a New World? The *Crisis* of Identity: Degeneration and Regeneration (c. 1870-1931)

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Lluís Coromina Verdager, Universitat Autònoma de Barcelona,
lluiscorominaverdager@gmail.com

Pau Font Masdeu, Universitat de Girona i Universitat Autònoma de Barcelona,
paufontmasdeu@gmail.com

En el trànsit del segle XIX al XX es visqueren un reguitzell de canvis accelerats a Catalunya, Espanya i Europa: es produí una «ruptura» respecte del món vuitcentista. Aquests canvis, de naturalesa transnacional, a voltes foren interpretats amb la categoria de «crisi». Proposem bastir una taula temàtica on convidem a investigador(e)s a raonar sobre el *fin de siècle* com una cruïlla a propòsit de les identitats polítiques i mèdiques. Volem construir un espai de reflexió sobre la tensió entre el món que desapareix i el nou que emergeix des d'una perspectiva d'història social, cultural i política.

Ens centrarem en dues vessants d'aquesta «crisi». Per una banda, la reconfiguració de la identitat nacional a escala ideològica i intel·lectual com a producte del *desastre* del 98 o el *decadentisme* concomitant, i amb el resultat de l'afany per una regeneració estructural i una modernització per part dels *nouats* intel·lectuals a l'esfera pública. Per altra banda, la reestructuració de la identitat mèdica: el desplaçament del paradigma hipocràtic i galènic a favor de la bacteriologia, les problemàtiques vinculades a l'especialització i la institucionalització, la importància de l'accés de les dones a les universitats o la batalla professional per assolir més pes a l'Estat.

Així, doncs, suggerim establir connexions entre la (re)construcció de la identitat mèdica i el replantejament de la identitat nacional en l'etapa finisecular. Aquest fet queda patent en els discursos sobre la degeneració i la regeneració, igual que en el pes creixent dels professionals de la salut a l'Estat.

Algunes preguntes transversals: en les transformacions polítiques i els desenvolupaments científicomèdics s'evidencien vasos comunicants?, com afectà l'adveniment

de la societat i la política de masses?, es detecten continuïtats?, la *fi de segle* fou una *ruptura* o un procés a llarg termini?, la *crisi* es produí el 1870, 1898, 1900, 1917, 1923 o 1931?, d'aquesta transició n'emergeix un nou món o una lleugera revisió de l'anterior? En síntesi, ens interessa agrupar estudis específics d'un i de l'altre àmbit, de la mateixa manera que treballs que intentin connectar ambdues dimensions, sense condicionants quant a l'escala d'estudi o pel que fa a la categoria acadèmica dels comunicants.

En el tránsito del siglo xix al xx se vivieron una serie de cambios acelerados en Cataluña, España y Europa: se produjo una «ruptura» respecto al mundo decimonónico. Estos cambios, de naturaleza transnacional, a veces fueron interpretados con la categoría de «crisis». Proponemos construir una mesa temática donde invitamos a investigadores e investigadoras a reflexionar sobre el *fin de siècle* como una encrucijada en torno a las identidades políticas y médicas. Queremos construir un espacio de reflexión sobre la tensión entre el mundo que desaparece y el nuevo que emerge desde una perspectiva de historia social, cultural y política.

Nos centraremos en dos vertientes de esta «crisis». Por un lado, la reconfiguración de la identidad nacional en el ámbito ideológico e intelectual como resultado del desastre del 98 o del *decadentismo* concomitante, y con la consecuencia del afán por una regeneración estructural y una modernización por parte de los nuevos intelectuales en la esfera pública. Por otro lado, la reestructuración de la identidad médica: el desplazamiento del paradigma hipocrático y galénico en favor de la bacteriología, los problemas vinculados a la especialización y la institucionalización, la importancia del acceso de las mujeres a las universidades o la batalla profesional por alcanzar mayor peso en el Estado.

Así, pues, sugerimos establecer conexiones entre la (re)construcción de la identidad médica y el replanteamiento de la identidad nacional en la etapa finisecular. Esto se hace evidente en los discursos sobre la degeneración y la regeneración, al igual que en el creciente peso de los profesionales de la salud en el Estado.

Algunas preguntas transversales: ¿en las transformaciones políticas y los desarrollos científico-médicos se evidencian vasos comunicantes?, ¿cómo afectó la llegada de la sociedad y la política de masas?, ¿se detectan continuidades?, ¿el *fin de siglo* fue una *ruptura* o un proceso a largo plazo?, ¿la crisis se produjo en 1870, 1898, 1900, 1917, 1923 o 1931?, ¿de esta transición emerge un mundo nuevo o una ligera revisión del anterior? En síntesis, nos interesa reunir estudios específicos de uno y otro ámbito, así como trabajos que intenten conectar ambas dimensiones, sin restricciones en cuanto a la escala de estudio o la categoría académica de los participantes.

In the transition from the 19th to the 20th century, a series of rapid changes took place in Catalonia, Spain, and Europe, leading to a “rupture” with the 19th-century world. These transnational changes were sometimes interpreted through the lens of “crisis.” We propose establishing a thematic panel that invites researchers to examine the *fin de siècle* as a critical crossroads in the formation of political and medical identities. Our goal is to create a space for reflection on the tension between the disappearing world and the emerging one, from a social, cultural, and political history perspective.

We will focus on two aspects of this “crisis.” On the one hand, the reconfiguration of national identity at an ideological and intellectual level, as a consequence of the Disaster of 1898 or the concomitant *Decadentism*, which led to a drive for structural regeneration and modernization by the new intellectuals in the public sphere. On the other hand, the restructuring of medical identity: the shift from the Hippocratic and Galenic paradigm in favour of bacteriology, issues related to specialization and institutionalization, the importance of women’s access to universities, or the professional struggle to gain greater influence within the state.

Thus, we suggest establishing connections between the (re)construction of medical identity and the rethinking of national identity at the turn of the century. This is evident in discourses on degeneration and regeneration, as well as in the growing influence of healthcare professionals within the state.

Some overarching questions: Do political transformations and scientific-medical developments reveal interconnected dynamics? How did the emergence of mass society and mass politics affect this process? Can continuities be detected? Was the *turn of the century* a *rupture* or a long-term process? Did the crisis occur in 1870, 1898, 1900, 1917, 1923, or 1931? Did this transition give rise to a new world or merely a slight revision of the previous one? In summary, we seek to gather specific studies from both fields, as well as works that attempt to connect these two dimensions, without restrictions regarding the scale of study or the academic category of the participants.

El cinema com a reflex i motor de la història: fets, processos i etapes de canvi.

El cine como reflejo y motor de la historia: hechos, procesos y etapas de cambio.

Cinema as a reflection and driving force of history: facts, processes and stages of change.

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Magí Crusells Valeta, Universitat de Barcelona (UB), crusells@ub.edu

Ricard Rosich Argelich, Universitat de Barcelona (UB), ricardrosich@ub.edu

El setè art ha estat una potent eina comunicativa des del 1895 i la primera projecció d'imatges en moviment a càrrec dels Germans Lumière. D'aleshores a ençà, s'ha produït una quantitat incalculable de pel·lícules que han tingut múltiples relacions amb fets, processos i etapes de canvi que avui dia són considerats com a cruïlles històriques per l'impacte que, des del present, els historiadors considerem que han tingut en el curs del nostre passat. En aquesta línia, es poden destacar tres tipologies de films.

Primer, els que han mostrat el seu interès per retratar esdeveniments històrics clau que han estat determinants per als temps antics, medievals, moderns i contemporanis. Segon, els que s'han creat sense un contingut històric aparent però, el pas del temps, els ha acabat convertint en un testimoni particular per a conèixer moments decisius de l'època contemporània on han nascut. I tercer, els que s'han construït amb una finalitat reivindicativa, de protesta o demanda social i política i que han pogut servir, interferir o condicionar l'esdevenir futur de la història.

El bressol temàtic d'aquesta taula pretén reunir propostes de comunicació alineades amb les tres tipologies de relacions assenyalades entre les cruïlles històriques i el cinema, que utilitzin tant cinematografia de ficció com també de no-ficció, que tinguin enfocaments tant microhistòrics com macrohistòrics i que s'aproximin tant a les històries oficials com també a les anàlisis alternatives, confiant generar, d'aquesta manera, un enriquidor debat al voltant del cinema com a reflex i alhora motor de la història.

El séptimo arte ha sido una potente herramienta comunicativa desde 1895 y la primera proyección de imágenes en movimiento a cargo de los Hermanos Lumière. Desde entonces, se ha producido una cantidad incalculable de películas que han tenido múltiples relaciones con

hechos, procesos y etapas de cambio que hoy en día son considerados como encrucijadas históricas por el impacto que, desde el presente, los historiadores consideramos que han tenido en el curso de nuestro pasado. En esta línea, cabe destacar tres tipologías de films.

Primero, los que han mostrado su interés por retratar acontecimientos históricos clave que han sido determinantes para los tiempos antiguos, medievales, modernos y contemporáneos. Segundo, los que se han creado sin un contenido histórico aparente pero, el paso del tiempo, los ha terminado por convertir en un testimonio particular para conocer momentos decisivos de la época contemporánea en la que han nacido. Y tercero, los que se han construido con una finalidad reivindicativa, de protesta o demanda social y política y que han podido servir, interferir o condicionar el futuro de la historia.

La cuna temática de esta mesa pretende reunir propuestas de comunicación alineadas con las tres tipologías de relaciones señaladas entre las encrucijadas históricas y el cine, que utilicen tanto cinematografía de ficción como de no-ficción, que tengan enfoques tanto microhistóricos como macrohistóricos y que se aproximen tanto a las historias oficiales como también a los análisis alternativos, confiando en generar, de este modo, un enriquecedor debate en torno al cine como reflejo y a la vez motor de la historia.

The seventh art has been a powerful communication tool since 1895 and the first projection of moving images by the Lumière Brothers. Since then, an incalculable number of films have been produced by having multiple relationships with facts, processes and stages of change that today are considered as historical crossroads due to the impact that, from the present, historians consider they have had on the course of our past. In this sense, three types of films should be highlighted.

First, those that have shown interest in portraying key historical events that have been decisive for ancient, medieval, modern and contemporary times. Second, those that have been created without any apparent historical content but, over time, have ended up turning into a particular testimony to learn about decisive moments of the contemporary era in which they have born. And third, those that have been built with a vindicative purpose, of protest or social and political demand and that have been able to serve, interfere with or condition the future of history.

The thematic cradle of this table aims to bring together proposals of papers aligned with the three typologies of relationships indicated between historical crossroads and cinema, which use both fictional and non-fictional cinematography, which have both microhistorical and macrohistorical approaches and which approach both official histories and alternative

analyses, hoping to generate, in this way, an enriching debate around cinema as a reflection and at the same time a driving force of history.

La salvaguarda del patrimoni en la cruïlla República-Franquisme.

La salvaguarda del patrimonio en la encrucijada República – Franquismo

Safeguarding heritage at the crossroads of the Republic and Francoism

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Gemma Domènech i Casadevall, Directora de l' Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural (ICRPC), Professora Agregada Serra Húnter, Universitat de Girona (UdG), gdomenech@icrpc.cat

Eduard Caballé i Colom, Investigador de l'Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural (ICRPC), ecaballe@icrpc.cat

La Segona República va significar un punt d'inflexió en la protecció i gestió del patrimoni cultural. A Catalunya es va produir un esforç per modernitzar i institucionalitzar les polítiques de gestió i salvaguarda del patrimoni mitjançant l'organització de serveis i l'aprovació d'un marc legislatiu que ho fes possible. Culminant un llarg procés iniciat el 9 de juny de 1931 amb la creació del Consell de Cultura, el 28 de març de 1934 el Parlament català va aprovar la Llei del Servei de Biblioteques, Arxius i Museus del Patrimoni Històric, Artístic i Científic de Catalunya.

Precisament en aquest context de posada en valor del patrimoni cultural, el país es va haver d'enfrontar a un dels moments més desoladors per a la seva salvaguarda. La revolució social que va seguir el cop d'estat del 18 de juliol de 1936 va desencadenar una onada iconoclasta contra el patrimoni de l'Església i algunes col·leccions particulars, amb unes pèrdues molt importants. A aquestes caldria sumar, mesos més tard, les destruccions provocades pels bombardejos feixistes a mesura que avançava el front de guerra. Amb tot, la sensibilitat de la societat i el marc legislatiu existent van fer possible una resposta ràpida i efectiva. El govern català va desplegar un ampli programa per protegir arxius, obres d'art i col·leccions científiques. Amb la col·laboració de tècnics, polítics i voluntaris, al llarg dels tres anys del conflicte la Generalitat va dur a terme incautacions preventives d'edificis i col·leccions, va crear dipòsits de salvaguarda i va organitzar complexos trasllats per evacuar el patrimoni a mesura que avançava el front.

Aquestes mesures innovadores i modernes contrastaven amb les polítiques portades a terme pel bàndol rebel, que l'any 1938 va crear el Servicio de Defensa del Patrimonio Artístico Nacional (SDPAN). Aquest organisme, tenia com a objectiu prendre el control del patrimoni

protegit pels republicans en els territoris ocupats per l'exèrcit franquista. L'SDPAN serà el responsable de desfer els dipòsits republicans i retornar les obres als seus llocs d'origen. Retorns que no sempre es van produir. A través de cessions en dipòsit el franquisme nodreix les col·leccions de molts museus i institucions públiques, on avui moltes d'elles romanen.

En la cruïlla històrica República-Franquisme amb la Guerra Civil com a xarnera, s'entrecreuen dues visions del patrimoni que determinaran el destí dels monuments, museus i col·leccions catalanes.

La Segunda República significó un punto de inflexión en la protección y gestión del patrimonio cultural. En Cataluña se produjo un esfuerzo por modernizar e institucionalizar las políticas de gestión y salvaguarda del patrimonio mediante la organización de servicios y la aprobación de un marco legislativo que lo hiciera posible. Culminando un largo proceso iniciado el 9 de junio de 1931 con la creación del Consell de Cultura, el 28 de marzo de 1934 el Parlamento catalán aprobó la Ley del Servicio de Bibliotecas, Archivos y Museos del Patrimonio Histórico, Artístico y Científico de Cataluña.

Precisamente en este contexto de puesta en valor del patrimonio cultural, el país tuvo que enfrentarse a uno de los momentos más desoladores para su salvaguarda. La revolución social que siguió al golpe de Estado del 18 de julio de 1936 desencadenó una ola iconoclasta contra el patrimonio de la Iglesia y algunas colecciones particulares, con pérdidas muy importantes. A estas habría que sumar, meses más tarde, las destrucciones provocadas por los bombardeos fascistas a medida que avanzaba el frente de guerra. Con todo, la sensibilidad de la sociedad y el marco legislativo existente hicieron posible una respuesta rápida y efectiva. El gobierno catalán desplegó un amplio programa para proteger archivos, obras de arte y colecciones científicas. Con la colaboración de técnicos, políticos y voluntarios, a lo largo de los tres años del conflicto la Generalitat llevó a cabo incautaciones preventivas de edificios y colecciones, creó depósitos de salvaguarda y organizó complejos traslados para evacuar el patrimonio a medida que avanzaba el frente.

Estas medidas innovadoras y modernas contrastaban con las políticas llevadas a cabo por el bando rebelde, que en 1938 creó el Servicio de Defensa del Patrimonio Artístico Nacional (SDPAN). Este organismo tenía como objetivo tomar el control del patrimonio protegido por los republicanos en los territorios ocupados por el ejército franquista. El SDPAN será el responsable de dismantelar los depósitos republicanos y devolver las obras a sus lugares de origen, devoluciones que no siempre se produjeron. A través de cesiones en depósito, el franquismo nutrió las colecciones de muchos museos e instituciones públicas, donde todavía hoy muchas de ellas permanecen.

En la encrucijada histórica entre República y Franquismo, con la Guerra Civil como intersección, se entrecruzan dos visiones del patrimonio que determinarán el destino de los monumentos, museos y colecciones catalanas.

The Second Republic marked a turning point in the protection and management of our cultural heritage. In Catalonia, efforts were made to modernise and institutionalise policies for the maintenance and safeguarding of this heritage through the organisation of services and the approval of a legislative framework that would enable it to come to fruition. Culminating a long process that began on 9 June 1931 with the creation of the Council for Culture, the Catalan Parliament approved the Law on the Service for Libraries, Archives and Museums that form part of the Historic, Artistic and Scientific Heritage of Catalonia on 28 March 1934.

It was precisely in this context of revitalising the cultural heritage that the country would have to face one of the bleakest moments in safeguarding this heritage. The social uprising that followed the coup d'état of 18 July 1936 triggered an iconoclastic wave against the assets of the Church and some private collections, with significant losses. This was worsened months later by the destruction caused by the Fascist bombing as the war front advanced. In spite of this, society's sensitivity and the existing legal framework made a quick and effective response possible. The Catalan Government deployed a broad programme aimed at protecting archives, works of art and scientific collections. With the aid of experts, politicians and volunteers, throughout the three years of the conflict the Generalitat ordered preventive seizures of buildings and collections, created depots for safeguarding the works, and organised complex moves to evacuate the heritage as the front advanced.

These innovative and modern measures contrasted with policies set in motion by the rebel side, which created the Service for the Defence of the National Artistic Heritage (SDPAN according to its Spanish acronym) in 1938. The purpose of this organisation was to take control of the heritage protected by the Republicans in the territories occupied by Franco's army. The SDPAN was responsible for dismantling the Republicans' depots and returning the works to their places of origin. But these returns did not always occur. Through bailment transfer arrangements, the Franco regime nourished the collections of many museums and public institutions, where the works remain to this day.

At the historical crossroads between the Republic and Francoism, Spanish Civil War serving as a linchpin, two visions of heritage would intersect and determine the fate of Catalan monuments, museums and collections.

El cinema de (no) ficció feminista espanyol del segle XXI: encreuament de memòria, denúncia i resistència.

El cine de (no) ficción feminista español del siglo XXI: encrucijada de memoria, denuncia y resistencia.

Spanish feminist (non)fiction cinema of the 21st century: crossroads of memory, denunciation and resistance.

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Sabrina Grillo. Profesora titular, Univ. Paris-Est Créteil, sabrina.grillo@u-pec.fr

Ana Mejón Profesora Ayudante Doctor, Univ. Carlos III Madrid, Instituto Universitario del Cine Español UC3M, amejon@hum.uc3m.es

El cinema feminista espanyol des de l'any 2000 es configura com un espai on convergeixen tensions històriques, polítiques i culturals. El context històric que envolta aquestes obres permet entendre'n l'abast. Des de l'aprovació de la Llei Integral contra la Violència de Gènere (2004) fins a les mobilitzacions del 8M i l'impacte del moviment global #MeToo, Espanya ha viscut un intens procés de reconfiguració de les dinàmiques de gènere. Des d'aquesta perspectiva, es planteja la hipòtesi que el cinema de (no)ficció feminista espanyol del segle XXI actua com un punt de trobada en el qual s'articulen relats que connecten el personal i el col·lectiu, el local i el global, per visibilitzar les desigualtats estructurals i proposar noves formes de representació. Directores com Isabel Coixet, Icíar Bollaín, Chus Gutiérrez i Paula Cons lideren aquest moviment, utilitzant estratègies narratives com el testimoni directe, l'arxiu i l'autobiografia.

Aquesta anàlisi s'estructurarà en diversos eixos temàtics. En primer lloc, l'eix de la violència de gènere i la denúncia estructural inclou obres com *Solo mía* (2001) de Javier Balaguer, *Te doy mis ojos* (2003) d'Icíar Bollaín, *El techo amarillo* (2023) d'Isabel Coixet i *Prefiero condenarme* (2024) de Margarita Ledo, que visibilitzen les dinàmiques de poder patriarcals i donen veu a les víctimes. En segon lloc, l'eix de la memòria històrica femenina se centra en pel·lícules com *Con la pata quebrada* (2014) de Diego Galán i *Ainhoa, yo no soy esa* (2018) de Carolina Astudillo, que utilitzen l'arxiu per resignificar el paper de les dones en el relat oficial.

El tercer eix, resistència i xarxes de solidaritat, explora obres com *Invisibles* (2020) de Gracia Querejeta i *La boda de Rosa* (2020) d'Icíar Bollaín, que posen en relleu la sororitat com una eina transformadora davant les dinàmiques opressives. Finalment, l'eix de la transformació de les dinàmiques de representació inclou pel·lícules com *Rol & Rol* (2020) de Chus Gutiérrez,

que qüestionen els rols de gènere tradicionals i ofereixen alternatives per a una representació més inclusiva.

Els ponents seleccionats disposaran d'un temps determinat en una data posterior per presentar les seves ponències.

El cine feminista español desde el año 2000 se erige como un espacio donde convergen tensiones históricas, políticas y culturales. El contexto histórico que envuelve estas obras permite comprender su alcance. Desde la aprobación de la Ley Integral contra la Violencia de Género (2004) hasta las movilizaciones del 8M y el impacto del movimiento global #MeToo, España ha vivido un intenso proceso de reconfiguración de las dinámicas de género. Desde esta perspectiva, se plantea la hipótesis de que el cine de (no)ficción feminista español del siglo XXI opera como un punto de cruce en el que se articulan relatos que conectan lo personal y lo colectivo, lo local y lo global, para visibilizar las desigualdades estructurales y proponer nuevas formas de representación. Las directoras como Isabel Coixet, Icíar Bollaín, Chus Gutiérrez y Paula Cons lideran este movimiento, utilizando estrategias narrativas como el testimonio directo, el archivo y la autobiografía.

Este análisis se estructurará en varios ejes temáticos. En primer lugar, el **eje de la violencia de género y la denuncia estructural** incluye obras como *Solo mía* (2001) de Javier Balaguer, *Te doy mis ojos* (2003) de Icíar Bollaín y *El techo amarillo* (2023) de Isabel Coixet, *Prefiero condenarme* (2024) de Margarita Ledo que visibilizan las dinámicas de poder patriarcales y dan voz a las víctimas. En segundo lugar, el **eje de la memoria histórica femenina** se enfoca en películas como *Con la pata quebrada* (2014) de Diego Galán y *Ainboa, yo no soy esa* (2018) de Carolina Astudillo, que utilizan el archivo para resignificar el papel de las mujeres en el relato oficial.

El tercer eje, **resistencia y redes de solidaridad**, explora obras como *Invisibles* (2020) de Gracia Querejeta y *La boda de Rosa* (2020) de Icíar Bollaín, que destacan la sororidad como una herramienta transformadora frente a las dinámicas opresivas. Por último, el **eje de la transformación de las dinámicas de representación** incluye películas como *Rol & Rol* (2020) de Chus Gutiérrez, que cuestionan los roles de género tradicionales y ofrecen alternativas para una representación más inclusiva.

Los ponentes seleccionados dispondrán de un tiempo determinado en una fecha posterior para presentar sus ponencias.

Spanish feminist cinema since 2000 has emerged as a space where historical, political and cultural tensions converge. The historical context surrounding these works allows us to understand their scope. From the approval of the Comprehensive Law against Gender Violence (2004) to the mobilizations of 8M and the impact of the global #MeToo movement, Spain has experienced an intense process of reconfiguration of gender dynamics. From this perspective, it is hypothesized that Spanish feminist (non)fiction cinema of the 21st century operates as a crossover point where narratives that connect the personal and the collective, the local and the global, are articulated to make structural inequalities visible and propose new forms of representation. Women directors such as Isabel Coixet, Icíar Bollaín, Chus Gutiérrez and Paula Cons lead this movement, using narrative strategies such as direct testimony, archiving and autobiography.

This analysis will be structured along several thematic axes. First, the axis of gender violence and structural denunciation includes works such as *Solo mía* (2001) by Javier Balaguer, *Te doy mis ojos* (2003) by Icíar Bollaín and *El techo amarillo* (2023) by Isabel Coixet, *Prefiero condenarme* (2024) by Margarita Ledo that make patriarchal power dynamics visible and give voice to the victims. Second, the axis of female historical memory focuses on films such as Diego Galán's *Con la pata quebrada* (2014) and Carolina Astudillo's *Ainhoa, yo no soy esa* (2018), which use the archive to re-signify the role of women in the official narrative.

The third axis, resistance and solidarity networks, explores works such as Gracia Querejeta's *Invisibles* (2020) and Icíar Bollaín's *La boda de Rosa* (2020), which highlight sorority as a transformative tool in the face of oppressive dynamics. Finally, the axis of transforming the dynamics of representation includes films such as *Rol & Rol* (2020) by Chus Gutiérrez, which question traditional gender roles and offer alternatives for a more inclusive representation.

Selected speakers will be given a set time to present their papers at a later date.

ETA i l'Esquerra Abertzale: carrer de direcció múltiple. Una introducció al debat entre classe, nació i lluita armada.

ETA y la izquierda abertzale: calle de dirección múltiple. Una introducción al debate entre clase, nación y lucha armada.

ETA and the Abertzale Left: a multi-directional street. An introduction to the debate between class, nation and armed struggle.

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Adrian Almeida Díez, Universitat del País Basc-Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV-EHU), adrian.almeida@ehu.eus

Carles Caballero Fernandez, Universitat del País Basc-Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV-EHU), ccaballero008@ikasle.ehu.eus

En aquesta taula de comunicació proposem debatre sobre la recepció de la concepció de la lluita de classes, el socialisme i l'estratègia de la lluita armada a l'organització basca ETA. Analitzar aquesta organització armada a partir d'aquestes tres esferes indicades permetrà complexificar l'estudi del context històric i polític basc i contribuir al debat sobre els mètodes i les conseqüències de la lluita armada al segle XX.

A finals dels anys seixanta i inicis dels setanta, molts militants d'ETA, influïts per l'autoorganització obrera, les lluites estudiantils i els processos antiimperialistes internacionals, van incorporar progressivament el marxisme com a eina interpretativa de la realitat social basca. Aquesta recepció asincrònica no va ser homogènia i va generar regeneracions ideològiques dins l'organització, tot i que també escissions ideològiques i nous plantejaments estratègics clau per entendre la transició política al País Basc. Les divisions van donar lloc a la formació de nous grups, partits i organitzacions que van jugar un paper fonamental en la redefinició del moviment de l'Esquerra Abertzale, la vigorització de l'esquerra revolucionària, el naixement d'un comunisme independentista, la participació en l'esplèndida escena autònoma i en l'articulació de diverses estratègies de lluita i resistència política les herències i cultures militants de les quals encara perduren.

Aquesta taula convida a contribucions que examinin les diverses tendències ideològiques dins ETA i de l'Esquerra Abertzale, les seves escissions, la seva relació amb altres moviments de l'època i les repercussions de la seva estratègia política en el context actual. També es proposa analitzar com la lluita armada va influir en la manera en què diferents actors

la van justificar o rebutjar, així com els seus efectes sobre la societat basca i en la seva projecció dins de l'escenari polític internacional.

En esta mesa de comunicación proponemos debatir en torno a la recepción de la concepción de la lucha de clases, el socialismo y la estrategia de la lucha armada en la organización vasca ETA. Analizar a esta organización armada a partir de estas tres esferas indicadas permitirá complejizar el estudio del contexto histórico y político vasco y contribuir al debate sobre los métodos y consecuencias de la lucha armada en el siglo XX.

Entre finales de los años sesenta e inicios de los setenta, muchos militantes de ETA, influenciados por la autoorganización obrera, las luchas estudiantiles y los procesos antiimperialistas internacionales, incorporaron progresivamente el marxismo como herramienta interpretativa de la realidad social vasca. Esta asincrónica recepción no fue homogénea y generó regeneraciones ideológicas dentro de la organización, aunque también escisiones ideológicas y nuevos planteamientos estratégicos clave para entender la transición política en el País Vasco. Las divisiones dieron lugar a la formación de nuevos grupos, partidos y organizaciones que jugaron un papel fundamental en la redefinición del movimiento de la izquierda abertzale, la vigorización de la izquierda revolucionaria, el surgimiento de un comunismo independentista, la participación en la boyante escena autónoma y en la articulación de diversas estrategias de lucha y resistencia política cuyas herencias y culturas militantes aún perviven.

Esta mesa invita a contribuciones que examinen las diversas tendencias ideológicas dentro de ETA y de la Izquierda Abertzale, sus escisiones, su relación con otros movimientos de la época y las repercusiones de su estrategia política en el contexto actual. También se propone analizar cómo la lucha armada influyó en la forma en que distintos actores la justificaron o rechazaron, así como en sus efectos sobre la sociedad vasca y en su proyección dentro del escenario político internacional.

In this communication panel, we propose to debate the reception of the conception of class struggle, socialism, and the strategy of armed struggle within the Basque organization ETA. Analyzing this armed organization through these three indicated spheres will complicate the study of the historical and political context of the Basque Country and contribute to the debate on the methods and consequences of armed struggle in the 20th century.

Between the late 1960s and early 1970s, many ETA militants, influenced by worker self- organization, student movements, and international anti-imperialist processes,

progressively incorporated Marxism as an interpretive tool for understanding the Basque social reality. This asynchronous reception was not homogeneous and led to ideological regenerations within the organization, but also to ideological splits and new strategic approaches that are key to understanding the political transition in the Basque Country. These divisions gave rise to the formation of new groups, parties, and organizations that played a fundamental role in redefining the Basque nationalist left movement, revitalizing the revolutionary left, the emergence of an independentist communism, participation in the thriving autonomous scene, and the articulation of various strategies for political struggle and resistance, the legacies and militant cultures of which still persist.

This panel invites contributions that examine the various ideological trends within ETA and the Basque Nationalist Left, its splits, its relationship with other movements of the time, and the repercussions of its political strategy in the current context. It also proposes analyzing how armed struggle influenced the way different actors justified or rejected it, as well as its effects on Basque society and its projection within the international political arena.

1974-1976: Portugal a la cruïlla

1974-1976: Portugal en la encrucijada

1974-1976: Portugal at a crossroads

Coordinador

Javier Tajadura Tejada, Catedrático de Derecho Constitucional UPV-EHU, Director del Grupo de Investigación de Historia Intelectual de la política Moderna de la UPV-EHU, javier.tajadura@ehu.eus

El 25 d'abril del 1974 una insurrecció militar va enderrocar l'Estat Novo portuguès, la dictadura més longeva d'Europa. S'inicià un procés revolucionari la pars destruens del qual era tan clara com incerta era el seu pars construens. Iniciada la Revolució, calia acabar-la. La conclusió de la Revolució requeria, en primer lloc, la celebració d'unes eleccions que il·luminessin una Assemblea Constituent; i, en segon lloc, l'aprovació per aquesta Assemblea d'un Text Constitucional. Un any després, el 25 d'abril del 1975 es van celebrar les eleccions a l'Assemblea Constituent. El poble portuguès es va autodeterminar lliurement i políticament i va agafar les regnes del seu destí. Aquest 25 d'abril del 1975 va ser el dia que va començar la democràcia a Portugal: va sorgir un poder constituent democràtic encarregat d'elaborar i aprovar un Text Constitucional. Missió que compliria un any després amb l'aprovació el 2 d'abril de 1976 de la Constitució portuguesa vigent, que va entrar en vigor el 25 d'abril, dos anys després de la Revolució.

L'Assemblea Constituent encarnava l'única legitimitat admissible en termes constitucionals, però va haver de coexistir amb la legitimitat militar-revolucionària del Moviment de les Forces Armades. Aquesta coexistència va dir molt de ser pacífica. L'Assemblea va estar a punt de no poder complir la seva funció. Si els clavells als fusells dels soldats l'abril de 1974 representen la imatge amable i encomiable de la comunió del poble amb el seu exèrcit i de la moderació en l'ús de la força, el segrest de l'Assemblea Constituent el 1975 simbolitza el rebuig antidemocràtic i totalitari a la lliure voluntat constituent dels ciutadans portuguesos expressada a les urnes.

L'objecte d'aquesta taula és analitzar aquesta cruïlla històrica portuguesa a la llum dels seus protagonistes (individuals i col·lectius) i els seus comportaments en aquests mesos decisius, del contingut i l'abast dels diferents projectes polítics enfrontats i dels conflictes entre les diferents legitimitats existents.

El 25 de abril de 1974 una insurrección militar derrocó el Estado Novo portugués, la dictadura más longeva de Europa. Se inició un proceso revolucionario cuya *pars destruens* era tan clara como incierta era su *pars construens*. Iniciada la Revolución, había que terminarla. La conclusión de la Revolución requería, en primer lugar, la celebración de unas elecciones que alumbraran una Asamblea Constituyente; y, en segundo lugar, la aprobación por esa Asamblea de un Texto Constitucional. Un año después, el 25 de abril de 1975 se celebraron las elecciones a la Asamblea Constituyente. El pueblo portugués se autodeterminó libre y políticamente y tomó las riendas de su destino. Ese 25 de abril de 1975 fue el día que comenzó la democracia en Portugal: surgió un poder constituyente democrático encargado de elaborar y aprobar un Texto Constitucional. Misión que cumpliría un año después con la aprobación el 2 de abril de 1976 de la vigente Constitución portuguesa, que entró en vigor el 25 de abril, dos años después de la Revolución.

La Asamblea Constituyente encarnaba la única legitimidad admisible en términos constitucionales, pero tuvo que coexistir con la legitimidad militar-revolucionaria del Movimiento de las Fuerzas Armadas. Esa coexistencia distó mucho de ser pacífica. La Asamblea a punto estuvo de no poder cumplir su función. Si los claveles en los fusiles de los soldados en abril de 1974 representan la imagen amable y encomiable de la comunión del pueblo con su ejército y de la moderación en el uso de la fuerza, el secuestro de la Asamblea Constituyente en 1975 simboliza el rechazo antidemocrático y totalitario a la libre voluntad constituyente de los ciudadanos portugueses expresada en las urnas.

El objeto de esta mesa es analizar esta encrucijada histórica portuguesa a la luz de sus protagonistas (individuales y colectivos) y sus comportamientos en estos decisivos meses, del contenido y alcance de los distintos proyectos políticos enfrentados y de los conflictos entre las distintas legitimidades existentes.

On April 25, 1974, a military insurrection overthrew the Portuguese Estado Novo, the longest-running dictatorship in Europe. A revolutionary process was launched whose *pars destruens* was as clear as its *pars construens* was uncertain. Once the Revolution had begun, it had to be ended. The conclusion of the Revolution required, first, the holding of elections to create a Constituent Assembly; and, second, the approval by that Assembly of a Constitutional Text. A year later, on April 25, 1975, elections were held for the Constituent Assembly. The Portuguese people freely and politically determined themselves and took control of their destiny. That April 25, 1975 was the day that democracy began in Portugal: a democratic constituent power emerged, charged with drafting and approving a Constitutional

Text. A mission that would be fulfilled a year later with the approval on April 2, 1976 of the current Portuguese Constitution, which came into force on April 25, two years after the Revolution.

The Constituent Assembly embodied the only admissible legitimacy in constitutional terms, but it had to coexist with the military-revolutionary legitimacy of the Armed Forces Movement. This coexistence was far from peaceful. The Assembly was on the verge of not being able to fulfill its function. If the carnations on the rifles of the soldiers in April 1974 represent the friendly and praiseworthy image of the communion of the people with their army and of moderation in the use of force, the kidnapping of the Constituent Assembly in 1975 symbolizes the antidemocratic and totalitarian rejection of the free constituent will of the Portuguese citizens expressed at the polls.

The aim of this panel is to analyse this historic Portuguese crossroads in the light of its protagonists (individual and collective) and their behaviour in these decisive months, the content and scope of the different political projects in conflict and the conflicts between the different existing legitimacies.

L'ajuda humanitària als conflictes contemporanis: quan la solidaritat no entén de fronteres.

La ayuda humanitaria en los conflictos contemporáneos: cuando la solidaridad no entiende de fronteras.

Humanitarian aid in contemporary conflicts: when solidarity knows no borders

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Gemma Caballer Albareda, Universitat de Barcelona, gemmaCaballer@ub.edu

José Ramón Rodríguez Lago, Universidad de Vigo, jrlago@uvigo.gal

L'interès per tot allò relacionat amb l'ajuda humanitària desplegada en els conflictes contemporanis ha augmentat aquestes darreres dècades i ha esdevingut un camp emergent de recerca. A obres que ja s'han convertit en referents, com Gemie, Sharif; Reid, Fiona y Humbert, *Laure: Outcast Europe: Refugees and Relief Workers in an Era of Total War, 1936-48*, 2012, s'han anat sumant nombroses investigacions posteriors, entre les que podem destacar Fleischmann, Larissa: *Contested Solidarity: Practices of Refugee Support between Humanitarian Help and Political Activism*, 2020; o Ambrosini, Maurizio: *Humanitarian Help and Refugees: De-Bordering Solidarity as a Contentious*, *Journal of Immigrant & Refugee Studies Issue*, 22, 2024. Les aportacions en aquest camp posen de relleu que la solidaritat no entén de fronteres i que les iniciatives es caracteritzen per una convergència d'actors i factors –geogràfics, polítics, socials, culturals, religiosos, etc.– molt diversos. Aquesta taula posarà la seva atenció en la gestació d'aquesta cruïlla, el paper protagonista de l'ajuda humanitària transnacional en els conflictes contemporanis, i els motors que impulsen determinats actors socials a intervenir fora de les fronteres, connectant amb una realitat que els és aliena, però per la qual estan disposats a lluitar amb l'arma de la solidaritat. Una anàlisi interdisciplinària i un debat obert sobre la trajectòria històrica de diverses organitzacions no governamentals, plataformes cíviques i actuacions a favor de la pau o de l'auxili a les víctimes de genocidis, guerres, persecucions o fam, que permetrà il·luminar els reptes als que ha de fer front l'ajuda humanitària als nostres dies.

El interés por todo aquello relacionado con la ayuda humanitaria desplegada en los conflictos contemporáneos ha aumentado estas últimas décadas, convirtiéndose en un campo emergente de investigación. A obras que se han convertido ya en referentes, como Gemie, Sharif; Reid, Fiona y Humbert, *Laure: Outcast Europe: Refugees and Relief Workers in an Era of Total War, 1936-48*, 2012, se han ido sumando numerosas investigaciones posteriores, entre las que

podemos destacar Fleischmann, Larissa: *Contested Solidarity: Practices of Refugee Support between Humanitarian Help and Political Activism*, 2020; o Ambrosini, Maurizio: *Humanitarian Help and Refugees: De-Bordering Solidarity as a Contentious*, Journal of Immigrant & Refugee Studies Issue, 22, 2024. Las aportaciones en este campo ponen de relieve que la solidaridad no entiende de fronteras y que sus iniciativas se caracterizan por una convergencia de actores y factores - geográficos, políticos, sociales, culturales, religiosos, etc.- muy diversos. Esta mesa pondrá su atención en la gestación de esta encrucijada, el papel protagonista de la ayuda humanitaria transnacional en los conflictos contemporáneos, y los motores que impulsan a determinados actores sociales a intervenir fuera de sus fronteras, conectando con una realidad que les es ajena, pero por la que están dispuestos a luchar con el arma de la solidaridad. Un análisis interdisciplinar y un debate abierto sobre la trayectoria histórica de diversas organizaciones no gubernamentales, plataformas cívicas y actuaciones en favor de la paz o del socorro a las víctimas de genocidios, guerras, persecuciones o hambrunas, que permitirá iluminar los retos afrontados por la ayuda humanitaria en nuestros días.

Interest in humanitarian aid deployed in contemporary conflicts has grown in recent decades and has become an emerging field of research. Works such as Gemie, Sharif; Reid, Fiona and Humbert, Laure: *Outcast Europe: Refugees and Relief Workers in an Era of Total War, 1936-48*, 2012, have been joined by numerous subsequent studies, including Fleischmann, Larissa: *Contested Solidarity: Practices of Refugee Support between Humanitarian Help and Political Activism*, 2020; or Ambrosini, Maurizio: *Humanitarian Help and Refugees: De-Bordering Solidarity as a Contentious*, Journal of Immigrant & Refugee Studies Issue, 22, 2024. Contributions in this field highlight the fact that solidarity knows no borders and that initiatives are characterized by a convergence of very diverse actors and factors - geographical, political, social, cultural, religious, etc. This roundtable will focus on the geopolitical, social, cultural and religious aspects of solidarity. This roundtable will focus on the gestation of this crossroads, the leading role of transnational humanitarian aid in contemporary conflicts, and the driving forces that impel certain social actors to intervene beyond their borders, connecting with a reality that is alien to them, but for which they are willing to fight with the weapon of solidarity. An interdisciplinary analysis and open debate on the historical trajectory of various non-governmental organizations, civic platforms and actions in favour of peace or relief for victims of genocide, war, persecution or famine, which will shed light on the challenges faced by humanitarian aid today.

Dones en moviment: la perspectiva de gènere i les seues possibilitats per superar la disjuntiva espai rural / espai urbà.

Mujeres en movimiento: la perspectiva de género y sus posibilidades para superar la disyuntiva espacio rural / espacio urbano.

Women in motion: the gender perspective and its possibilities to overcome the rural space / urban space dichotomy.

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Jorge Ramón Ros, Universitat de València, jorge.ramon@uv.es

Tamara López Fernández, Universidade de Santiago de Compostela – NOVA FCSH, tamaralopez.fernandez@usc.es

La producció científica relacionada amb els estudis de gènere i la construcció d'aquestes identitats ha privilegiat aquelles aproximacions que situaven les dones en entorns de vida i treball, remunerat o no, ancorats espacialment. Una realitat que és conseqüència, en part, de la necessitat d'analitzar les peces del puzzle abans d'unir-les; i aquest últim és l'objectiu del nostre taller. Pretenem coordinar una sessió en la qual es puguin compartir noves fonts, aproximacions teòriques, metodològiques i resultats que contribueixin a la construcció d'una història de la mobilitat femenina en època contemporània. Procurem posar en el punt de mira en les experiències femenines i la seua capacitat de trànsit entre espais, rural i urbà, en les circumstàncies que el motivaren i les implicacions socials, laborals o culturals de la seua "ubiquïtat" com a fórmula per desplegar noves mirades sobre el concepte de "domesticitat" i com, més enllà dels discursos identitaris assimilats i difosos a elles i per elles, poc hi havia de domèstic en tasques no sempre desenvolupades dins de la llar.

Ens mourem en un marc temporal que engloba des de la Restauració borbònica i les migracions interiors durant la crisi agrària de finals del segle XIX fins als fenòmens actuals de neoruralisme, en un hipotètic context d'urbanització planetària. Tot i que privilegiem el context de l'Estat espanyol i com influïren els seus principals fenòmens històrics en la realitat viscuda per les dones, seran benvingudes totes aquelles propostes que, nacionals o internacionals, ajudin a repensar el gènere "en moviment". Tindran cabuda, per tant, totes aquelles comunicacions que aposten per observar a les dones d'acord amb la seua capacitat de transitar espais i generar identitats híbrides entre els territoris on visqueren la seua quotidianitat.

Proposem les següents línies temàtiques en perspectiva de gènere:

1. Moviments migratoris
  2. El treball com a fenomen híbrid
  3. Educació i formació
  4. Identitat i discurs
  5. Esplai i relacions humanes
  6. Estratègies de supervivència i conflictivitat
  7. Mobilitat de les cures
-

La producción científica relacionada con los estudios de género y la construcción de estas identidades ha privilegiado aquellas aproximaciones que situaban a las mujeres en entornos de vida y trabajo, remunerado o no, anclados espacialmente. Una realidad que es consecuencia, en parte, de la necesidad de analizar las piezas del puzzle antes de unir las; y éste último es el objetivo de este taller. Aspiramos a coordinar una sesión en la que se pongan en común nuevas fuentes, aproximaciones teóricas, metodológicas y resultados que contribuyan a la construcción de una historia de la movilidad femenina en época contemporánea. Procuramos poner el foco en las experiencias femeninas y en su capacidad de tránsito entre espacios, rural y urbano, en las circunstancias que lo motivaron y las implicaciones sociales, laborales o culturales de su “ubicuidad” como fórmula para desplegar nuevas miradas sobre el concepto de “domesticidad” y acerca de cómo, más allá del discurso identitario asimilado y difundido a ellas y por ellas, poco había de doméstico en tareas no siempre desarrolladas dentro del hogar.

Nos moveremos en un marco temporal que abarque desde la Restauración borbónica y las migraciones interiores durante la crisis agraria de finales del siglo XIX hasta los fenómenos actuales de neorruralidad, en un hipotético contexto de urbanización planetaria. Si bien privilegiamos el contexto del Estado español y cómo influyeron sus principales fenómenos históricos en la realidad vivida por las mujeres, serán bienvenidas todas aquellas propuestas que, nacionales o internacionales, contribuyan a repensar el género “en movimiento”. Tendrán cabida, por tanto, todas aquellas comunicaciones que apuesten por observar a las mujeres en aras de su capacidad de transitar espacios y generar identidades híbridas entre los territorios donde vivieron su cotidianidad.

Proponemos las siguientes líneas temáticas en perspectiva de género:

1. Movimientos migratorios
2. El empleo como fenómeno híbrido
3. Educación y formación
4. Identidad y discurso
5. Ocio y relaciones humanas
6. Estrategias de supervivencia y conflictividad
7. Movilidad del cuidado

The scientific production related with gender studies and the building of these identities has privileged those approaches that placed women in living and working environments, whether or not remunerated, that are spatially anchored. This situation has partly been a consequence of the need to analyse the pieces of the puzzle before putting them together; and this latter goal is the objective of this panel. We aim to coordinate a session in which new sources, theoretical and methodological approaches, and results are shared that contribute to the construction of a history of female mobility in the contemporary era. We seek to focus on the feminine experiences and its possibilities to move between spaces, rural and urban, in the circumstances that motivated it and the social, labor, or cultural implications of its "ubiquity" as a way to offer new perspectives on the concept of "domesticity" and how, beyond the identity discourse assimilated and disseminated by and for them, there was little that was domestic in tasks not always carried out within the home.

We will operate within a temporal framework that spans from the Bourbon Restoration and internal migrations during the agrarian crisis of the late 19th century to the current phenomena of neo-rurality, in a hypothetical context of planetary urbanisation. While we prioritise the Spanish State context and how its major historical phenomena influenced the lived reality of women, all proposals, whether national or international, that contribute to rethinking gender "in motion" will be welcomed. Therefore, all communications that are focused on observing women in terms of their skills to move between spaces and generate hybrid identities between the territories of their everyday lives will be accepted.

We propose the following thematic axes from a gender perspective:

1. Migration flows
2. Employment as an hybrid phenomenon

3. Education and training
4. Identity and discourse
5. Leisure and human relationships
6. Survival strategies and conflicts
7. Care mobility

Memòria i conflicte en les societats contemporànies: el convuls segle XX

Memoria y conflicto en las sociedades contemporáneas: el convulso siglo XX

Memory and conflict in contemporary societies: the turbulent 20th century

Coordinador

Santiago Izquierdo Ballester, Universitat de Barcelona, santi.izquierdo@ub.edu

Trobades i desacords entre guerra i memòria són matèria de reflexió creixent en el món occidental, particularment a Europa, però no sols al Vell Continent. L'interès per la memòria ha esdevingut un tret característic d'un segle XX marcat per les desil·lusions del mite revolucionari i el presència constant de la guerra. Les expressions d'aquesta memòria són múltiples: vicissituds d'una consciència col·lectiva sobre l'Holocaust a Alemanya que va començar l'any 1945 amb els processos de Nuremberg i de Tòquio contra els crims i polítiques genocides durant la Segona Guerra Mundial; els gestos públics de demanda de perdó, com el del canceller d'Alemanya occidental Willy Brandt davant el gueto de Varsòvia l'any 1970; la posada en marxa de Tribunals Penals Internacionals per als genocidis a Iugoslàvia i Ruanda (1994); o les exigències d'obertura d'arxius i rectificació històrica de la memòria traumàtica que va deixar la guerra de descolonització entre França i Algèria (1954-1962). En el cas d'Amèrica Llatina, el tema va irrompre amb força a partir de l'ocàs de les dictadures del Con Sud, i es va estendre després a les societats post bèl·liques centreamericanes que van generar diferents estratègies de dol, d'oblit i de reconciliació, o de simple reconeixement de la veritat del que va passar. En tots aquests casos, han estat molts els intents per suprimir o desfigurar la memòria. Però contra aquests intents s'han desencadenat també diverses exigències de reparació a les víctimes.

La Guerra Civil espanyola i la repressió franquista, les dictadures americanes, el genocidi, la persecució de l'enemic polític, la recuperació de la memòria i la veu de les víctimes, són algunes de les qüestions que pretén abordar aquesta taula, en la qual, amb la història com a epicentre i la memòria com a referent, s'analitzarà la difícil convivència del nostre present amb un passat incòmode, amb el qual resulta problemàtic convocar acords i que està farcit de lectures partidistes. Aquesta taula està oberta a la recepció de diferents aportacions procedents de diversos àmbits de coneixement i des de la pròpia societat civil organitzada per a recuperar i reivindicar la memòria. En definitiva, es tracta de reflexionar sobre els conflictes i les seves víctimes, sobre les múltiples maneres d'abordar el seu coneixement i sobre la necessitat de reparar la seva memòria, amb l'objectiu de contribuir a un debat de dimensions internacionals.

Encuentros y desacuerdos entre guerra y memoria son materia de reflexión creciente en el mundo occidental, particularmente en Europa, pero no solo en el Viejo Continente. El interés por la memoria ha sido un rasgo característico de un siglo XX marcado por las desilusiones del mito revolucionario y el presencia constante de la guerra. Las expresiones de esta memoria son múltiples: vicisitudes de una conciencia colectiva sobre el Holocausto en Alemania que empezó en 1945 con los procesos de Núremberg y de Tokyo contra los crímenes y políticas genocidas durante la Segunda Guerra Mundial; los gestos públicos de demanda de perdón, como el del canciller de Alemania occidental Willy Brandt ante el gueto de Varsovia en 1970; la puesta en marcha de Tribunales Penales Internacionales para los genocidios en Yugoslavia y Ruanda (1994); o las exigencias de apertura de archivos y rectificación histórica de la memoria traumática que dejó la guerra de descolonización entre Francia y Argelia (1954-1962). En el caso de América Latina, el tema irrumpió con fuerza a partir del ocaso de las dictaduras del Cono Sur, y se extendió después a las sociedades post bélicas centroamericanas que generaron diferentes estrategias de luto, de olvido y de reconciliación, o de simple reconocimiento de la verdad de lo que pasó. En todos estos casos, han sido muchos los intentos para suprimir o desfigurar la memoria. Pero contra estos intentos se han desencadenado también varias exigencias de reparación a las víctimas.

La Guerra Civil española y la represión franquista, las dictaduras americanas, el genocidio, la persecución del enemigo político, la recuperación de la memoria y la voz de las víctimas, son algunas de las cuestiones que pretende abordar esta mesa, en la cual, con la historia como epicentro y la memoria como referente, se analizará la difícil convivencia de nuestro presente con un pasado incómodo, con el cual resulta problemático convocar acuerdos y que está lleno de lecturas partidistas. Esta mesa está abierta a la recepción de diferentes aportaciones procedentes de varios ámbitos de conocimiento y desde la propia sociedad civil organizada para recuperar y reivindicar la memoria. En definitiva, se trata de reflexionar sobre los conflictos y sus víctimas, sobre las múltiples maneras de abordar su conocimiento y sobre la necesidad de reparar su memoria, con el objetivo de contribuir a un debate de dimensiones Internacionales.

Encounters and disagreements between war and memory are a matter of growing reflection in the Western world, particularly in Europe, but not only in the Old Continent. Interest in memory has been a characteristic feature of a 20th century marked by the disappointments of the revolutionary myth and the constant presence of war. The expressions of this memory are multiple: vicissitudes of a collective consciousness about the Holocaust in Germany that began in 1945 with the Nuremberg and Tokyo trials against the crimes and genocidal policies during the Second World War; public gestures demanding forgiveness, such as that of West German Chancellor Willy Brandt before the Warsaw ghetto in 1970; the launch

of International Criminal Tribunals for the genocides in Yugoslavia and Rwanda (1994); or the demands for the opening of archives and historical rectification of the traumatic memory left by the decolonization war between France and Algeria (1954-1962). In the case of Latin America, the issue emerged with force from the decline of the dictatorships of the Southern Cone, and later spread to post-war Central American societies that generated different strategies of mourning, oblivion and reconciliation, or simple recognition. of the truth of what happened. In all these cases, there have been many attempts to suppress or disfigure memory. But against these attempts, several demands for reparation to the victims have also been unleashed.

The Spanish Civil War and Franco's repression, the American dictatorships, the genocide, the persecution of the political enemy, the recovery of the memory and voice of the victims, are some of the issues that this table aims to address, in which, with history as the epicenter and memory as a reference, the difficult coexistence of our present with an uncomfortable past will be analyzed, with which it is problematic to call for agreements and which is full of partisan readings. This table is open to receiving different contributions from various fields of knowledge and from organized civil society itself to recover and reclaim memory. In short, it is about reflecting on conflicts and their victims, on the multiple ways of approaching their knowledge and on the need to repair their memory, with the aim of contributing to a debate of international dimensions.

Les memòries de les guerres carlines a l'Espanya contemporània: els usos polítics d'un passat conflictiu.

Las memorias de las guerras carlistas en la España contemporánea: los usos políticos de un pasado conflictivo.

The memories of the carlist wars in contemporary Spain: the political uses of a conflicted past

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

David Cao Costoya, Universitat de Barcelona, dcao@ub.edu

Joan Torrents-Juncà, Universitat Autònoma de Barcelona, jtorrentsjunca@gmail.com

Les memòries derivades de les guerres i la violència política són components clau per a la comprensió històrica de les societats contemporànies. En el cas català i espanyol, el desplegament d'aquests fenòmens es va veure necessàriament influït pel cicle de conflictes armats que, al llarg del segle XIX, va enfrontar la revolució i la contrarevolució. Un cicle d'enfrontaments bèl·lics en el qual les guerres carlines van ocupar un lloc central.

Aquesta taula vol estimular aportacions que contribueixin a despertar l'interès historiogràfic per aquestes qüestions. Ens interessem per les iniciatives memorialístiques de naturalesa diversa produïdes en tot l'àmbit geogràfic de l'estat espanyol i que van tenir com a referent històric passat les guerres carlines, però també altres temptatives armades menors però igualment relacionades amb els conflictes mencionats.

Volem afavorir la trobada d'investigadors interessats en comprendre el lloc que van ocupar aquestes memòries en les diverses cultures polítiques, així com en l'articulació de determinats patriotismes locals i la seva projecció en l'espai regional i nacional.

Dins aquest marc, volem prestar especial atenció a la fabricació del mite dels "caiguts" i, en ocasions, la seva elevació a "herois" o "màrtirs", així com el desplegament d'una memòria pública centrada en els combatents morts i les víctimes d'ambdós bàndols. La taula ens ha de permetre conèixer millor aquestes categories i referents, com també els diversos suports i pràctiques d'aquesta memòria cultural i política, tals com els monuments commemoratius, les festivitats, la toponímia urbana, la música, la iconografia, els objectes, les representacions teatrals o la narrativa, entre d'altres. Així mateix, volem considerar el paper promotor i les formes de participació que van desplegar diversos actors institucionals i socials, entre els quals els municipis, les entitats de la societat civil organitzada, els excombatents i veterans o les

viudes. Seran considerades també de gran interès les propostes que contemplin com s'articularen aquestes memòries amb la categoria de gènere.

Tot i que la majoria d'aquestes iniciatives de memòria van proliferar, sobretot, durant la Restauració borbònica (1874-1931) i la Segona República (1931-1939), aquest taller també preveu acollir complementàriament experiències relatives als anys "d'entreguerres" del segle XIX o el franquisme, per exemple.

Las memorias derivadas de las guerras y la violencia política son componentes clave para la comprensión histórica de las sociedades contemporáneas. En el caso catalán y español, el despliegue de estos fenómenos estuvo necesariamente influido por el ciclo de conflictos armados que, a lo largo del siglo XIX, confrontó la revolución y la contrarrevolución. Un ciclo de enfrentamientos bélicos en el que las guerras carlistas ocuparon un lugar central.

Esta mesa quiere estimular aportaciones que contribuyan a despertar el interés historiográfico por estas cuestiones. Nos interesan las iniciativas memorialísticas de naturaleza diversa producidas en todo el ámbito geográfico del Estado español y que tuvieron como referente histórico pasado las guerras carlistas, pero también otros intentos armados menores igualmente relacionados con los conflictos mencionados.

Queremos favorecer el encuentro de investigadores interesados en comprender el lugar que ocuparon estas memorias en las diversas culturas políticas, así como en la articulación de determinados patriotismos locales y su proyección en el espacio regional y nacional.

En este marco, queremos prestar especial atención a la fabricación del mito de los "caídos" y, en ocasiones, su elevación a "héroes" o "mártires", así como al despliegue de una memoria pública centrada en los combatientes muertos y las víctimas de ambos bandos. La mesa debe permitirnos conocer mejor estas categorías y referentes, así como los diversos soportes y prácticas de esta memoria cultural y política, tales como los monumentos conmemorativos, las festividades, la toponimia urbana, la música, la iconografía, los objetos, las representaciones teatrales o la narrativa, entre otros. Asimismo, queremos considerar el papel promotor y las formas de participación que desplegaron diversos actores institucionales y sociales, entre los que se encuentran los municipios, las entidades de la sociedad civil organizada, los excombatientes y veteranos o las viudas. Serán consideradas también de gran interés las propuestas que contemplen cómo se articularon esas memorias con la categoría de género.

Aunque la mayoría de estas iniciativas de memoria proliferaron, sobre todo, durante la Restauración borbónica (1874-1931) y la Segunda República (1931-1939), este taller también

prevé acoger complementariamente experiencias relativas a los años “de entreguerras” del siglo XIX o al franquismo, por ejemplo.

The memories derived from wars and political violence are key components for the historical understanding of contemporary societies. In the Catalan and Spanish context, the development of these phenomena was necessarily influenced by the cycle of armed conflicts that, throughout the 19th century, confronted revolution and counter-revolution. A cycle of military confrontations in which the Carlist Wars held a central place.

This session aims to stimulate contributions that help raise historiographical interest in these issues. We are interested in the diverse memorial initiatives produced throughout the Spanish state, which had the Carlist Wars as their historical reference, but also other smaller armed attempts related to the aforementioned conflicts.

We seek to foster the meeting of researchers interested in understanding the role these memories played in the various political cultures, as well as in the articulation of certain local patriotisms and their projection in the regional and national space.

Within this framework, we wish to pay special attention to the creation of the myth of the “fallen” and, at times, their elevation to “heroes” or “martyrs,” as well as the development of a public memory focused on the fallen combatants and victims from both sides. This session should help us better understand these categories and references, as well as the various forms and practices of this cultural and political memory, such as commemorative monuments, festivities, urban toponymy, music, iconography, objects, theatrical representations, and narrative, among others. We also want to consider the promoting role and forms of participation played by various institutional and social actors, including municipalities, organized civil society entities, former combatants and veterans, and widows. Proposals that address how these memories intersect with the category of gender will also be of great interest.

Although most of these memory initiatives proliferated primarily during the Bourbon Restoration (1874-1931) and the Second Republic (1931-1939), this session also aims to include complementary experiences related to the “interwar” years of the 19th century or Francoism, for example.

Ocio y sociabilidad popular en el siglo XX: Entrecruces entre el trabajo y el recreo en el deporte, la fiesta y el turismo.

Oci i sociabilitat popular al segle XX: Entrecreuaments entre el treball i l'esbarjo a l'esport, la festa i el turismo.

Leisure and Popular Sociability in the 20th Century: Connections Between Work and Recreation in Sports, Festivities, and Tourism.

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Florencia D'Uva, Universidad de Buenos Aires, florenciaduva87@gmail.com

Sara Martín Gutiérrez, Universitat de Barcelona, smartin@ub.edu

En el cruce entre la historia social, la historia cultural y la antropología histórica, esta mesa temática se abre a la recepción de propuestas que exploren las prácticas de sociabilidad, ocio y entretenimiento en el deporte, la fiesta o el turismo durante el siglo XX. Invitamos a presentar comunicaciones que aborden cómo estas prácticas han configurado las identidades y relaciones sociales en diferentes contextos históricos y geográficos.

Proponemos la reflexión sobre los usos del espacio en las instancias recreativas, y las experiencias cotidianas en la intersección entre el trabajo y el ocio. Queremos analizar las formas de entretenimiento y las dinámicas tejidas en los espacios de sociabilidad popular a partir del intercambio entre colectivos y grupos sociales en escenarios locales, regionales o nacionales. Abrimos a propuestas que exploren las oportunidades laborales generadas en el ámbito del ocio (deporte, danza, turismo o fiestas populares) a través de enfoques interseccionales entre género, clase, edad o raza, permitiendo trazar conexiones, continuidades y transformaciones en el tiempo y el espacio.

Con este panel buscamos contribuir al diálogo interdisciplinario, fomentar nuevas perspectivas sobre las prácticas recreativas y estudiar su impacto en la configuración de las identidades colectivas. Asimismo, invitamos a reflexionar acerca del papel del ocio en la construcción de las relaciones sociales. Aceptamos propuestas que respondan a estas líneas temáticas, con el objetivo de enriquecer la discusión y el intercambio académico sobre un campo de estudios en constante expansión.

A la cruïlla entre la història social, la història cultural i l'antropologia històrica, aquesta taula temàtica dona la benvinguda a propostes que explorin les pràctiques de sociabilitat, oci i

entreteniment en l'esport, les festes o el turisme durant el segle XX. Convidem a presentar comunicacions que analitzin com aquestes pràctiques han configurat les identitats i les relacions socials en diferents contextos històrics i geogràfics.

Proposem una reflexió sobre els usos de l'espai en les activitats recreatives i sobre les experiències quotidianes en la intersecció entre el treball i l'oci. El nostre objectiu és analitzar les formes d'entreteniment i les dinàmiques teixides en els espais de sociabilitat popular a partir de l'intercanvi entre col·lectius i grups socials en escenaris locals, regionals o nacionals. També obrim la porta a propostes que explorin les oportunitats laborals generades en l'àmbit de l'oci (esport, dansa, turisme o festes populars) a través d'enfocaments interseccionals que tinguin en compte el gènere, la classe, l'edat o la raça, que permetent traçar connexions, continuïtats i transformacions en el temps i l'espai.

Amb aquesta taula, volem contribuir al diàleg interdisciplinari, fomentar noves perspectives sobre les pràctiques recreatives i estudiar el seu impacte en la configuració de les identitats col·lectives. Així mateix, convidem a reflexionar sobre el paper de l'oci en la construcció de les relacions socials. Acceptem propostes que responguin a aquestes línies temàtiques amb l'objectiu d'enriquir la discussió i l'intercanvi acadèmic sobre un camp d'estudi en constant expansió.

At the crossroads between social history, cultural history and historical anthropology, this table is open to proposals that explore the practices of sociability, leisure and entertainment in sport, festivals and tourism during the 20th century. We invite papers that address how these practices have shaped identities and social relations in different historical and geographical contexts.

We propose to reflect on the uses of space in recreational instances, and everyday experiences at the intersection between work and leisure. We want to analyse the forms of entertainment and the dynamics woven into the spaces of popular sociability from the exchange between collectives and social groups in local, regional or national scenarios. We are open to proposals that explore the work opportunities generated in the field of leisure (sport, dance, tourism or popular festivals) through intersectional approaches between gender, class, age or race, allowing us to trace connections, continuities and transformations in time and space.

With this table, we seek to contribute to interdisciplinary dialogue, foster new perspectives on recreational practices, and examine their impact on the configuration of collective identities. Additionally, we encourage reflection on the role of leisure in the

construction of social relationships. Proposals aligning with these thematic lines are welcome, aiming to enrich discussion and academic exchange on this expanding field of study.

Trepitjar el país: excursionisme, ball i altres pràctiques quotidianes d'incorporació emocional i significació regional-nacional de l'espai

Pisar el país: excursionismo, baile y otras prácticas cotidianas de incorporación emocional y significación regional-nacional del espacio

Stepping into the country: hiking, dancing and other everyday practices of emotional incorporation and regional-national significance of space

Coordinador

Antoni Vives Riera, Universitat de Barcelona, tonivives@ub.edu

Els processos de nacionalització històrica en el context europeu han estat predominantment estudiats des d'una perspectiva de dalt a baix i han donat preponderància a l'anàlisi textual i visual d'imaginariis que conduïen a estereotips nacionals. Recentment s'ha posat èmfasi en els aspectes més mundans de la vida quotidiana en què es materialitza la nació i es converteix en una cosa més tangible. És en aquest aspecte més performatiu dels processos de nacionalització on s'estan buscant vies de construcció d'un relat de negociació de la nació des de baix. En aquest sentit, es parla de la incorporació emocional de la nació en pràctiques quotidianes com les propostes en aquesta taula, relacionades majoritàriament amb el lleure. En algunes, com el ball en espais públics o l'excursionisme en paratges naturals, el contacte físic entre els cossos i l'espai les converteixen en pràctiques privilegiades de significació del territori com a paisatge nacional al llarg del segle XX. Aquesta taula pretén posar en contacte i generar l'intercanvi de resultats entre investigacions en què es vincula cos, espai i vida quotidiana amb l'objectiu d'arribar a una millor comprensió dels processos de construcció nacional, entenent que especialment en aquest cas la nació sempre es construeix des d'allò local, sovint de forma paral·lela al desenvolupament de complementàries cultures regionals.

Los procesos de nacionalización histórica en el contexto europeo han sido predominantemente estudiados desde una perspectiva de arriba abajo y dando preponderancia al análisis textual y visual de imaginarios que conducían a estereotipos nacionales. Recientemente se ha puesto énfasis en los aspectos más mundanos de la vida cotidiana en los que se materializa la nación y se convierte en algo más tangible. Es en este aspecto más performativo de los procesos de nacionalización donde se están buscando vías de construcción de un relato de negociación de la nación desde abajo. En este sentido se habla de la incorporación emocional de la nación en prácticas cotidianas como las propuestas en esta mesa, relacionadas mayormente con el ocio. En algunas de ellas, como el baile en espacios

públicos o el excursionismo en parajes naturales, el contacto físico entre los cuerpos y el espacio las convierten en prácticas privilegiadas de significación del territorio como paisaje nacional a lo largo del siglo XX. La presente mesa pretende poner en contacto y generar el intercambio de resultados entre investigaciones en las que se vincula cuerpo, espacio y vida cotidiana con el objetivo de llegar a una mejor comprensión de los procesos de construcción nacional, entendiendo que especialmente en este caso la nación siempre se construye desde lo local, frecuentemente de forma paralela al desarrollo de complementarias culturas regionales.

Processes of historical nationalisation in the European context have predominantly been studied from a top-down perspective and with a preponderance of textual and visual analysis of imaginaries leading to national stereotypes. More recently, emphasis has been placed on the more mundane aspects of everyday life in which the nation materialises and becomes more tangible. It is in this more performative aspect of nationalisation processes where ways to construct a narrative of nation building negotiated from below are being sought. In this sense, the emotional incorporation of the nation in everyday practices is becoming relevant, for example in relationship with those proposed in this roundtable, mostly related to leisure. In some of them, such as dancing in public spaces or hiking in natural landscapes, the physical contact between bodies and space made them privileged practices of signification of the territory as a national landscape throughout the 20th century. This panel aims to bring together and exchange results between researchers that links body, space and everyday life in order to reach a better understanding of the processes of nationalisation, understanding that especially in this case the nation is always built from the local, often in parallel to the development of complementary regional cultures.

Democràcia, quina democràcia? Espanya des de 1977

Democracia, ¿qué democracia? España desde 1977

Democracy, what democracy? Spain since 1977

Coordinador

Carlos Ángel Ordás García, Universitat de Lleida, carlosangel.ordas@udl.cat

Iván Bordetas Jiménez, Universitat Autònoma de Barcelona, Ivan.Bordetas@uab.cat

L'objectiu d'aquesta taula és obrir un espai per a reflexionar i debatre sobre el procés de transició a la democràcia a Espanya, una veritable cruïlla en la qual es van donar cita diversos actors polítics i socials, cadascú amb una agenda pròpia que es projectava cap a un futur en el qual tot semblava possible.

Si bé el concepte democràcia en “occident” té un recorregut històric vinculat a una certa tradició política i intel·lectual i efectivament el resultat del procés de canvi polític a Espanya va ser una democràcia equiparable a altres de l'Europa occidental, han existit històricament diferents interpretacions sobre la mateixa i les seves formes de manifestació. Ens interessa, particularment, debatre sobre l'imaginari que generava la paraula democràcia entre unes generacions que no l'havien experimentat formalment, o almenys no en la seva edat adulta.

Així, la taula està oberta a propostes que se centrin en aquests diversos models de democràcia, diferents al resultat final del procés, que es van articular entre els diferents agents socials i polítics que van tenir algun grau de protagonisme i incidència durant el procés de transició a Espanya, entès aquí com un temps llarg, entre 1977 i 1982.

Interessen particularment aquelles contribucions que focalitzin la seva anàlisi en les diverses declinacions i dimensions que va poder tenir el concepte democràcia per als diversos moviments socials que, des del carrer, plantejaven crítiques i alternatives al procés de canvi polític. No obstant això, també tindran cabuda aquelles aportacions centrades en els models de democràcia que van defensar les diverses elits polítiques que, en gran manera, van monopolitzar el procés, ja sigui aquelles provinents de la dictadura com les de l'antifranquisme.

Finalment, la taula també es planteja obrir la reflexió entorn del debat sobre les mancances i els límits del model de democràcia que van ser presents entre els moviments socials de les dècades dels 80 i 90 i que van tenir una important incidència política a partir del

cicle mobilitzador del 15M i el paradigma interpretatiu de l'actual sistema polític com el “Règim del 78”.

El objetivo de esta mesa es abrir un espacio para reflexionar y debatir sobre el proceso de transición a la democracia en España, una verdadera encrucijada en la que se dieron cita diversos actores políticos y sociales, cada cual con una agenda propia que se proyectaba hacia un futuro en el que todo parecía posible.

Si bien el concepto democracia en “occidente” tiene un recorrido histórico vinculado a una cierta tradición política e intelectual y efectivamente el resultado del proceso de cambio político en España fue una democracia equiparable a otras de la Europa occidental, han existido históricamente diferentes interpretaciones sobre la misma y sus formas de manifestación. Nos interesa, particularmente, debatir sobre el imaginario que generaba la palabra democracia entre unas generaciones que no la habían experimentado formalmente, o al menos no en su edad adulta.

Así, la mesa está abierta a propuestas que se centren en esos diversos modelos de democracia, diferentes al resultado final del proceso, que se articularon entre los diferentes agentes sociales y políticos que tuvieron algún grado de protagonismo e incidencia durante el proceso de transición en España, entendido aquí como un tiempo largo, entre 1977 y 1982.

Interesan particularmente aquellas contribuciones que focalicen su análisis en las diversas declinaciones y dimensiones que pudo tener el concepto democracia para los diversos movimientos sociales que, desde la calle, planteaban críticas y alternativas al proceso de cambio político. No obstante, también tendrán cabida aquellas aportaciones centradas en los modelos de democracia que defendieron las diversas élites políticas que, en gran medida, monopolizaron el proceso, ya sea aquellas provenientes de la dictadura como las del antifranquismo.

Por último, la mesa también se plantea abrir la reflexión en torno al debate sobre las carencias y los límites del modelo de democracia que estuvieron presentes entre los movimientos sociales de las décadas de los 80 y 90 y que tuvieron una importante incidencia política a partir del ciclo movilizador del 15M y el paradigma interpretativo del actual sistema político como el “Régimen del 78”.

The aim of this panel is to provide a space for reflection and debate on the process of transition to democracy in Spain, a real crossroads where diverse political and social actors

were present, each with their own agenda that was projected towards a future in which everything seemed possible.

Although the concept of democracy in the ‘West’ has a historical background linked to a certain political and intellectual tradition, and the result of the process of political change in Spain was a democracy comparable to others in Western Europe, historically there have been different interpretations of democracy and its forms of manifestation. We are particularly interested in debating the imaginary generated by the word democracy among generations that had not formally experienced it, or at least not in their adult years.

The panel is open to proposals that focus on those different models of democracy, different from the final result of the process, which were articulated among the different social and political agents that had some degree of protagonism and influence during the process of transition in Spain, understood here as a long period of time, between 1977 and 1982.

We are particularly interested in those contributions which focus their analysis on the different declinations and dimensions that the concept of democracy may have had for the different social movements which, from the street, raised criticisms and alternatives to the process of political change. However, there will also be a place for contributions focusing on the models of democracy defended by the various political elites who monopolised the process, whether they came from the dictatorship or from the anti-Franco movement.

Finally, the panel also aims to open up the debate on the shortcomings and limits of the model of democracy that were present among the social movements of the 1980s and 1990s and which had an important political impact from the mobilizing cycle of 15M and the interpretative paradigm of the current political system as the ‘Regime of “78”’.

Paisatges de l'energia. Modernització i extractivisme al sud d'Europa als segles XIX i XX.

Paisajes de la energía. Modernización y extractivismo en el sur de Europa en los siglos XIX y XX.

Landscapes of Energy. Modernization and Extractivism in Southern Europe in the 19th and 20th Centuries

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Laia Gallego Vila, Universitat Autònoma de Barcelona, laia.gallego@uab.cat

Josu Santamarina Otaola, Fondo Documental de la Memoria Histórica en Navarra (FDMHN), Universidad Pública de Navarra (UPNA), santamarina.josu@gmail.com

Xurxo M. Ayán Vila, Instituto de História Contemporânea (IHC), Universidade Nova de Lisboa (UNL), xurxoayan@fcsb.unl.pt

El sud d'Europa s'enfronta a una cruïlla ecosocial amb característiques específiques: esdeveniments climàtics extrems, depredació d'ecosistemes, abandonament rural, estrès hídric, dependència energètica i empitjorament de les condicions de vida i treball. És crucial analitzar aquests processos econòmics i socials amb una visió integral que consideri impactes ambientals i transformacions socials històriques com dues cares d'una mateixa moneda.

Ens centrem en tres elements: aigua, energia i treball, que han estat clau en els discursos modernitzadors, colonials i extractivistes. Al llarg de l'Edat Contemporània, les elits polítiques, econòmiques i tecno-científiques van formar interessos comuns per transformar el medi humà i ambiental en benefici propi. La modernització industrial, colonial i extractivista ha implicat desposseïció, desplaçament i perifèrització de persones i territoris.

Aquesta taula ofereix un espai de debat sobre el desenvolupament de discursos i projectes polítics sobre modernització i extracció de recursos; impactes ambientals de les obres de modernització i de les infraestructures hidràuliques i energètiques; condicions de vida i treball de la mà d'obra en projectes d'enginyeria; restes materials dels treballs d'industrialització i extracció en el paisatge. A més, al sud d'Europa, règims autoritaris van tenir un paper destacat en "tutoritzar" i accelerar els processos de modernització, cosa que planteja preguntes sobre les cruïlles entre transformació productivista i dinàmiques de repressió i resistència.

Típus de treballs:

- Estudis sobre condicions de vida i treball, i habitatge obrer (Història Social, Arquitectura, Arqueologia)
- Estudis sobre vida social, cultural i hàbits en contextos de modernització (Història Social, Història Cultural, Història Feminista i/o del Gènere)
- Estudis territorials sobre obres hidràuliques (Geografia històrica, Arquitectura)
- Estudis sobre discursos de modernització tècnica, industrial i energètica (Història del Pensament, Història Política, Història Econòmica)
- Estudis sobre impactes ambientals d'obres hidràuliques (Història Ambiental, Ecologia Política)
- Estudis sobre materialitat arqueològica associada a obres hidràuliques (Arqueologia Contemporània)
- Estudis sobre modernització i règims dictatorials (comparatives Portugal, Espanya, Itàlia, Grècia, sud i est d'Europa)

El sur de Europa enfrenta una encrucijada ecosocial con características específicas: eventos climáticos extremos, depredación de ecosistemas, abandono rural, estrés hídrico, dependencia energética y empeoramiento de las condiciones de vida y trabajo. Es crucial analizar estos procesos económicos y sociales con una visión integral que considere impactos ambientales y transformaciones sociales históricas como dos caras de una misma moneda.

Nos centramos en tres elementos: agua, energía y trabajo, que han sido clave en los discursos modernizadores, coloniales y extractivistas. A lo largo de la Edad Contemporánea, élites políticas, económicas y tecno-científicas formaron intereses comunes para transformar el medio humano y ambiental en su beneficio. La modernización industrial, colonial y extractivista ha implicado desposesión, desplazamiento y periferización de personas y territorios.

Esta mesa ofrece un espacio de debate sobre el desarrollo de discursos y proyectos políticos sobre modernización y extracción de recursos; impactos ambientales de las obras de modernización y de las infraestructuras hidráulicas y energéticas; condiciones de vida y trabajo de la mano de obra en proyectos de ingeniería; restos materiales de los trabajos de industrialización y extracción en el paisaje. Además, en el sur de Europa, regímenes autoritarios tuvieron un papel destacado en “tutorizar” y acelerar los procesos de modernización, lo que

plantea preguntas sobre las encrucijadas entre transformación productivista y dinámicas de represión y resistencia.

Caben en esta sesión:

- Estudios sobre condiciones de vida y trabajo, y vivienda obrera (Historia Social, Arquitectura, Arqueología)
- Estudios sobre vida social, cultural y hábitos en contextos de modernización (Historia Social, Historia Cultural, Historia Feminista y/o del Género)
- Estudios territoriales sobre obras hidráulicas (Geografía histórica, Arquitectura)
- Estudios sobre discursos de modernización técnica, industrial y energética (Historia del Pensamiento, Historia Política, Historia Económica)
- Estudios sobre impactos ambientales de obras hidráulicas (Historia Ambiental, Ecología Política)
- Estudios sobre materialidad arqueológica asociada a obras hidráulicas (Arqueología Contemporánea)
- Estudios sobre modernización y regímenes dictatoriales (comparativas Portugal, España, Italia, Grecia, sur y este de Europa)

Southern Europe faces an ecosocial crossroads with specific characteristics: extreme climatic events, ecosystem depredation, rural abandonment, water stress, energy dependence, and worsening living and working conditions. It is crucial to analyze these economic and social processes with an integrated vision that considers environmental impacts and historical social transformations as two sides of the same coin.

We focus on three elements: water, energy, and labor, which have been key in modernization, colonial, and extractivist discourses. Throughout the Contemporary Age, political, economic, and techno-scientific elites formed common interests to transform the human and environmental medium for their benefit. Industrial, colonial, and extractivist modernization has involved dispossession, displacement, and peripheralization of people and territories.

This panel offers a space for debate on the development of political and techno-scientific discourses and projects on modernization and resource extraction; environmental impacts of modernization works and hydraulic and energy infrastructures; living and working conditions

of labor in engineering projects; material remains of industrialization and extraction works in the landscape. Additionally, in Southern Europe, authoritarian regimes played a significant role in "tutoring" and accelerating modernization processes, raising questions about the crossroads between productivist transformation and dynamics of repression and resistance.

Types of works:

- Studies on living and working conditions, and workers' housing (Social History, Architecture, Archaeology)
- Studies on social, cultural life, and habits in modernization contexts (Social History, Cultural History, Feminist and/or Gender History)
- Territorial studies on hydraulic works (Historical Geography, Architecture)
- Studies on technical, industrial, and energy modernization discourses (History of Thought, Political History, Economic History)
- Studies on environmental impacts of hydraulic works (Environmental History, Political Ecology)
- Studies on archaeological materiality associated with hydraulic works (Contemporary Archaeology)
- Studies on modernization and dictatorial regimes (comparative studies of Portugal, Spain, Italy, Greece, Southern and Eastern Europe)

Símbols en disputa a l'Espanya Contemporània: personatges, dates i commemoracions.

Símbolos en disputa en la España contemporánea: personajes, fechas y conmemoraciones.

Disputed symbols in Contemporary Spain: characters, dates and commemorations

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Antoni Marimon Riutort, Universitat de les Illes Balears, marimon.antoni@gmail.com

Carles Santacana Torres, Universitat de Barcelona, carles.santacana@ub.edu

En les darreres dècades la historiografia i també altres àmbits del coneixement de les ciències socials i les humanitats han mostrat interès en l'anàlisi dels símbols que configuren les comunitats. Són moltes les recerques monogràfiques que s'hi han dedicat, i fins i tot han aparegut algunes obres de síntesi i diccionaris. L'objectiu d'aquest taller és centrar l'anàlisi en un aspecte que no ha estat gaire tractat. Volem posar l'accent en els símbols que són utilitzats amb significacions diferents i fins tot contradictòries. En definitiva, elements que són polisèmics, ja sigui en una mateixa conjuntura històrica, o al llarg del temps.

Ens interessa concretar aquest objectiu en estudis que responguin, preferentment, a tres tipologies. D'una banda, en relació a personatges amb rellevància social que esdevenen icònics per a uns determinats col·lectius, i que són interpretats/reivindicats amb sentits no sempre coincidents. També ens sembla interessant reflexionar sobre les dates històriques que són utilitzades com a referents d'una comunitat, especialment aquelles en què grups diversos posen l'accent en aspectes diferents, i fins i tot són la base d'interpretacions oposades.

En general, volem aprofundir en l'univers commemoratiu per posar l'accent en la diversitat d'usos i interpretacions, de la possibilitat de la resignificació, i de l'adaptació als canvis culturals, socials i polítics. Ens interessa analitzar tant les iniciatives sorgides de la societat civil, com també aquelles que deriven de polítiques públiques de memòria. Plantegem una perspectiva cronològica àmplia, perquè som davant d'una temàtica que és possible d'analitzar en tota la contemporaneïtat. Convidem a tothom a fer aportacions sobre elements simbòlics que prioritzin aquesta dimensió polisèmica, que creiem una perspectiva especialment interessant.

En las últimas décadas la historiografía, y también otros ámbitos de las ciencias sociales y las humanidades, han mostrado interés en el análisis de los símbolos que configuran las comunidades. Son muchas las investigaciones monográficas que han trabajado en esta línea, e incluso se han publicado obras de síntesis y diccionarios. El objetivo de este taller es centrar el análisis en un aspecto que ha sido menos tratado. Queremos poner el acento en los símbolos que son utilizados con significaciones diferentes, e incluso contradictorias. En definitiva, elementos que son polisémicos, ya sea en una misma coyuntura histórica, o a lo largo del tiempo.

Nos interesa concretar este objetivo en estudios que respondan, preferentemente, a tres tipologías. Por un lado, en relación a personajes con relevancia social que se convierten en icónicos para unos determinados colectivos, y que son interpretados/reivindicados con sentidos no siempre coincidentes. También nos parece interesante reflexionar sobre fechas históricas que son utilizadas como referentes de una comunidad, especialmente aquellas en que grupos distintos ponen el acento en aspectos diferentes, e incluso son la base de interpretaciones contrapuestas.

En general, queremos profundizar en el universo conmemorativo para incidir en la diversidad de usos e interpretaciones, en la posibilidad de las resignificaciones, y de la adaptación a los cambios culturales, sociales y políticos. Pretendemos analizar tanto las iniciativas surgidas desde la sociedad civil como también aquellas que derivan de políticas públicas de memoria. Planteamos una perspectiva cronológica amplia, porque estamos ante una temática que es posible analizar en toda la contemporaneidad. Invitamos a hacer aportaciones sobre elementos simbólicos que prioricen esta dimensión polisémica, que creemos que es una perspectiva especialmente interesante.

In recent decades, historiography, as well as other fields of the social sciences and humanities, have shown interest in the analysis of the symbols that shape communities. Many monographic researchers have worked in this line, and even synthesis works and dictionaries have been published. The objective of this workshop is to focus the analysis on an aspect that has been less treated. We want to emphasize the symbols that are used with different and even contradictory meanings. In short, elements that are polysemic, either at the same historical juncture, or over time.

We are interested in specifying this objective in studies that respond, preferably, to three typologies. On the one hand, in relation to socially relevant characters that become iconic for certain groups, and that are interpreted/claimed with meanings that do not always coincide. We also find it interesting to reflect on historical dates that are used as referents of a

community, especially those in which different groups emphasize different aspects, and are even the basis of conflicting interpretations.

In general, we want to delve deeper into the commemorative universe in order to focus on the diversity of uses and interpretations, on the possibility of resignifications, and on the adaptation to cultural, social and political changes. We intend to analyze both the initiatives arising from civil society and those derived from public policies of memory. We propose a broad chronological perspective, because we are dealing with a subject that can be analyzed throughout the contemporary period. We invite contributions on symbolic elements that prioritize this polysemic dimension, which we believe is a particularly interesting perspective.

Diversitat, identitat, política en el fenomen urbà, entre la modernitat i la postmodernitat

Diversidad, identidad, política en el fenómeno urbano, entre la modernidad y la posmodernidad

Diversity, identity, politics in the urban phenomenon, between modernity and postmodernity

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Silvia Crivello, Politecnico di Torino, silvia.crivello@polito.it

Paola Lo Cascio, Universitat de Barcelona, paolalocascio@ub.edu

Les ciutats són, avui com ahir, llocs de diversitat. La diversitat és una característica intrínseca de les ciutats, que es posa de manifest en les dimensions polítiques, econòmiques, socials i culturals del fenomen urbà (Young, 1990; Massey, 2005; Vertovec, 2007; Sennet, 2013; Meissner i Vertovec, 2015; Vertovec, 2019).

El concepte de diversitat, en les seves diferents accepcions, s'ha popularitzat enormement, augmentant la seva difusió tant en contextos acadèmics com polítics; ha experimentat una notable evolució des del seu ús tradicional en el context del multiculturalisme fins a la seva interpretació actual amb els termes de *superdiversitat* (Vertovec, 2007) i *hiperdiversitat* (Taşan-Kok et al., 2013). Aquesta evolució pot atribuir-se a la globalització de les migracions contemporànies, que ha implicat una major complexitat en la diversitat urbana, abastant variables com la llengua, la religió, el gènere, l'edat, l'estatus econòmic, l'estil de vida i les identitats.

No obstant això, existeixen perspectives polaritzades sobre l'impacte de la diversitat a les ciutats (Raco i Taşan-Kok, 2020). D'una banda, la diversitat pot percebre's com una amenaça per a la cohesió social, la seguretat i el benestar econòmic; aquest punt de vista defensa la necessitat de polítiques que continguin la diversitat i donen prioritat a les necessitats de la població local. D'altra banda, la diversitat es presenta com un motor de creixement econòmic i vitalitat sociocultural, fomentant un cosmopolitisme urbà inclusiu (Goodhart 2017; Florida 2002; Landry, 2012).

Aquesta taula té l'ambició de reunir persones de diferents disciplines -entre elles la historiografia, sociologia, geografia, demografia, ciències polítiques, antropologia, etc. - per a reflexionar sobre l'ampli significat de la diversitat a les ciutats des del segle XIX fins als nostres dies.

Algunes de les possibles preguntes que alimenten aquest debat són: com ha adquirit significació política la diversitat en l'espai urbà al llarg del temps? Quins actors l'han potenciada i quins, per contra, han intentat reduir la seva importància? Com s'ha interpretat la diversitat en les polítiques urbanes i la governança urbana? Com s'han traduït les diferents concepcions de la diversitat en polítiques urbanes, migratòries i d'integració? Com interactuen entre si aquestes diferents polítiques?

Las ciudades son, hoy como ayer, lugares de diversidad. La diversidad es una característica intrínseca de las ciudades, que se pone de manifiesto en las dimensiones políticas, económicas, sociales y culturales del fenómeno urbano (Young, 1990; Massey, 2005; Vertovec, 2007; Sennet, 2013; Meissner y Vertovec, 2015; Vertovec, 2019).

El concepto de diversidad, en sus diferentes acepciones, se ha popularizado enormemente, aumentando su difusión tanto en contextos académicos como políticos; ha experimentado una notable evolución desde su uso tradicional en el contexto del multiculturalismo hasta su interpretación actual con los términos de *superdiversidad* (Vertovec, 2007) e *hiperdiversidad* (Taşan-Kok et al., 2013). Esta evolución puede atribuirse a la globalización de las migraciones contemporáneas, que ha implicado una mayor complejidad en la diversidad urbana, abarcando variables como la lengua, la religión, el género, la edad, el estatus económico, el estilo de vida y las identidades.

Sin embargo, existen perspectivas polarizadas sobre el impacto de la diversidad en las ciudades (Raco y Taşan-Kok, 2020). Por un lado, la diversidad puede percibirse como una amenaza para la cohesión social, la seguridad y el bienestar económico; este punto de vista defiende la necesidad de políticas que contengan la diversidad y den prioridad a las necesidades de la población local. Por otro lado, la diversidad se presenta como un motor de crecimiento económico y vitalidad sociocultural, fomentando un cosmopolitismo urbano inclusivo (Goodhart 2017; Florida 2002; Landry, 2012).

Este panel tiene la ambición de reunir a personas de diferentes disciplinas -entre ellas la historiografía, sociología, geografía, demografía, ciencias políticas, antropología, etc. - para reflexionar sobre el amplio significado de la diversidad en las ciudades desde el siglo XIX hasta nuestros días.

Algunas de las posibles preguntas que alimentan este debate son: ¿cómo ha adquirido significación política la diversidad en el espacio urbano a lo largo del tiempo? ¿Qué actores la han potenciado y cuáles, por el contrario, han intentado reducir su importancia? ¿Cómo se ha interpretado la diversidad en las políticas urbanas y la gobernanza urbana? ¿Cómo se han

traducido las distintas concepciones de la diversidad en políticas urbanas, migratorias y de integración? ¿Cómo interactúan entre sí estas diferentes políticas?

Cities are, today as in the past, places of diversity. Diversity is an intrinsic characteristic of cities, evidenced in the political, economic, social, and cultural urban dimensions (Young, 1990; Massey, 2005; Vertovec, 2007; Sennet, 2013; Meissner and Vertovec, 2015; Vertovec, 2019).

The concept of diversity, in its different meanings, has become enormously popular, increasing its dissemination in both academic and policy contexts; it has undergone a remarkable evolution from its traditional use in the context of multiculturalism to its current interpretation with the terms of *superdiversity* (Vertovec, 2007) and *hyperdiversity* (Taşan-Kok et al., 2013). This evolution can be attributed to the globalization of contemporary migrations, which has implied a greater complexity in urban diversity, encompassing variables such as language, religion, gender, age, economic status, lifestyle and identities.

However, there are polarized perspectives on the impact of diversity in cities (Raco and Taşan-Kok, 2020). On the one hand, diversity can be perceived as a threat to social cohesion, security and economic well-being; this view argues the need for policies that contain diversity and prioritize the needs of the local population. On the other hand, diversity is presented as a driver of economic growth and socio-cultural vitality, fostering inclusive urban cosmopolitanism (Goodhart 2017; Florida 2002; Landry, 2012).

This panel has the ambition to bring together people from different disciplines – i.e. historiography, sociology, geography, demography, political science, anthropology, etc. – to reflect on the broad significance of diversity in the cities from the nineteenth century to the present day.

Some of the possible questions that feed this debate are: how has diversity in urban space acquired political significance over time? Which actors have enhanced it and which, on the contrary, have tried to reduce its importance? How has diversity been interpreted in urban policies and urban governance? How have different understandings of diversity been translated into urban, migration and integration policies? How do these different policies interact with each other?

Les formes de dominació i la violència de masses a l'Espanya contemporània: una mirada des dels marges i el gir material.

Las formas de dominación y la violencia de masas en la España contemporánea: una mirada desde los márgenes y el *giro material*.

The forms of domination and mass violence in contemporary Spain: A view from the margins and the *material turn*.

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Dra. Laura Muñoz Encinar. Instituto de Ciencias del Patrimonio. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. laura.munoz-encinar@incipit.csic.es

Dr. David Alegre Lorenz. Universidad Autónoma de Barcelona, david.alegre@uab.cat

El segle XX, i en gran mesura també el XXI, s'han caracteritzat per les grans transformacions socials, la guerra total, la violència en massa, el genocidi i les violacions dels drets humans a tot el món. També en el cas d'Espanya, a la guerra carlina de 1872-1876, a les campanyes colonials de Cuba i Filipines del tram final del segle XIX, en certs escenaris de la crisi de la Restauració com la Barcelona del pistolisme, durant les campanyes al Rif o a la guerra civil i a la dictadura franquista. En molts casos van ser claus per imposar noves formes de dominació i penetració del capitalisme que travessen la contemporaneïtat. L'ocultació i la destrucció de les evidències dels crims i els canvis radicals va ser sistemàtica i intencional a través dels mitjans i subterfugis més diversos. Es van purgar o cremar sèries documentals, es van desmantellar o destruir camps de concentració i extermini, gairebé de la mateixa manera fugaç en què havien sorgit, es van ocultar o van destruir les fosses comunes o es van arrasar poblaments i barris sencers.

A les darreres dècades la interacció entre Història i Arqueologia ha estat essencial en la comprensió de les estratègies repressives dels règims dictatorials, però també a l'hora de conèixer les continuïtats en les formes de dominació que van posar en marxa. Aquest taller pretén abordar l'estat actual de la historiografia contemporaneïsta a Espanya des de l'enfocament interdisciplinari que han suposat el gir material, la història social, la història ambiental i els estudis socioculturals. Per això plantejem un àmbit cronològic diacrònic que abasta des dels conflictes armats i formes extremes de control polític social al darrer tram del segle XIX fins a les diferents violències institucionalitzades durant el franquisme, passant per les polítiques eliminacionistes de les campanyes colonials fins a les intervencions estatals o les polítiques de gestió del territori. Aquest panell està obert a contribucions que abordin aquestes

problemàtiques des d'una perspectiva sobretot material i interdisciplinar, capaç de mirar al passat des dels marges i allunyada de les narratives hegemòniques.

El siglo XX, y en gran medida también el XXI, se han caracterizado por las grandes transformaciones sociales, la guerra total, la violencia en masa, el genocidio y las violaciones de los derechos humanos en todo el mundo. También en el caso de España, en la guerra carlista de 1872-1876, en las campañas coloniales de Cuba y Filipinas del tramo final del siglo XIX, en ciertos escenarios de la crisis de la Restauración como la Barcelona del pistolero, durante las campañas en el Rif o en la guerra civil y en la dictadura franquista. En muchos casos fueron claves para imponer nuevas formas de dominación y penetración del capitalismo que atraviesan la contemporaneidad. La ocultación y destrucción de las evidencias de los crímenes y los cambios radicales fue sistemática e intencional a través de los medios y subterfugios más diversos. Se purgaron o quemaron series documentales, se dismantelaron o destruyeron campos de concentración y exterminio casi de la misma forma fugaz en que habían surgido, se ocultaron o destruyeron las fosas comunes o se arrasaron poblamientos y barrios enteros.

En las últimas décadas, la interacción entre Historia y Arqueología ha sido esencial en la comprensión de las estrategias represivas de los regímenes dictatoriales, pero también a la hora de conocer las continuidades en las formas de dominación que pusieron en marcha. Este taller pretende abordar el estado actual de la historiografía contemporaneísta en España desde el enfoque interdisciplinar que han supuesto el *giro material*, la historia social, la historia ambiental y los estudios socioculturales. Para ello planteamos un ámbito cronológico diacrónico que abarca desde los conflictos armados y formas extremas de control político-social en el último tramo del siglo XIX hasta las diferentes violencias institucionalizadas durante el franquismo, pasando por las políticas eliminacionistas de las campañas coloniales hasta las intervenciones estatales o las políticas de gestión del territorio. Este panel está abierto a contribuciones que aborden dichas problemáticas desde una perspectiva ante todo material e interdisciplinar, capaz de mirar al pasado desde los márgenes y alejada de las narrativas hegemónicas.

The 20th century, and also the 21st, has been characterised by social transformations, total war, mass violence, genocide and human rights violations around the world. Also in the Spanish case, during the Carlist War of 1872-1876, in the colonial campaigns in Cuba and the Philippines at the end of the 19th century, in several scenarios of the Restoration crisis – such as Barcelona during the law-of-the-gun – during the campaigns in the Rif or the Civil War and

Franco's dictatorship. These scenarios were key to imposing new forms of domination and the penetration of capitalism that permeates contemporary times. The concealment and destruction of evidence of the crimes was systematic and intentional. Documentary series were purged or burned, concentration and extermination camps were dismantled or destroyed – almost in the same fleeting way in which they had arisen – mass graves were hidden or destroyed, and entire settlements and neighbourhoods were razed.

In recent decades, the interaction between history and archaeology has been essential in understanding the repressive strategies of dictatorial regimes and the continuities of forms of domination they implemented. This panel aims to address the state of the art of contemporary historiography in Spain from an interdisciplinary perspective, from the *material turn*, social history, environmental history and sociocultural studies. For this purpose, we propose a diachronic scope that ranges from armed conflicts and extreme forms of political-social control in the last part of the 19th century to the different institutionalised forms of violence during Franco's regime, passing through the eliminationist policies of the colonial campaigns to the state interventions or land management policies among others. This panel is open to contributions that address these issues from a material and interdisciplinary perspective, being able to look at the past from the margins and away from hegemonic narratives.

Esport i Política: Espais de Poder, Identitat i Transformació Social

Deporte y Política: Espacios de Poder, Identidad y Transformación Social

Sport and Politics: Spaces of Power, Identity, and Social Transformation

Coordinadors /Coordinadores / Coordinators

Xavier Pujadas i Martí, Universitat Ramon Llull, xavierpm@blanquerna.url.edu

Carles Viñas i Gracia, Universitat de Barcelona, carlesvinas@ub.edu

La relació entre esport i política ha estat històricament un terreny fèrtil per a l'expressió d'ideologies, la formació d'identitats col·lectives, la construcció de moviments de dissidència i l'articulació de dinàmiques de poder. En aquest sentit, l'esport no és un simple fenomen de lleure o competició, sinó un espai de confrontació i negociació on es posen en joc interessos polítics, econòmics i socials.

Aquesta taula convida investigadors i investigadores a explorar com l'esport actua com un escenari per a la construcció de narratives nacionals, l'articulació de moviments socials i l'exercici d'estratègies de diplomàcia i resistència. Les aportacions poden abordar una varietat de temàtiques, incloent-hi, entre altres:

- L'ús de l'esport com a eina de propaganda i legitimació política.
- La influència dels contextos polítics en els esdeveniments esportius internacionals.
- Les lluites pels drets socials i/o nacionals i la seva expressió a l'àmbit esportiu.
- L'impacte de les polítiques públiques en l'accés i l'organització de l'esport.
- El paper dels esportistes com a agents de canvi social i polític.

Aquest espai busca fomentar un diàleg crític sobre com les tensions entre política i esport reflecteixen i modelen les transformacions socials contemporànies. Així mateix, pretén esdevenir una plataforma per a l'intercanvi d'experiències i recerques entre acadèmics, promovent una anàlisi interdisciplinària i global sobre aquesta temàtica.

S'accepten propostes en format de comunicació. Els resums hauran de tenir una extensió màxima de 300 paraules i també cal incloure un breu CV.

Per l'enviament de propostes, contacteu amb els coordinadors de la taula

---

La relación entre deporte y política ha sido históricamente un terreno fértil para la expresión de ideologías, la formación de identidades colectivas, la construcción de movimientos de disidencia y la articulación de dinámicas de poder. En este sentido, el deporte no es un simple fenómeno de ocio o competición, sino un espacio de confrontación y negociación donde se ponen en juego intereses políticos, económicos y sociales.

Esta mesa invita a investigadores e investigadoras a explorar cómo el deporte actúa como un escenario para la construcción de narrativas nacionales, la articulación de movimientos sociales y el ejercicio de estrategias de diplomacia y resistencia. Las aportaciones pueden abordar una variedad de temáticas, incluyendo, entre otras:

- El uso del deporte como herramienta de propaganda y legitimación política.
- La influencia de los contextos políticos en los eventos deportivos internacionales.
- Las luchas por los derechos sociales y/o nacionales y su expresión en el ámbito deportivo.
- El impacto de las políticas públicas en el acceso y la organización del deporte.
- El papel de los deportistas como agentes de cambio social y político.

Este espacio busca fomentar un diálogo crítico sobre cómo las tensiones entre política y deporte reflejan y modelan las transformaciones sociales contemporáneas. Asimismo, pretende convertirse en una plataforma para el intercambio de experiencias e investigaciones entre académicos, promoviendo un análisis interdisciplinario y global sobre esta temática.

Se aceptan propuestas en formato de comunicación. Los resúmenes deberán tener una extensión máxima de 300 palabras e incluir un breve CV.

Para el envío de propuestas, contactad con los coordinadores de la mesa.

The relationship between sport and politics has historically been a fertile ground for the expression of ideologies, the formation of collective identities, the construction of dissident movements, and the articulation of power dynamics. In this sense, sport is not merely a leisure or competitive phenomenon but a space for confrontation and negotiation where political, economic, and social interests come into play.

This panel invites researchers to explore how sport functions as a stage for the construction of national narratives, the articulation of social movements, and the exercise of diplomacy and resistance strategies. Contributions may address a variety of topics, including, but not limited to:

- The use of sport as a tool for propaganda and political legitimization.
- The influence of political contexts on international sporting events.
- Struggles for social and/or national rights and their expression in the sporting sphere.
- The impact of public policies on access to and the organization of sport.
- The role of athletes as agents of social and political change.

This space aims to foster a critical dialogue on how the tensions between politics and sport reflect and shape contemporary social transformations. Likewise, it seeks to become a platform for the exchange of experiences and research among academics, promoting an interdisciplinary and global analysis of this topic.

Proposals in the format of oral presentations are welcome. Abstracts should not exceed 300 words and must include a brief CV.

For proposal submissions, please contact the panel coordinators.

“Obrerisme corporatiu” en el *crossroads* de l’antic règim: estratègies de supervivència i lluita dels treballadors artesanals.

“Obrerismo corporativo” en el *crossroads* del antiguo régimen: estrategias de supervivencia y lucha de los trabajadores del artesanado.

“Corporate labor” at the *crossroads* of the *ancien régime* survival and struggle strategies of artisan workers.

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Brendan von Briesen, Universitat de Barcelona, Brendan.vonBriesen@ub.edu

Juanjo Romero, Universitat de Barcelona, juanjo@barcelona.casa.education

El tema central de la taula és l’ ”obrerisme corporatiu” – l’univers d’organitzacions estructurades més o menys formalment a base d’ofici, classe, i geografia. Encara que abunden els casos d’organitzacions de mestres gremials, aquí posem èmfasis en les experiències dels oficials, els treballadors de l’artesanat a Espanya, Catalunya i Itàlia. En formar-se un sol cos, aquests obrers van crear una varietat d’estructures per a sobreviure, defensar i avançar els seus interessos (tants espirituals com materials), arribant en alguns casos a reptar seriosament el poder dels mestres gremials – els amos de la propietat i governants dels gremis de mestres. Amb la destrucció del món gremial, alguns van passar a formar altres estructures, com són les societats de socors mutu, societats obreres i sindicats, a vegades dins del marc legal, a vegades molt fora. En aquesta taula, proposem il·lustrar la gran varietat d’aquestes organitzacions, i com van respondre a les diverses necessitats de les classes productives en trobar-se en el *crossroads* de la fi antic règim. Quins camins van prendre? i per què? I des de la perspectiva històrica, fins a on van arribar després de passar aquest dificultós *crossroads*?

El tema central de la mesa es el “obrerismo corporativo” –el universo de organizaciones estructuradas más o menos formalmente a base de oficio, clase, y geografía. Aunque abundan los casos de organizaciones de *maestros* gremiales, aquí ponemos énfasis en las experiencias de los *oficiales*, los trabajadores del artesanado en España, Cataluña e Italia. Al formarse un solo cuerpo, estos obreros crearon una variedad de estructuras para sobrevivir, defender y avanzar sus intereses (tantos espirituales como materiales), llegando en algunos casos a retar seriamente el poder de los maestros gremiales – los dueños de la propiedad y gobernantes de los gremios de maestros. Con la destrucción del mundo gremial, algunos pasaron a formar otras estructuras, como son las sociedades de socorro mutuo, sociedades

obreras y sindicatos, a veces dentro del marco legal, a veces muy afuera. En esta mesa, proponemos ilustrar la gran variedad de estas organizaciones, y como respondieron a las diversas necesidades de las clases productivas al encontrarse en el *crossroads* del fin antiguo régimen ¿Cuáles caminos tomaron? y ¿por qué? Y desde la perspectiva histórica, ¿hasta dónde llegaron después de pasar ese dificultoso *crossroads*?

The central theme of the panel is ‘corporate labor’ - the universe of organizations structured more or less formally based on craft, class, and geography. Although cases of guild master organizations abound, the emphasis here is on the experiences of the journeymen, and the craft workers in Spain, Catalonia, and Italy. Forming a single body, these workers created various structures to survive, defend, and advance their interests (both spiritual and material), in some cases seriously challenging the power of the guild masters - the property owners and rulers of the masters' guilds. With the destruction of the guild world, some went on to form other structures, such as friendly societies, workers' societies, and trade unions, sometimes within the legal framework, sometimes far outside. In this panel, we propose to illustrate the great variety of these organizations, and how they responded to the diverse needs of the productive classes when they found themselves at the crossroads of the end of the *ancien régime*. Which paths did they take, and why, and from a historical perspective, how far did they go after passing this difficult crossroads?

Joves del món, uniu-vos. Solidaritats internacionals i internacionalismes entre la joventut de la segona meitat del segle XX (1945-2003).

Jóvenes del mundo, uníos. Solidaridades internacionales e internacionalismos entre la juventud de la segunda mitad del siglo XX (1945-2003).

Youth of the world, unite. International solidarities and internationalisms among youth in the second half of the 20th century (1945-2003)

Coordinadors / Coordinadores / Coordinators

Daniel Canales Ciudad, Universitat de Girona, daniel.canales@udg.edu

Jordi Sancho Galán, Centre d'Estudis sobre Dictadures i Democràcies - Universitat Autònoma de Barcelona (CEDID-UAB), jordisanchogalan@gmail.com

Les mobilitzacions del curs passat en protesta contra l'agressió d'Israel a Palestina han posat de manifest l'agència d'una solidaritat juvenil de caràcter internacional. Més enllà de reflectir una novetat, la referència palestina s'encadena a la tradició contestatària de la joventut, que va assolir un protagonisme notable en l'establiment de xarxes, pràctiques i imaginaris internacionalistes durant la segona meitat del segle XX. En aquest sentit, aquesta taula vol aprofundir en el coneixement del conjunt d'experiències que van conformar els fenòmens de solidaritat internacionalista a través de tres direccions. D'una banda, posant èmfasi en les relacions, influències i experiències creuades entre diferents agents que van conformar les cultures de les militàncies internacionalistes. D'altra banda, valorant històricament l'agència de les solidaritats transnacionals com a força mobilitzadora entrecreuada amb reivindicacions de caràcter local i amb potencial per imaginar el món de manera més justa i equitativa. Finalment, estenent l'anàlisi a altres estratègies i recursos com el cinema, la premsa o la música en la constitució de codis estètics, sensibilitats i valors que van facilitar la identificació amb xarxes imaginades i estructures de sentiment globals. En aquest sentit, i partint de la necessitat de dialogar amb altres disciplines, convidem a presentar treballs que explorin les interaccions i sinergies entre sectors, corrents ideològiques i recursos culturals en l'activisme juvenil internacionalista al llarg del període 1945-2003. De la mateixa manera, busquem el diàleg amb altres espais geogràfics i fenòmens que vagin més enllà del continent europeu, amb l'objectiu de descentralitzar els enfocaments que, en general, han prioritzat els contextos de l'Europa democràtica. Ens interessa, en definitiva, analitzar com es van articular aquests encreuaments i com van transformar les estratègies, els discursos i les pràctiques de la militància política de la joventut de la segona meitat del segle XX i començaments del XXI.

Aquesta taula busca, en definitiva, contribuir a una comprensió més matisada i complexa dels moviments socials i polítics del període, explorant les diverses interseccions polítiques, socials i ideològiques que van caracteritzar els seus vessants internacionalistes, així com l'impacte de llarg abast temporal que van adquirir en la política i la cultura contemporànies. La taula acceptarà propostes presentades en qualsevol de les tres llengües oficials del congrés (català, castellà i anglès).

Las movilizaciones del pasado curso en protesta contra la agresión de Israel a Palestina han puesto de manifiesto la agencia de una solidaridad juvenil de carácter internacional. Más allá de reflejar una novedad, la referencia palestina se encadena a la tradición contestataria de la juventud, que alcanzó un notable protagonismo en el establecimiento de redes, prácticas e imaginarios internacionalistas durante la segunda mitad del siglo XX. En este sentido, esta mesa quiere profundizar en el conocimiento del conjunto de experiencias que conformaron los fenómenos de solidaridad internacionalista a través de tres direcciones. Por un lado, poniendo énfasis en las relaciones, influencias y experiencias cruzadas entre diferentes agentes que conformaron las culturas de las militancias internacionalistas. Por otro lado, valorando históricamente la agencia de las solidaridades transnacionales como fuerza movilizadora entrecruzada con reivindicaciones de carácter local y con potencial para imaginar el mundo de manera más justa y equitativa. Por último, extendiendo el análisis a otras estrategias y recursos como el cine, la prensa o la música en la constitución de códigos estéticos, sensibilidades y valores que facilitaron la identificación con redes imaginadas y estructuras de sentimiento globales. A este respecto, y partiendo de la necesidad de conversar con otras disciplinas, invitamos a presentar trabajos que exploren las interacciones y sinergias entre sectores, corrientes ideológicas y recursos culturales en el activismo juvenil internacionalista a lo largo del período 1945-2003. De la misma manera, buscamos el diálogo con otros espacios geográficos y fenómenos que vayan más allá del continente europeo, con el objetivo de descentralizar los enfoques que, por lo general, han priorizado los contextos de la Europa democrática. Nos interesa, en definitiva, analizar cómo se articularon estos cruces y cómo transformaron las estrategias, los discursos y las prácticas de la militancia política de la juventud de la segunda mitad del siglo XX y comienzos del XXI.

Esta mesa busca, en definitiva, contribuir a una comprensión más matizada y compleja de los movimientos sociales y políticos del periodo, explorando las diversas intersecciones políticas, sociales e ideológicas que caracterizaron sus vertientes internacionalistas, así como el impacto de largo alcance temporal que adquirieron en la política y la cultura contemporáneas.

La mesa aceptará propuestas presentadas en cualquiera de las tres leguas oficiales del congreso (catalán, castellano e inglés).

Recent mobilisations on an international scale in protest of Israel's aggression towards Palestine have drawn attention to the agency of youth-driven solidarity. The Palestinian reference, far from being a recent phenomenon, is in fact linked to the longstanding tradition of dissent among the youth, which played a significant role in the establishment of networks, practices and internationalist imaginaries during the second half of the 20th century. In this regard, this panel aims to deepen the understanding of the set of experiences that shaped the phenomena of internationalist solidarity through three main directions. Firstly, the relationships, influences, and cross-experiences among different actors who contributed to the cultures of internationalist militancy will be emphasised. Secondly, the agency of transnational solidarities as a mobilising force intertwined with local claims and with the potential to imagine a fairer and more equitable world will be assessed historically. Finally, the analysis will be extended to encompass other strategies and resources, including cinema, the press, and music, in the construction of aesthetic codes, sensibilities, and values that facilitated identification with imagined networks and global structures of feeling. In this regard, and recognising the need to engage in dialogue with other disciplines, we invite the submission of papers that explore the interactions and synergies among sectors, ideological currents, and cultural resources in internationalist youth activism throughout the period 1945-2003. In a similar vein, we are interested in fostering dialogue with other geographical areas and phenomena beyond the European continent. The aim is to decentralise approaches that have generally prioritised the contexts of democratic Europe. Ultimately, the objective is to analyse how these intersections were articulated and how they transformed the strategies, discourses, and practices of youth political activism in the second half of the 20th century and the early 21st century.

The overarching objective of this panel is to enhance our comprehension of the social and political movements of this period by investigating the diverse political, social, and ideological intersections that influenced their internationalist dimensions, as well as the long-term repercussions they exerted on contemporary politics and culture. Proposals for consideration will be accepted in any of the three official languages of the conference: Catalan, Spanish, and English.